అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు

The Moral Values of Woman in the Musical Compositions of Annamayya

డా. పొన్నా లీలావతమ్మ
ఎం. ఎ., పిహెచ్. డి.

పొన్నా పబ్లికేషన్స్
పానకం - 517 503
1994

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు

పొన్నా పబ్లికేషన్స్ - 8

ప్రథమ ముద్రణ - 1994

ప్రతులు - 1000

వెల రూ. 40/-

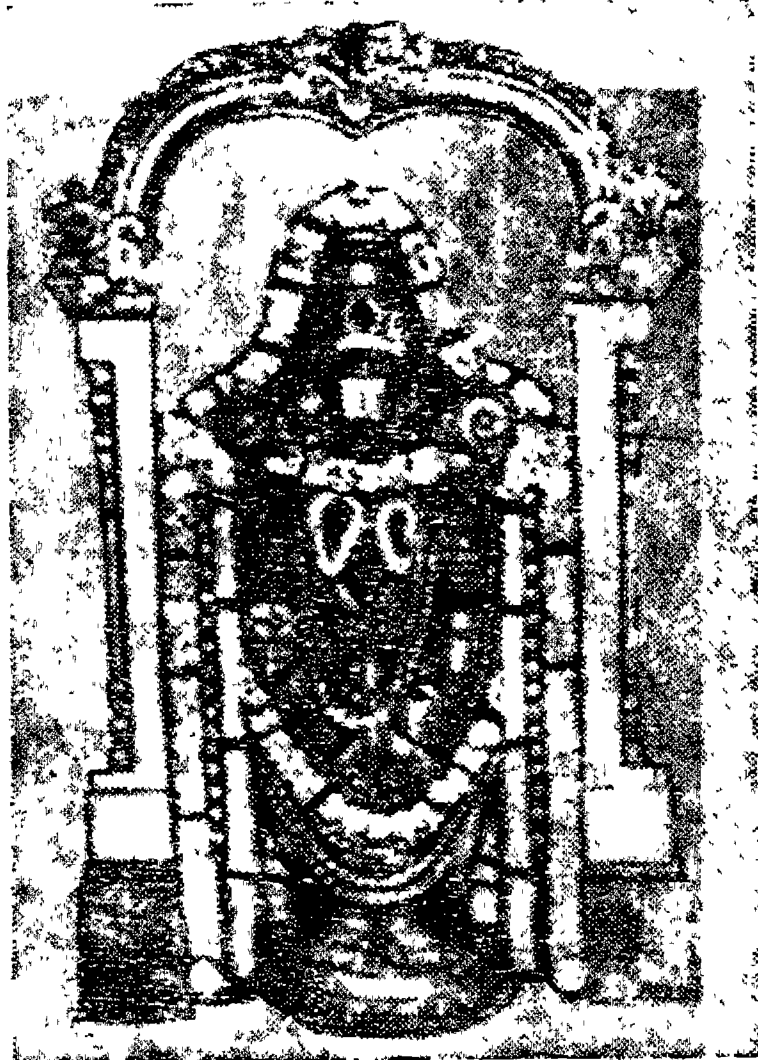
ప్రతులకు:
పి. పార్వతి
పానకం గ్రామం – 517 503
తిరుచానూరు (వయా)
తిరుపతి (మండలం)
చిత్తూరు జిల్లా

డా. పొన్నా లీలావతమ్మ
లెక్చరర్
దేశి సాహిత్యశాఖ
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
రాజమండ్రి ప్రాంగణం
బొమ్మూరు – 533 124

ముద్రణ:
మణికంఠ కళా ప్రింటర్స్ & బైండర్స్
రాజేంద్రనగర్,
రాజమండ్రి - 3.

ముఖపత్ర చిత్రణ: శ్రీ దత్

ముఖపత్ర ముద్రణ:
బాక్స్ ప్రెస్
రాజమండ్రి.

THIS BOOK IS PUBLISHED WITH THE
FINANCIAL ASSISTANCE OF
TIRUMALA TIRUPATHI DEVASTHANAMAS
UNDER THE SCHEME
" AID TO PUBLISH RELIGIOUS BOOKS "

అంకితం

ఏ దైవం ఊహ తెలిసింది మొదలు
ఊపిరై నిలిచాడో

ఏ దైవం తనను మరచినా విడువక
వెన్నంటి ఉంటాడో

ఏ దైవం కర్మ పాశాలను ఛేదించి
దుఃఖ విదూరం చేస్తాడో

ఏ దైవం దిక్కులన్నీ కూలినప్పుడు
తుది దిక్కై మిగులుతాడో

అట్టి దైవానికి
కోమల నీల సుందర గాత్రునికి
రాజీవ నేత్రునికి
రాఘవునికి......

విన్నపం

మన ఆంధ్రదేశంలో రాయలసీమ ప్రాంతంలో ఒక దివ్య రత్నమై ప్రభవించిన పదకవితా పితామహుడు ఆచార్య తాళ్ళపాక అన్నమయ్యనుగూర్చి తెలియని తెలుగు వారెవ్వరు ఉండరు. కలి పాపహరణుడైన శ్రీ వేంకటరమణుని నందకావతారమైన అన్నమయ్య స్వామి అనుగ్రహంతో ముప్పైరెండువేల శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు రచించి ఆ స్వామికే అంకితమిచ్చిన సుకృతి.

పదిహేనవ శతాబ్దంలో అన్నమయ్య రచించిన సంకీర్తనలను అతని కుమారుడు, మనుమలు రాగిరేకులపై లిఖింపజేసి తిరుమల శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సన్నిధిలోను, ఆ ప్రాంతంలోని వైష్ణవ పుణ్యక్షేత్రాల్లోను పాతిపెట్టారు. అంతవరకు నిధులవలె భూనిక్షిప్తమై వున్న అన్నమయ్య సంకీర్తనలు ఇంతకాలానికి దైవసంకల్పంవల్ల, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి సేవా భాగ్యంవల్ల, అవిరళకృషివల్ల వెలుగులోకి వచ్చాయి. తత్ఫలితంగా నేడు అన్నమయ్యకీర్తి, సంకీర్తనల గానలహరి, సంకీర్తనల సాహిత్యామృత ఝరి ఒక్క రాష్ట్రస్థాయిలో నేగాక, దేశవిదేశాల్లో కూడా బహుముఖాలుగా ప్రసరిస్తోంది.

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోని భక్తి సంగీత విశేషాలకు, లోకహితబోధలకు, అద్భుత శృంగార వర్ణనలకు ముగ్ధులైన శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు అధ్యయనశాఖ మాజీ అధ్యక్షులు, మాజీ ప్రిన్సిపాల్, మాజీ వైస్ చాన్సెలర్, దయాహృదయులు కీ. శే. ఆచార్య జి. యన్. రెడ్డిగారు మొట్టమొదటగా 1977 సం॥ నుండి 1979 సం॥ వరకు మూడు సంవత్సరాలు అన్నమయ్య

శృంగార సంకీర్తనలు -12వ సంపుటాన్ని ఎం. ఎ. విద్యార్థులకు ఐచ్ఛిక పాఠ్యాంశంగా నిర్ణయించారు. అప్పటి నుండి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వ విద్యాలయంలోను, ఆతర్వాత దేశవ్యాప్తంగా అన్ని విశ్వవిద్యా లయాల్లోను అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో వివిధాంశాల్లో విరివిగా పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి.

1980–83 లో అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో జానపద గేయ పణితులు అనే అంశంపై పద్యపద సాహిత్యాల్లో, వివిధ భాషల్లో పరిశోధనా నిష్ణాతులు, వాత్సల్యహృదయులు అయిన ఆచార్య కె. సర్వోత్తమరావుగారి పర్యవేక్షణలో పరిశోధన చేస్తున్న రోజుల్లో శృంగార సంకీర్తనలను చదువుతున్నప్పుడు అందులో గుట్టుతో నుండుటే మేలు గుణవంతురాలికి, ఆడుదనము అంగడి వేయదగునా, స్త్రీకి సిగ్గే సింగారము వంటి నీతులు కొన్ని నాకు కనిపించాయి. అప్పుడే వీటిని శోధించి, విశ్లేషించి ఒక్కచోట చేర్చితే స్త్రీ జాతికి ఉపయోగకరంగా ఉంటుందనే భావన నాకు కల్గింది. అందువల్ల ఈ అంశాన్ని ప్రాజెక్ట్ వర్కుగా చేపట్టడం జరిగింది.

అన్నమయ్య అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో వైరాగ్య భక్తి తత్త్వాన్ని, శృంగార సంకీర్తనల్లో మధుర భక్తితత్త్వాన్ని ప్రతి పాదించాడు. సాధారణంగా వైరాగ్య భక్తి మార్గాన్ని జ్ఞానులు, విభుదులు మాత్రమే అనుసరిస్తారు. సామాన్య ప్రజలు, శృంగార రసప్రియులు వైరాగ్య భక్తి మార్గాన్ని ఇష్టపడరు. రాధ, గోపికలు, గోదాదేవి, మీరా మొదలైన భక్తురాండ్రు కూడా ఈ మధుర భక్తి మార్గంలోనే పరమాత్మను ఆరాధించి తరించారు. అన్నమయ్య ప్రజల మనస్తత్త్వాల్ని బాగా అవగాహన చేసుకొన్న సహృదయుడు జ్ఞాని, మనస్తత్త్వవేత్త. కాబట్టి ప్రజలందరు సమాదరించే మధుర భక్తి ధోరణిలో శృంగార సంకీర్తనలనే ఎక్కువగా రచించాడు. ఈ

శృంగార సంకీర్తనల్లో దివ్య నాయికా నాయికులు లక్ష్మీనారాయణులు. కొన్ని సంకీర్తనల్లో అలమేల్మంగా శ్రీనివాసులు. వీరి అందచందాలు, సంయోగ వియోగాలు, ప్రణయకలహాలు, అలకలు, సాధింపులు, చెలికత్తెల ఉపచారాలు, ఊరడింపులు, పరిహాసాలు, నీతిబోధలు, సూచనలు ఈ శృంగార సంకీర్తనల్లో సామాన్య మానవులకు వలె ద్యోతకమవుతాయి.

వైష్ణవ మధుర భక్తి సంప్రదాయం ప్రకారం 'పుమాన్ విష్ణురితిఖ్యాతః స్త్రీ ప్రాయమితరం జగత్' అన్నట్లు భగవంతుడొక్కడే పురుషుడు. తక్కిన లోకమంతా స్త్రీ ప్రాయమే. ప్రకృతికి లోబడక అతీతంగా వుండేవాడు ఒక్క పరమాత్ముడే. ప్రకృతికి లోబడి బ్రతికే జీవ జాలమంతా స్త్రీ ప్రాయమని అర్థం. భక్తునికి భగవంతునికి లేదా ప్రకృతికి పరమాత్మునికి మధ్య ప్రేయసీ ప్రియ సంబంధం కల్పించి చెప్పడం ఇందులో కనిపిస్తుంది. అన్నమయ్య కూడా ఒక్కోసారి తానే ప్రేయసిగామారి పరమాత్మకోసం పరితపించడం కనిపిస్తోంది. ఒక్కోసారి తానే చెలికత్తెగామారి నాయికా నాయకుల్లో ఎవరిలో దోషాలు కనిపిస్తే వారిని దండించి నీతులు చెప్పడం, అలకపోగొట్టడం, నాయికా నాయకులను ఐక్యం చేయడం కనిపిస్తుంధి. ఈ శృంగార సంకీర్తనల్లో చెలికత్తె నాయికకు చేసిన హితబోధలను మాత్రమే గ్రహించడం జరిగింది.

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలో పక్కి అప్పల నరసయ్య కుమారీశతకంలో స్త్రీలకు బోధించిన సనాతన ధర్మాలు, మనుధర్మ శాస్త్రంలో చెప్పబడిన స్త్రీ ధర్మాలు మొదలైనవాటితో పాటు ఆధునిక సంఘ సంస్కర్తలు ప్రతిపాదించిన స్త్రీ స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, స్త్రీ ప్రాముఖ్యం, స్త్రీ విముక్తి మొదలైన అభ్యుదయ

భావాలు కూడా ఉన్నాయి. పాటితులు జీవులే పురుషులు జీవులే, ఆటది రాజ్యమేలితే మంచిదేకాదా వంటి ఈ నాటి స్త్రీవాద దృక్ప థంతో కూడిన అంశాలు ఉండటం విశేషం. ప్రస్తుతం అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో కనిపించే సనాతన ధర్మాల్ని పేర్కొనడం జరిగింది.

ఈ గ్రంథంలోని స్త్రీ నీతులు వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు పాటించే ఆనాటి సమాజంలోని స్త్రీలకు పూర్తిగా యోగ్యమైనవేకానీ, కాలానుగుణంగా వేషభాషల్లో, ఆచారవ్యవహారాల్లో, మనస్త త్వాల్లో మార్పు చెందుతూ వస్తున్న నేటి సమాజంలోని అధునాతన నాగరిక స్త్రీలకు, ప్రగతిపథంలో పయనించే ప్రమదలకు పూర్తిగా ఆచరణీయమైనవికావు. అయినా స్త్రీ ఎంత చదువుకున్నా, ఎన్ని పదవులు ఏలినా, రాజ్యాలు పాలించినా, ఎన్ని ఘనకార్యాలు సాధిం చినా మౌలికమైన స్త్రీత్వంలో మాత్రం మార్పురాదు కదా. కాబట్టి స్త్రీకి విద్య, కళలు, క్రీడలు, కర్తవ్యం మొదలైన అభ్యాస, ప్రదర్శ నల్లో తప్ప మిగతా విషయాల్లో సిగ్గు, బిడియం, అణకువ, ప్రియ వాక్కు, ఓర్పు, దయవంటి సుగుణాలే సొగసైన సువర్ణాభరణాలు. ఇలాంటి సద్గుణాభరణాలలో ప్రకాశించే స్త్రీలకే ఎన్ని కాలాలు మారినా సమాజంలో శాశ్వతంగా గౌరవం నిలుస్తుంది.

ఈనాటి స్త్రీకి పాతకాలపు గుణగణాలు వుండనవసరం లేదని, అభ్యుదయమే ముఖ్యమని తమ రచనల్లో, ఉపన్యాసాల్లో నీతులు చెప్పే కొందరు పురుషులు కూడా తమ ఆచరణ వరకు వచ్చే సరికి ఇలాంటి గుణగణాలున్న స్త్రీలనే గౌరవించడం, తమకు భార్య లుగా కావాలని కోరుకోవడం గమనిస్తుంటాం. మాట, మనసు, చేష్ట ఒకదానికొకటి పొంతన లేకుండా ప్రవర్తించడం ఈ రోజుల్లో వింతేమీకాదు. కాబట్టి అన్నమయ్య ఆనాడు శృంగార సంకీర్తనల్లో

నాయికా పరంగా పొందుపరచిన హితోక్తులు నేటి స్త్రీలకు కూడా ఉపయోగపడతాయి. అవసరమైనంత వరకు వాటిని గ్రహించి ఆచరించవచ్చు. ఆచరణకు వీలుపడని వాటిని చదివి ఆనందించవచ్చు. అంతరార్థంగా చూస్తే ఇదంతా భక్తుడికి భగవంతునికి మధ్య సాగే అవ్యాజ అనుబంధంగా గుర్తించవచ్చు.

1988 లో 'అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు' అనే అంశాన్ని ప్రాజెక్ట్ వర్కుగా చేపట్టడానికి నిండు మనస్సుతో సంప్రీతులై సమ్మతించి, తమ అమూల్యమైన దీవెన లందించి ఎప్పుడూ చిరునవ్వుతో పలకరిస్తూ వినయ సౌశీల్యాలను ప్రశంసిస్తూ ప్రోత్సాహపరచిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం, తొలి సాహిత్య పీఠాధిపతి, సుప్రసిద్ధ పండిత పరిశోధకులు, వాగ్మి, భక్తి హృదయులు, సౌజన్యమూర్తులు, ప్రస్తుతం జ్యోతిష్యశాఖాచార్యులుగా పనిచేస్తున్న ఆచార్య కొత్తపల్లి వీరభద్రరావుగారికి,

ఈ పరిశోధన చేపట్టడానికి తమ ఆమోదం తెల్పిన అవిరళ సాహితీ పరిశోధకులు, ఉత్తమ అధ్యాపకులు, సదసద్వివేకవంతులు, పరిపాలనా దక్షులు, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం తొలి ఉపాధ్యక్షులు ఆచార్య తూమాటి దొణప్పగారికి, అప్పటి రిజిస్ట్రార్ డా॥ టి. డి. ప్రసాదరావుగారికి,

1989 లో ఈ అంశంపై పరిశోధన ముగిసే సమయంలో నాకు కల్గిన కొన్ని సందేహాలను నివృత్తి చేసి ప్రోత్సహించిన ప్రఖ్యాత కవిపండిత పరిశోధకులు, అష్టావధాని, ఆర్ద్రహృదయులు అప్పటి సాహిత్య పీఠాధిపతి, ఇప్పటి సంప్రదాయ సాహిత్య శాఖాధిపతి ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారికి, అప్పటి ఉపాధ్యక్షులు, జ్ఞానపీఠ్ అవార్డు గ్రహీత, పద్మభూషణ్ ఆచార్య సి. నారాయణ

రెడ్డిగారికి, అప్పటి రిజిస్ట్రార్, వాత్సల్య హృదయులు ఆచార్య బి. రామకృష్ణరెడ్డిగారికి,

ఈ ప్రాజెక్ట్‌వర్క్ విషయంలో విషయసేకరణలో తోడ్పడి సహాయకుడుగా పనిచేసిన అప్పటి ప్రాజెక్ట్ అసిస్టెంటు డా॥ కె. రామచంద్రుడిగారికి, సకాలంలో శుద్ధప్రతిని వ్రాసిచ్చిన పరిశోధక విద్యార్థి ఆర్. శివప్రసాద్‌కి,

ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రించడానికి ఆర్థిక సహాయం అందించి ప్రోత్సహించిన టి. టి. డి. అధికారులు.

ముద్రణ విషయంలో అవసరమైనవన్నీ సరిచూస్తూ ఓర్పుతో అహర్నిశలు శ్రమించి తోడ్పడిన నా సోదరుడు వి. కృష్ణమూర్తికి, నా సోదరీలు పార్వతి, భారతీయులకు, చేస్తున్న పనిని గూర్చి ఎంతో ఆశక్తిగా అడిగి తెలుసుకుంటూ; ఇలాంటి రచనలు మరిన్ని చేయమంటూ, చిట్టి చేతులతో వీపు తట్టుతూ ప్రోత్సహించే నా చిన్నారి సోదరీలు వాణి కరణాలకు, నా జీవన ప్రగతిని, సుఖశాంతులను కాంక్షించే అభ్యుదయవాదులు, నా తల్లి దండ్రులకు, ఇంకా నా శ్రేయస్సును కోరేవారికి,

ఈ గ్రంథాన్ని అచ్చువేసిన శ్రీ మణికంఠ కళా ప్రింటర్స్ వారికి, ముఖ పత్రాన్ని చిత్రించిన చిత్రకారుడు, సహృదయుడు శ్రీ దత్ (తిరుపతి) గారికి, ముఖ పత్రాన్ని ముద్రించిన బాక్స్ ప్రెస్ వారికి,

అభిలషించగానే అధికారికమైన ఎన్నో కార్యాల్లో నిమగ్నమైవున్నా వాత్సల్యహృదయంతో 'అభినందన' అందించిన జ్ఞానపీఠ్ అవార్డు గ్రహీత, సార్వత్రిక, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయాల మాజీ

ఉపాధ్యక్షులు, విద్వత్కవి పండిత పరిశోధకులు, రసార్ద్ర జనరంజక కవి ఆచార్య డా॥ సి. నారాయణశాస్త్రి గారికీ,

సుహృద్భావంతో, సౌమ్యమనస్సుతో 'స్పందన' తెలిపిన విదుషీమణి డా॥ ఎస్. శమంతకమణిగారికి, అందరికీ కృతజ్ఞతాంజలి.

గమనిక

ఇప్పటికి 580 సం॥ల క్రితం నాటి అన్నమయ్య సంకీర్తనల భాషను అర్థం చేసుకోవడం కష్టతరమయింది. వాడుకలో లేని కొన్ని పదాలకు అచ్చ తెనుగు నిఘంటువుల్లో అర్థాలు దొరుకుతాయి. అన్నమయ్య రాయలసీమవాసి కావడంవల్ల ఆయన భాషకూడా రాయలసీమ ప్రాంతానికి చెందింది. అందులోనూ ఆయన పుట్టిపెరిగిన కడపమండలం మాండలిక పదాలు ఎక్కువ. ఆ ప్రాంతంలో పుట్టిపెరిగిన వారికే అన్నమయ్య కాలంనాటి భాషాతీరు తెన్నులు సంపూర్ణంగా బోధపడటంలేదు. అలాంటిది ఆనాటి జనవ్యవహారంలోని ఆ మాండలిక పదాలను అర్థంచేసుకోవడం వేరే ప్రాంతీయులకు చాలా కష్టం. పైగా అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోఉన్న పదాలను తమ ప్రాంతానికి, ఈ కాలానికి, తమకున్న పరిజ్ఞానానికి తగిన విధంగా మలచుకొని ఈ పదం ఫలానా అయివుండవచ్చని భావించుకొని అచ్చొత్తడం వల్లను, వ్రాతప్రతిలోని అక్షరాలు స్పష్టపడకపోవడం వల్లను చాలా తప్పులు దొర్లాయి.

అన్నమయ్య 'ఆటది' అని ప్రయోగిస్తే 'ఆడది' అని క్రియాపదాల్ని చెప్పీని, చేసీని, వేసీని అని వాడితే అచ్చువేసే టప్పుడు కొన్నిచోట్ల చెప్పెను, వేసెను, చేసెను అని మార్చడం

జరిగింది. అన్నమయ్య పండితులకోసం గ్రాంథిక భాషతో పాటు సామాన్యులకోసం లక్షణ విరుద్ధమైన గ్రామ్యభాషను యథేచ్ఛగా వాడారు. అందువల్ల కొన్ని సంకీర్తనల్లో బుద్ది, గందము, సాదించు, బావించు మొదలైన పదాలల్లో మహాప్రాణాక్షరాలకు బదులు అల్ప ప్రాణాక్షరాలు కనిపిస్తాయి. ఇవి అన్నమయ్య వాడినవేగానీ అచ్చు తప్పులు కావు.

ఇలాంటివి మినహాయించి కొన్నిచోట్ల కనిపించే అసలైన అర్థభంగం, భాషాభంగం కలిగించే అచ్చు దోషాలను ఎప్పటికప్పుడు కళ్ళలో వత్తులేసుకొని ఎంతో జాగ్రత్తగా ప్రూఫ్‌సరిదిద్దినా పాఠకుల పఠనా వేగానికి అడ్డుతగులుతూ పానకంలో పుడకల్లాగా అచ్చు తప్పులు వచ్చిపడినందుకు చింతిస్తున్నాను. అందుకే సవరణ పట్టికను తయారుచేసి జతపరచాను. పాఠకులు సహృదయంతో, చల్లని మనస్సుతో గ్రహించగలరు.

—రచయిత.

జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీత, పద్మభూషణ్
డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, ఎం. ఏ.,
పిహెచ్., డి. లిట్.
రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సాంస్కృతిక, భాషా
వ్యవహారాల సలహాదారు
కార్యాలయం : 243082
గృహం : 248451
కళాభవన్, హైదరాబాద్-500 004.

అభినందన

తెలుగునాట ప్రథమ వాగ్గేయకారుడు అన్నమయ్య. ఆయన కృతులు ధాతుమాతువుల సంగమతీర్థాలు. కీర్తనలన్నీ రమణీయ కవితారాసులే. వస్తుపరంగాకూడా అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో అపారవైవిధ్యముంది. రక్తి, భక్తి, ముక్తి, ప్రబోధం, అధిక్షేపం, తత్వనిర్దేశం-ఇలా ఎన్నెన్నో అంచుల్ని స్పృశించిన సముదాత్త రచనలవి.

డా॥ లీలావతి అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలను క్షుణ్ణంగా పరిశోధించి, వాటిలోని స్త్రీ పరమైన ధర్మాలను గురించి విశ్లేషించింది. ఈ గ్రంథరూపంలో. ఆవిడ ఎన్నుకున్న రచనా పరిధిలో విభిన్న సంకీర్తనల్లోని భావజాలాన్ని అందంగా ఆవిష్కరించింది. చక్కని విమర్శన వ్యాసాలు రచించి లబ్ధప్రతిష్ఠమైన డా॥ పొన్నా లీలావతి తన రచనా వ్యాసంగాన్ని నిరంతరం కొనసాగిస్తున్నందుకు అభినందిస్తున్నాను.

హైదరాబాదు —ఆచార్య డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి.
9-9-1994

స్పందన

డా॥ ఎస్. శమంతకమణి
రీడర్, తెలుగుశాఖ
మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం
మద్రాసు - 600 005.

" అలమేలు మంగవునీవు
అతడు శ్రీ వేంకటేశుడు "

—అన్నమయ్య

" అన్నం బ్రహ్మేతివ్యజానాత్ " అని శ్రుతి. " అన్నమన్నాదఏవచ " అని శ్రీ విష్ణుసహస్రనామస్మృతి. పరబ్రహ్మ వాచకమైన 'అన్న' శబ్దాన్ని నామధేయంగా పొంది, తెలుగు భాషని వాచోవిధేయంగా చేసుకొని, పదకవితాపితామహులుగా మహనీయ యశస్సుని సంతరించుకొన్న శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల కీర్తనలు భక్తికాంతా నర్తనలు, భక్తుడికీ, భగవంతుడికీ ఉండే సంబంధాన్ని నాయికా నాయకుల అనుబంధంగా, విప్రలంభ శృంగార బంధురంగా, అనుసంధించి తరించిన మహాత్ముడు అన్నమయ్య. పురుషుడు కూడా తననొక నాయికగాను, పరమాత్మణ్ణి నాయకుడిగాను భావించుకొని తన్మయత్వాన్ని చెందడం శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయంలో తరచు కనబడుతుంది. నమ్మాళ్వారు, తిరుమంగైయాళ్వార్ల పాశురాల్లో ఈ మధుర భక్తి పరాకాష్ఠనందుకొంది.

" భక్తిః శృంగార వృత్త్యా పరిణమతిమునేః
భవబంధ ప్రథిమ్నా " అన్నారు శ్రీ వేదాంత

దేశికులు

అహోబిల మఠ ప్రతిష్ఠాపకులు, ప్రప్రథమ పీఠాధిపతులైన శ్రీ ఆదివణ్ శఠకోపయతీశ్వరుల శిష్యరికంచేసిన అన్నమయ్య ఈ మధుర భక్తితత్వాన్ని బాగా ఆకళించుకొన్నాడు. తత్ఫలితంగా తన కీర్తనల్లోకూడా ఆళ్వార్ల విరహాభక్తిని ప్రవేశపెట్టి క్రొత్త అందాలని గుబాళింపుజేశాడు.

ఆళ్వార్ల పాశురాల్లో కొన్ని స్వయంగా తామే నాయికగా చెప్పుకొన్నవి; మరికొన్ని చెలికత్తెగా పలికినవి; మఱికొన్ని నాయిక తల్లిగా చెప్పినవి. మన అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో చాల వాక్యాలు సఖీవాక్యాలుగానే (చెలికత్తెమాటలు) ఉండటం గమనించ దగ్గది. తల్లి తన కుమార్తె విరహాన్ని నాయకుడికి చెప్పడమో, నాయిక తనకు తానుగా సిగ్గు విడిచి తన దుర్దశనిగూర్చి వెల్లడించు కోవడమో సరైన పద్ధతికాదు, కాబట్టి నాయిక విరహాన్ని చెలికత్తె ద్వారానే వెల్లడించి అన్నమయ్య ఔచిత్యాన్ని చక్కగా పోషించాడు. శృంగార రసాన్ని భూషించాడు. ఇది అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలకున్న ప్రత్యేకత.

అన్నమయ్య శృంగార కీర్తనల్లో కనవచ్చే స్త్రీధర్మాలని విమర్శనాత్మకంగా పరిశోధించి, విశ్లేషించి, చక్కని వివరణ గ్రంథాన్ని రచించిన ఘనత శ్రీమతి డా॥ పొన్నా లీలావతిగారికి దక్కింది. కొండంత అన్నమయ్య శృంగార కీర్తన ప్రపంచానికి యీ చిన్న పుస్తకం అద్దం పడుతోంది.

ఈ చిన్ని పొత్తంలో మొత్తం 5 అధ్యాయాలున్నాయి. మొదటి రెండూ ఉపోద్ఘాత ప్రాయాలు. మూడవ అధ్యాయంలో చెలికత్తె నాయికకు చేసిన శాంతి, భక్తి, శీలం, అనురాగం మొదలైన అంశాల గూర్చిన ఉపదేశాలున్నాయి. నాల్గవ అధ్యాయంలో స్త్రీ

ధర్మాలు, వారి వేష భూషణాదులని గురించిన వివరణలున్నాయి. ఇక ఐదవ అధ్యాయంలో స్త్రీలకే ప్రత్యేకమని చెప్పదగిన వస్త్ర, పుష్ప, కేశాలంకరణాది విశేషాలు పొందుపరుపబడి ఉన్నాయి. ప్రతి అధ్యాయంలోను విషయానుగుణమైన కీర్తనలు సోదాహరణంగా పేర్కొనబడటం ఈ గ్రంథంలోని ప్రత్యేకత.

చాలా కాలం అజ్ఞాతంగా ఉండిపోయిన అన్నమయ్య కీర్తన నిక్షేపాలు ఇటీవలి కాలంలోనే వెలుగులోకి వచ్చాయి. ఆయన కీర్తనలు సామాన్యంగా అందరికీ అర్థం కావు. వాటి భాష, శైలి, జాతీయం, నుడికారం, పదసంపద కొంత విలక్షణమైనవి. అటువంటి కీర్తనలని విశ్లేషించి చూపడం చాలా క్లిష్టమైనపని. ఆ కష్టమైన పనిని కూడా శ్రీమతి డా॥ లీలావతిగారు అవలీలగా నిర్వహించడం చాలా ముదావహం. ఈమె శైలి సరళ వ్యావహారికంలో ఉండి, సర్వజన సులభంగా వెలుగొందుతుంది. ఇటువంటి చక్కని రచనలు శ్రీమతి లీలావతిగారి లేఖినిద్వారా యింకా అధికంగా రాగలవని ఆశిస్తున్నాను.

ఈ సుందర గ్రంథాన్ని తెలుగు పాఠకలోకానికి అందించినందుకు ఈమెను మనసారా అభినందిస్తున్నాను.

మద్రాసు
28-8-1994

డా॥ ఎస్. శమంతకమణి.

విషయ సూచిక

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు

—o—

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో - స్త్రీ ధర్మాలు

ప్రస్తావన :- నిరంతమైన సృష్టి కొనసాగడానికి దాంపత్య జీవితం తప్పనిసరి. నాయికా నాయకుల సంసార జీవితంలోనూ, విలాస జీవితంలోనూ, శృంగార చేష్టల్లోనూ స్త్రీపురుషులకు సమ ప్రాధాన్యం ఉన్నప్పటికి సాంఘిక పరంగా గమనించినట్లైతే స్త్రీకి కొన్ని ప్రత్యేక విధులు, నీతులు, ధర్మాలు ఆచరణీయాలుగా కనిపిస్తాయి.

ఈ సంప్రదాయాలను ఆచరించే స్త్రీ ఉత్తమ ఇల్లాలుగా, సహధర్మచారిణిగా, పతిభక్తి పరాయణిగా, పతివ్రతగా కనిపిస్తుంది. పురాణాలు, అందలి పాత్రలు తరువాతి తరాలవారికి మార్గదర్శకాలయ్యాయి. అయితే అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో పురాణస్త్రీల ప్రస్తావన లేకనే నాయిక, ప్రేయసి, భార్య, చెలికత్తె మొదలైన పాత్రలకు సంకీర్తనలలో చోటు కల్పించి వాటిద్వారా స్త్రీ ధర్మాలను తెలియజేశాడు.

పదకవితా పితామహుడైన అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలు-26, 27, 28, 30, 31 సంపుటాల్లో స్త్రీ ధర్మాలకు సంబంధించిన హితవు, నీతిబోధ, భర్త పట్ల భార్య మెలగవలసినతీరు, పురుషునితో స్త్రీ ఎలా ప్రవర్తించాలి, పర స్త్రీ వ్యామోహితుడైన నాయకుని నాయిక ఏ విధంగా తన అదుపులోకి తీసుకోవాలి, సవతులు ఎలా ఉంటారు, వారి ఎత్తి పొడుపులు, ఒద్దికలు, ప్రియుని ప్రియురాలు ఎలా ప్రసన్నం చేసుకోవాలి, అలిగిన నాయిక తీరు, ఆమె అలుక మాన్ప

డానికి నాయకుడు చేసే ప్రయత్నాలు మొదలైన విషయాలను తెలి యజేయడం ఇందలి విశేషలు.

ఈ స్త్రీ ధర్మాల్లో ఎక్కువగా నాయికకు చెలికత్తె వివిధ రకాలైన హితవులు చెప్పడం అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తన లలో కనిపిస్తుంది.

చెలికత్తె నాయిక పక్షాన ఉంటూ మందలింపులతోను మంతనాలతోనూ, పరిహాసంతోను, సున్నితంగానూ అవసరమైన చోట్ల కఠినంగాను నాయికకు హితబోధ చెయ్యడం విశేషం. అంతే గాక శృంగార పరంగా నాయకుని ఎలా అనునయించాలి, ఆకట్టుకో వాలి, ఆదేశించాలన్న నేర్పును చెలికత్తె నాయికకు ఓర్పుగా తెలు పుతుంది. అందులో భాగంగా అలకపూనడం, ద్వేషించడం, సాధించ డం, తన మార్గంలోనికి నడిపించుకోవడం మొదలైనవి ఉన్నాయి.

ఈ వ్యాసంలో అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లోని స్త్రీ ధర్మాలే కాకుండా స్త్రీ సౌందర్యాన్ని ఇనుమడింప జేసే వస్త్రా భరణాలు, మైపూతలు, తాంబూలసేవన, పుష్పాదుల ప్రసక్తి మొద లైన పదప్రయోగాలను ఏయే సంకీర్తనల్లో అన్నమయ్య ప్రస్తావిం చాడో ఒకే పదాన్ని ఎన్ని కీర్తనల్లో ఉపయోగించాడో అనే విషయా లను ప్రస్తావించడం జరిగింది.

1.1 అన్నమయ్య పరిచయ సంగ్రహం :-

పదకవితా పితామహుడుగా ప్రసిద్ధికెక్కిన అన్నమయ్య క్రీ.శ. 1403–1503 సం॥ మధ్య జీవించాడు. అన్నమయ్య జన్మస్థలం కడపజిల్లా - రాజం పేట తాలూకాలోని తాళ్ళపాక అనే గ్రామం.

ఈ గ్రామం పేరే అన్నమయ్యకు, అతని వంశీయులకు ఇంటి పేరుగా నిలిచింది.

అన్నమయ్య క్రీ.శ. 1408 సం॥ క్రోధినామ సంవత్సరం వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు విశాఖ నక్షత్రంలో లక్కమాంబ, నారాయణ సూరి అనే పుణ్యదంపతులకు వేంకటేశ్వరుని అనుగ్రహం వల్ల కలిగిన నోముపంట. బాల్యంలో అన్నమయ్యకు ఉపనయనం తరువాత విద్యాభ్యాసం సాగింది. ఇతడు చాలా చురుకైనవాడు. ఏక సంధాగ్రాహి. గురువు చెప్పిన పాఠాలను వెంటనే నేర్చుకొని అప్పగించేవాడు దైవానుగ్రహం వల్ల అన్నమయ్యకు చిన్న వయస్సులోనే విద్యలన్నీ ఒంటబట్టాయి. పాఠశాలలో విద్యాభ్యాసం నామ మాత్రంగానే సాగింది. తన ప్రజ్ఞా పాటవంతో అతడాడిన మాటల్లా అమృత వాక్యంగానూ, పాడిన పాటల్లా పరమగానంగాను మారింది.

దైవాంశ సంభూతుడైన అన్నమయ్యకు బాల్యం నుండి భక్తి భావం మెండు. అతడు ఉగ్గుపాలు త్రాగాలన్నా అతని తల్లి దండ్రులు వేంకటేశ్వర నామాన్ని చెప్పవలసిందే. అలాంటి అన్నమయ్య పెరిగి పెద్దవాడై వేంకటేశ్వరుని సేవించి తరించాలనే సంకల్పంతో తిరుపతి వెళ్లే పాదచారులైన భక్తులవెంట తానూ నడచి తిరుపతి చేరుకున్నాడు. అలమేలుమంగా శ్రీనివాసుల కరుణకు పాత్రుడై ఆశువుగా కృతులు పాడుకున్నాడు. తన్మయత్వం చెందాడు.

"సంగీతమపి సాహిత్యమ్ సారస్వత్యాః స్తనద్వయమ్
ఏకమాపాత మధురమ్ అన్యధాఽలోచనామృతమ్"!

అనే ఆర్యోక్తి సంగీత సాహిత్యాల ఉత్తరోత్తర ప్రకర్షకు నిదర్శనాలు. ఈ సంగీత సాహిత్యాల రెండింటిలో తాళ్ళపాక అన్నమయ్య

దిట్ట. తాను రచించిన పదాలను స్వరసహితంగా ఆలపించి, ఆనందించి, ప్రజలను ఆనందింపజేశాడు.

అన్నమయ్య పెద్దలమాట జవదాటక యుక్త వయస్సులో తిమ్మక్క, అక్కలమ్మ అనే ఇద్దరు కన్యలను వివాహమాడి గృహస్థాశ్రమ ధర్మాన్ని నిర్వహించాడు. భగవదారాధన లోనే నానా దేశ సంచారం సాగించి శఠకోప మునీంద్రుని వద్ద సకల వేదాంత సారాన్ని అభ్యసించాడు. అన్నమయ్య తన కీర్తనల ద్వారా వైష్ణవ తత్వాన్ని లోక కల్యాణం కోసం ప్రచారం చేయసాగాడు.

కడప మండలంలోని టంగుటూరును పాలించే సాళ్వ నరసింగరాయులు అన్నమయ్య కవితాగానానికి ముగ్ధుడై సకల మర్యాదలతో రాజాశ్రయం కల్పించాడు. అన్నమయ్య వేంకటపతిమీద పాడిన కవితకు ఉప్పొంగిన నరసింగరాయులు తనమీద అలాంటి పాటొకటి పాడమన్నాడు. అన్నమయ్య రాజు కోర్కెను తిరస్కరించగా, రాజు కోపోద్రిక్తుడై అతన్ని శిక్షింపదలచి అన్నమయ్యకు సంకెళ్ళు వేసి చెరసాలలో బంధింపజేశాడు. అన్నమయ్య భగవన్నామ స్మరణ చేసి బంధ విముక్తుడయ్యాడు.

తాళ్ళపాక వంశానికే వెలలేని మాణిక్యం అయిన అన్నమాచార్యుడు శ్రీ వేంకటేశ్వర ముద్రాంకితంగా ముప్పై రెండు వేల శృంగార, అధ్యాత్మ సంకీర్తనలను, ద్విపద రామాయణం, సంస్కృత సంకీర్తన లక్షణం, సంస్కృత వేంకటాద్రిమహాత్మ్యం, శృంగారమంజరి, పన్నెండు శతకాలు రచించాడు. వీటిలో శృంగార మంజరి ఒక్క శతకం, 14 వేల శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు లభ్యాలు. తక్కినవి అలభ్యాలు.

1. 2. అన్నమయ్య మధుర భక్తి తత్త్వం :-

తాళ్ళపాక అన్నమయ్య సంగీత సాహిత్యాల్లో అపారమైన ప్రజ్ఞ కలిగినవాడు. వైష్ణవ భక్తిలో లీనమై తన పద కవిత్వానికి సంగీతం జోడించి ప్రజల మధ్యకు వెళ్ళి భక్తి తత్త్వం ప్రచారం చేసిన మహానుభావుడు. భక్తితో ముక్తిని పొందాడానికి రక్తిని ఆశ్రయించి భక్తిలో రక్తిని సమ్మిళితం చేసి సంకీర్తనలను వెలువరించాడు.

"ధ్యానం, యజనం, అర్చనం, కీర్తనం" అనే నాలుగు పద్ధతులు యుగ క్రమంగా భగవత్ప్రాప్తికి ప్రధాన సాధనాలుగా విష్ణు పురాణం చెబుతుంది. అన్నమయ్య పై నాలుగు సాధనాలలో కీర్తనం ఎన్నుకున్నాడు.

"శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనం
అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్యమాత్మనివేదనమ్"

అని భక్తి తొమ్మిది విధాలుగా పేర్కొన బడింది. వీటిలో చివరిదైన ఆత్మ వేదనా రూపమైన భక్తి అన్నమయ్యది. విరహాసక్తి భక్తికి ప్రధానంగా గోపికలే పాత్రులవుతున్నారు.

"శృంగార రసాకృష్ట చేతసః బహిర్ముఖానపి
స్వపరాన్ కర్తుమితి భావః" — అనే వివరణననుసరించి

భగవత్పరంగా బహిర్ముఖానందాన్ని చెంద దలచిన వారిని కూడా స్వామి తన వారినిగా చేసుకోవడానికి దయచూపుతున్నాడు. కాబట్టి అన్నమయ్య శృంగారం బాహ్యంగా శృంగారమైనా లోన భగవత్పరమైనందు వల్ల పవిత్రమే అని తెలుస్తుంది. ఏరు చాలా దూరం పరుగు లెత్తి సముద్రంలో కలసి తన రూపమే లేకుండా సముద్రమయంగా

మారిపోతుంది. ఇది ఆత్మార్పణ భక్తి. అట్లే - అన్నమయ్య పరమాత్మ యందు మనస్సు నిలిపి సంకీర్తన రూపంగా ప్రవహించి సముద్రమనే పరమాత్మలో కలిసిన భక్తుడు.

ఈలెడు తన భక్తి తురంగాన్ని సంగీతమనే కళ్ళెంతో, సాహిత్య శ్వేత దీపాన తరిమి నడిపి వైకుంఠ ధామాన్ని అందుకొన్నాడు. గోపికలు కృష్ణునిపై విరహాసక్తితో కూడిన భక్తిని ప్రదర్శించారు. అన్నమయ్య శ్రీనివాసునిపై ప్రదర్శించిన భక్తి అలాంటిదే. ఈ భక్తినే మధుర భక్తి అని పేర్కొనవచ్చు.

గురువుల వద్ద చదివిన వేదాంతం, ఆళ్వారుల చరిత్రలు, భాగవత, విష్ణుపురాణాలు, నారద భక్తి సూత్రాలు మొదలైన వాటిలో వివరించబడిన గోపికా భక్తి అన్నమయ్యకు ఆదర్శాలుగా నిలిచి అతనిచే శృంగార సంకీర్తనలను రచింప జేశాయి. వైష్ణవ సంప్రదాయం ప్రకారం భగవంతుడొక్కడే పురుషుడు. తక్కిన జీవకోటి అంతా స్త్రీమయమే. అలాగే అనమయ్య కూడా భగవంతుని మాత్రమే నాయకునిగా మనస్సులో నిలుపుకొని తననూ నాయికగా భావించుకొని తన్మయీ భావంతో సంకీర్తనలను రచించాడు. ఇతని శృంగార సంకీర్తనల్లోని భక్తి మధుర భక్తియే.

జీవన్ముక్తి పొందడానికి మార్గాలెన్నైనా గమ్యం ఒక్కటే అని నమ్మిన భక్తాగ్రేసరుడు అన్నమయ్య. తాను ఆచరించే మధుర భక్తిని సామాన్య ప్రజలకు సైతం అర్థమయ్యే విధంగా పదకవితలలో తెలియజెప్పాడు. అన్నమయ్య రచించిన శృంగార, అధ్యాత్మ సంకీర్తనలలో శృంగార సంకీర్తనలే ఎక్కువ. నవరసాలలో శృంగారం జనాకర్షకంగా ఉంటుంది. శృంగారం ప్రకృతి రీత్యా చాలా

సహజమయింది. సృష్టికి కారణ భూతమయింది. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించిన అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల ద్వారా ప్రజలకు భక్తిని తద్వారా ముక్తిని పొందేమార్గం చూపించాడు.

1.3. కుటుంబంలో స్త్రీ స్థానం :- కుటుంబమనేది సమాజ సౌధానికి మూల స్తంభం వంటిది. కుటుంబం అంటే– "శారీరకమైన సంబంధం, అన్యోన్యాశ్రయం, నిరంతర సంబంధాలు, సమానోద్దేశాలు కుటుంబ జీవన లక్షణాలుగా చెప్పుకోవచ్చు."

కుటుంబంలో తల్లిదండ్రులు, అవివాహితులైన బాల బాలికలు, వివాహితులైన కుమారులు వారి భార్యాబిడ్డలు కలిసి ఉంటారు. కుటుంబం అనేది వృద్ధులకు, అంగవైకల్యం గలవారికి, పసిపిల్లలకు రక్షణ నిస్తుంది. కుటుంబానికి స్త్రీకి అవినా భావసంబంధం ఉంటుంది. బిడ్డగా, చెల్లిగా, అక్కగా, భార్యగా వదినగా, మరదలుగా, తల్లిగా, అవ్వగా ఆయాపాత్రలలో స్త్రీ దర్శనమిస్తుంటుంది. బిడ్డలను కని, పెంచి, పోషించే మాతృమూర్తిగా, భర్తనుభక్తితో పూజించే ఇల్లాలుగా, అత్తమామలకు వొత్తిగిలి సేవలు చేసే వినయశీలిగా, ప్రేమికులకు ఆరాధ్యదేవతగా, పూజ పురస్కారాలు చేసే పరమ భక్తురాలుగా, ఇంటిల్లిపాదికి వంటా, వార్పు చేసిపెట్టే గృహిణిగా స్త్రీ గోచరిస్తుంది.

కుటుంబంలో మొట్టమొదటగా పూజింపబడే - వ్యక్తి స్త్రీ. అందుకే —

"నాస్తి వేదాత్ పరమ్ శాస్త్రమ్
నాస్తి మాతృసమోగురుః
నాస్తి మాతృసమః పూజ్యో
నాస్తి మాతృసమః సఖా"

అంటే వేదంకన్నా గొప్పదైన శాస్త్రం లేదు. తల్లితో సమానమైన గురువు లేడు. తల్లితో సమానమైన పూజ్యులు లేరు, మిత్రులు లేరని భావం. పై వాక్యాల్ని బట్టి స్త్రీకి ఎంత ప్రత్యేకత ఉందో తెలుసుకోవచ్చు. అదేవిధంగా స్త్రీకి పాతివ్రత్యం అనేది చెరగని భూషణం.

"కోకిలానాం స్వరోరూపం !
పాతివ్రత్యస్తు యోషితామ్" — అంటే కోకిలకు స్వరమే అందమని, స్త్రీలకు పాతివ్రత్యమే అందమని అర్థం. అలాగే "వేద మూల మిదం జ్ఞానం భార్యా మూల మిదం గృహమ్"

జ్ఞానానికి వేదం మూలమనీ అదే విధంగా గృహిణి ఇంటికి వెలుగు నిచ్చేదని స్త్రీని గూర్చి సంభాషితాలు తెలిపాయి. ఒకవైపున పురాణాలు, నీతిశాస్త్రాలు, ధర్మ శాస్త్రాలు స్త్రీకి ఉన్నత పీఠం వేస్తూ ఆ పీఠాన్ని నిలుపుకోడానికి కఠినమైన కట్టుబాట్లు కూడా ప్రతిపాదించాయి. కుటుంబ పరంగా స్త్రీ అత్యంత ప్రధానమయింది. ఎన్నో కార్యక్రమాలు నిర్వహించడానికి స్త్రీతోడ్పాటు ఉండాలి. పండుగలు, పర్వాలు, నోములు, వ్రతాలు, పూజలు; పురస్కారాలు వీటన్నిటినీ నియమ నిష్ఠలతో, ఉపవాసాలతో కుటుంబ సౌఖ్యం కోసం స్త్రీ ఆచరిస్తుంది.

1.4. భార్యగా స్త్రీ ప్రాధాన్యం :– భర్త ఎలాంటి వాడైనా పతియే ప్రత్యక్షదైవంగా చూడాలి. సత్ప్రవర్తన కలిగి భర్తకు అనుకూలవతిగా, బదులు తిరుగు చెప్పకుండా ఉండాలి. భర్త కుంటి, కురూపియైనా సప్త వ్యసన లోలుడైనా, భర్తతో అతని మాటలు శిరోధార్యాలుగా పాటించాలి. భర్త దాంపత్య జీవితానికి పనికిరాక పోయిన పతినుండి విడిపోరాదు. ఇవన్నీ భార్యగా కుటుంబంలో ఆనాటి స్త్రీకున్న ఆచారాలు, ధర్మాలు.

స్త్రీ భర్తకు అన్ని వేళలా వివేక వంతంగా సలహా నిచ్చే దిగా ఉండాలి. భార్యగా స్త్రీ కున్న లక్షణాలను ఆర్యులు తెల్పుతూ–

"కార్యేషు దాసీ కరణేషుమంత్రీ
భుక్తేషు మాతా శయనేషురంభా
రూపేషు లక్ష్మి క్షమయాధరిత్రీ
షట్కర్మ యుక్తా కులధర్మపత్నీ"

ఆ ప్రకారంగా స్త్రీ వ్యవహరించాలని పద్మపురాణంలో చెప్ప బడింది.

ఇతిహాసాలు, పురాణాలలో స్త్రీ మూర్తులైన సీత, సావిత్రి, ద్రౌపది, అహల్య, సుమతి, అనసూయ లాంటి సాధ్వీమణు లగురించి వివరించడం వల్లా వాటిని చదివిన, విన్నట్టి స్త్రీలు పాతివ్ర త్యమహిమలను కొనియాడుతూ అనుసరిస్తూ వచ్చారు, పైన తెలిపిన స్త్రీ లందరు తమభర్తల మాట జవదాటక పతిసేవ చేస్తూ తరించారు. వారి పతివ్రతా ధర్మాలు లోకంలో నేటికీ కొనియాడబడు తున్నాయి.

2. స్త్రీ స్వభావం – గుణగణాలు

స్త్రీకి ముఖ్యంగా ఈ క్రింద పేర్కొన్న గుణగణాలు ఉండడం సహజం సంఘజీవి, సమాజంలో సగభాగం అయిన స్త్రీకి తన కుటుంబ పరిధి, పరిసరాలు, సమాజ పరిస్థితులవల్ల కొన్ని సహజ మైన గుణాలను కలిగి ఉంటుంది. అవి స్థూలంగా అనుమానం, అవ మానం, ఆడంబరం, ఆవేదన, ఆశ, ఈర్ష్య, ఓర్పు, కోపం, చపలత్వం, త్యాగం, దానం దుఃఖం, పరిహాసం, పశ్చాత్తాపం, భయం, వైరా గ్యం, సంతోషం, సాహసం మొదలైనవిగా చెప్పుకోవచ్చు. ఈ

గుణాలు స్త్రీలో సమయాను కూలంగా బహిర్గతం అవుతుంటాయి. పై గుణాలను సంక్షిప్తంగా వివరించడం జరిగింది.

అనుమానం :- అనుమానం ముందుపుట్టి ఆపది తరువాత పుట్టిందనడం లోకవ్యవహారం. భార్య భర్తపైన, అత్త కోడలిపైన అనుమానపడడం సహజం. భర్త పరస్త్రీ వ్యామోహితుడయ్యాడనే అనుమానం భార్యకు, కోడలు సంసారంలో దుబారా చేస్తున్నదనీ అత్త అనుమానపడుతుంది. భార్యపాత్రలోను, అత్తపాత్రలోను స్త్రీయే అనుమానం వ్యక్తం చేస్తున్నది.

అలుక :- అలగడం అనేది స్త్రీకి ఒక ఆయుధం లాటింది అంటే అతిశయోక్తి కాదు. భర్త తన కోర్కెలు తీర్చలేదనో, తనమాట నెగ్గలేదనో భర్తను సాధించడానికి స్త్రీ అలకపాన్పు వేస్తుంది. అవి తీరేవరకు అన్నం నీళ్ళు మాని పనిపాటలు చేయకుండా పడుకుంటుంది.

అవమానం :- సాధారణంగా స్త్రీ అవమానాన్ని భరించలేదు. అందునా సాటి స్త్రీల ఎదురుగా జరిగే అవమానాన్ని సహించలేదు. భర్తగానీ, అత్త మామలుగానీ ఇంట్లో గుట్టుగా దండించినా ఓర్పుతో సహిస్తుంది. అయితే తోడి కోడళ్ళ ఎదుటగాని, ఇతర స్త్రీల ఎదుటగాని దండించడం జరిగితే చాలా అవమానంగా భావించి దాన్ని భరించలేదు. అలాంటి సమయాల్లో స్త్రీలు ఓర్పును కోల్పోయి ఆత్మహత్యలకు పాల్పడుతుంటారు.

ఆడంబరం :- తమ ఇరుగు పొరుగు వారికి, బంధువులకు ఉన్నవి లేనివి కల్పించి గోరింతలు కొండంతలుగా చెప్పుకోవడం ఆడంబరం అనవచ్చు. ఇతరుల మెప్పుకోసం అదనంగా ఖర్చు చేయడం, పుట్టింటి

వారిని గురించి గొప్పగా పొగడడం ఇవన్నీ స్త్రీలలో ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి.

ఆవేదన :– కుటుంబంలో భర్త సంసారాన్ని సక్రమంగా నడపక దుబారా చేస్తున్నప్పుడు, పిల్లలు క్రమశిక్షణ లేకుండా ప్రవర్తించినప్పుడు, వారికి విద్యా బుద్ధులు సరిగా రానప్పుడు, ప్రకృతి బీభత్సాల వల్ల పంటలు నష్టపోయినప్పుడు స్త్రీ ఎంతో ఆవేదన చెందుతుంది.

ఆశ :– సిరిసంపదల కన్నా స్త్రీ సంతానం పైన ఎక్కువ మక్కువ చూపుతుంది. స్త్రీ సంతానం కోసం పట్టనినోము, చెయ్యని వ్రతం ఉండదు. బట్టలు, నగలు, ఇతర వస్తువుల పైన కూడ స్త్రీ కి ఆశ ఎక్కువే. సంపద ఎంత ఉన్నా కంటికి ఇంపుగా కనబడిన ప్రతిది తమకు ఉండాలనే ఆశ కలిగి ఉంటుంది. పుట్టింటిపై తీరని మమకారం కలిగి ఉంటుంది.

ఈర్ష్య :– ఈ గుణం స్త్రీకి ఉండకూడని దుర్గుణంగా చెప్పవచ్చు. సాధారణంగా స్త్రీలకు తోడి కోడళ్ళ మధ్య ఈర్ష్య ఉండడం సహజం.

సవతుల మధ్య కూడా అసూయ కలిగి వుంటారు. కొందరు స్త్రీలు పొరుగువారు బాగుపడితే ఓర్వలేరు. భార్యాభర్తలు అన్యోన్యంగా ఉంటే ఈర్ష పడుతుంటారు. తమకు మించిన సంపద ఇతరులకు వచ్చినా, తమకులేని అందచందాలు ఇతరులకు ఉన్నా చూచి ఓర్వలేక పచ్చని సంసారాల మధ్య కలహాల నిప్పులు పెడుతుంటారు.

ఓర్పు :– సమాజంలో కానీ, కుటుంబంలో కానీ కొన్ని కొన్ని విషయాలలో స్త్రీలో చాల ఓర్పు కనిపిస్తుంది. అందుకే స్త్రీని

'క్షమయాధరిత్రీ' అని అంటారు. 'సాధువులా జీవించు గుర్రంలా శ్రమించు' అన్నట్లు అత్త ఎంత కఠినంగా ప్రవర్తించినా, పనులెన్ని చెప్పినా చేస్తూ వేధింపులను, సాధింపులను భరిస్తూ బంగారు భవిష్యత్తు కోసం స్త్రీ ఓర్పు చూపుతుంది. ఇంటి పెద్దలపై ఎదురు తిరిగితే తన సంసారం బుగ్గిపాలవుతుందనే తలంపుతో భూదేవిని పోలిన ఓర్పును ప్రదర్శిస్తుంది. పిల్లల లాలన పాలన చూస్తూ ఇంటిల్లిపాదికి అన్ని పనులు చేసి పెట్టుతూ స్త్రీ చాలా ఓర్పు కలిగి ఉంటుంది.

కోపం :- తన కోర్కెలు నెరవేర్చని భర్తపైన, సూటిపోటి మాటలతో హింసించే అత్తపైన, ఆడపడుచుల పైన, మరుదులపైన, స్త్రీకి కోపం రావటం సహజం. అయితే వారిమీద కోపం ఉన్నా ఏమీ చేయలేని స్థితి తనది. వారిమీది కోపంతో ఇతరమైన వాటిపై తీర్చుకోవటం జగమెరిగిన సత్యం. అత్తమీది కోపం దుత్తమీద చూపినట్లు అన్నసామెత ఆవిధంగా పుట్టి ఉంటుంది. ఈ కోపం వచ్చినప్పుడు వివేకాన్ని కోల్పోతుంటారు. కోపించిన స్త్రీలు భర్తకు, అత్తకు ప్రతిఘటనగా చిన్నపిల్లల్ని కొట్టుతుంటారు.

చపలత్వం :- ఈ అధునాతనమైన యాంత్రిక నాగరికతవల్ల సమాజంలో చాలా మార్పులు వచ్చాయి. ఆ మార్పుల కనుగుణంగా స్త్రీల భూషణాలలోను, కట్టుబొట్టులలోను, సంసార జీవితంలోను, స్త్రీ పురుషుల సమానత్వమనే మిషతో మార్పులు సంభవించాయి. వాటివల్ల శారీరకంగానే గాక మానసికంగా స్త్రీలలో చపలత్వం చోటు చేసుకుంటుంది. దానికి ప్రేరకాలుగా సినిమాలు పత్రికలు, విదేశీనాగరికతా ప్రభావం, అశ్లీల సాహిత్యం స్త్రీని చపలచిత్తగా మార్చి నైతికంగా దిగజార్చుతాయి.

త్యాగం :- కుటుంబ గౌరవం కోసం, భర్త పిల్లల సంక్షేమం కోసం స్త్రీ తన సుఖ సంతోషాల్ని త్యాగం చేస్తుంది. భర్తపోతే ఇహలోక సుఖాలను వదలి ఆత్మాహుతికి సిద్ధమవుతుంది. భర్త చని పోతే ముత్తైదుతనాన్ని విడనాడుతుంది. అల్లారుముద్దుగా పెరిగిన పుట్టింటిని వదలి మెట్టినింట కష్టాలకోర్చి స్థిరపడుతుంది.

దానం :- స్త్రీకున్న గుణాలన్నిటికన్నా దానగుణం శ్రేష్ఠమయింది. సహజంగా ప్రతి స్త్రీ దానగుణాన్ని కలిగి ఉంటుంది. క్షుదార్తులకింత అన్నం, దాహమన్నవారికి నీరు ఇవ్వని స్త్రీ అంటూ ఉండదు. గడపతొక్కి భిక్షమడిగిన వాని జోలెలో ఇంత కవళమో, ధాన్యమో, పాతబట్టో వేయకమానదు. దానంచేసే చెయ్యి దాగదనేది సామెత.

దుఃఖం :- మనిషి పుట్టుకే దుఃఖపూరితమయింది. జీవితంలో ఎన్నో ఒడుదుడుకులు, కష్టనష్టాలు, కడగండ్లు ఎదురవుతాయి. ఇలాంటి పరిస్థితిలో స్త్రీకి దుఃఖం రాకమానదు. ఆప్తులు, సన్నిహితులు మరణించినా, సాటి ప్రజలు దయనీయ స్థితిలో ఉన్నా స్త్రీ హృదయం ద్రవిస్తుంది. దాని పర్యవసానమే దుఃఖం.

పరిహాసం :- ఈ గుణాన్నే ఎగతాళి, ఎక్కిరింత అనవచ్చు. ఎదుటివారిని చూసినవ్వడం, పరోక్షంగా సూటిపోటి మాటలనడం తమకన్నా అధికులు లేరని ఎదుటి వ్యక్తుల్ని చులకన చేసి మాట్లాడడం- ఇవన్ని పరిహాస గుణం క్రిందకు వస్తాయి. పరిహాస గుణానికి ఈర్ష్య, అసూయలు కూడ కారణమవుతాయి. ఇది స్త్రీ లో ఉన్న ఒక అవలక్షణం. వీరు ఒక్కొక్కసారి పెద్దలనూ, దేవతలను కూడా పరిహాసం చేయడం కద్దు.

పశ్చాత్తాపం :- ఈ గుణం స్త్రీలలో అరుదుగా కనబడుతుంది. తన తొందరపాటువల్లను, ఆవేశంలోను, కోపంలోను ఉచితజ్ఞత మరచి ప్రవర్తించడం వల్ల జరిగిన పొరపాట్లు, తప్పులను గుర్తించి జరిగినదానికి ఆ తరువాత తనలో తాను బాధ పడుతూ ఎదుటి వ్యక్తులకు క్షమాపణ చెప్పడం, జరిగిన దానికి చింతించడం ఇవి పశ్చాత్తాప గుణాలు,

భయం :- సంఘంలోను, సంసారంలోను స్త్రీ భయ భక్తులు కలిగి ఉంటుంది. జీవితంలో జరిగే ప్రతి చిన్న సంఘటనకు చలించి భీతావహురాలు అవుతుంది. భయభక్తులతో మెలిగే స్త్రీ సంఘంలో గౌరవ మర్యాదలు, మన్ననలు పొందుతోంది. అత్తదగ్గర తన కోరికలు వెల్లడించాలన్న భయం, వంటావార్పుల్లో అత్త పెత్తనం చేయడం వల్ల కోడళ్ళు భయపడుతారు.

వైరాగ్యం - ఆప్తులు, బంధువులు దూరమైనప్పుడు, నిరాశనిస్పృహలు ఎదురైనప్పుడు స్త్రీకి వైరాగ్యమే ఓదార్పుగా నిలుస్తుంది. పతిప్రాణాలు పోయినప్పుడు, కన్నబిడ్డలు చనిపోయినప్పుడు ఇంక తనకెందుకీ జీవితం అని వైరాగ్యంతో చావుకు సిద్ధమవుతుంది స్త్రీ కుటుంబంలో తీరని అగాధ బాధలు కలిగినప్పుడు సంసార వైరాగ్యం పురిటినొప్పులు భరించ లేక ప్రసూతి వైరాగ్యం. ఎవరైనా ఆత్మీయులు చనిపోయినప్పుడు శ్మశాన వైరాగ్యం స్త్రీకి సంభవిస్తుంటాయి.

సంతోషం :- ప్రతి విషయానికి స్త్రీ అధికంగా స్పందిస్తుంది. భర్త ఆదరణతో చూసి ఆమె కోర్కెలు తీర్చినప్పుడు భార్యగా సంతోషిస్తుంది. తన పిల్లలు గొప్పవాళ్ళయ్యి తల్లిదండ్రులకు కీర్తి

తెచ్చినప్పుడు మాతృమూర్తిగా సంతోషిస్తుంది. తన మంచి తనాన్ని ఉన్నతిని నలుగురు పొగడినప్పుడు ఆదర్శస్త్రీగా సంతోషిస్తుంది. సుమతి శతక కారుడన్నట్లు—

"తనకోపమె తన శత్రువు
తన శాంతమె తనకు రక్ష దయ చుట్టంబౌ
తన సంతోషమె స్వర్గము
తన దుఃఖమెనరకమండ్రు తథ్యముసుమతీ!"

కాబట్టి సంతోషమనేది స్వర్గంతో సమానం.

పై విధంగా స్త్రీ గుణగణాలు స్థూలంగా చెప్పుకోవచ్చు సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే అంతర్యాలు కనబడతాయి ఈ విభాగంలో సూక్ష్మ పరిశీలనకు తావులేదు.

2. 1. స్త్రీ ప్రవర్తన :- స్త్రీ ప్రవర్తన అనేది సంఘం లోని ఆచారవ్యవహారాలు, కట్టుబాట్లు, నీతి నియమాలు మొదలైన వాటిమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. స్థూలంగా చెప్పాలంటే సంఘంలో ఎవరికి అభ్యంతరం లేకుండా, అవినీతి, అక్రమాలకు పాల్పడకుండా, ఇతరవ్యక్తులకు ఆటంకాలు కల్గించకుండా తమ జీవితాన్ని సాగించడాన్ని సత్ప్రవర్తనగా చెప్పుకోవచ్చు. అవేకాకుండా ముఖ్యంగా స్త్రీ భక్తిభావన కలిగి ఉండడం, పతినే ప్రత్యక్ష దైవంగా పూజించడం, పెద్దలను గౌరవించడం, అత్తమామలను సేవించడం, శీలవతిగా ఉండడం, పరపురుషులను కన్నెత్తి చూడకుండా ఉండడం, మంచి వారితో స్నేహం చెయ్యడం, సత్యాన్నే పల్కడం, ఆడంబరాలు లేకుండా ఉండడం. దురాశ లేకుండా ఉండడం, సహనం, శాంతం కలిగి సాంఘిక ఆచారాలు, కట్టుబాట్లు పాటించే స్త్రీ ఇంటా బయట మంచి కీర్తి పొందుతుంది.

పైన పేర్కొన్న లక్షణాలన్నీ సత్ప్రవర్తన కలిగిన గుణవతి, శీలవతి అయిన స్త్రీ పాటించే ధర్మాలు. ప్రతి స్త్రీ మంచి చెడులు ఆమె ప్రవర్తనమీద ఆధారపడి ఉంటాయి.

3. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు

3. 1. వినయ విధేయతలలో చెలికత్తె హితవు

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ప్రవర్తన, భార్య భర్త పట్ల వినయ విధేయతలు కలిగి, అనుకూలవతిగా పరిచర్యలు చేయాలని, సరసాలలో కోపాన్ని, మంకుతనాన్ని ప్రదర్శించకూడదని, స్త్రీకి సిగ్గే సింగారం కాబట్టి తదను గుణంగా ఉండాలని, ఇల్లాలుగా కొన్ని హద్దులు కలిగి ఉండాలని, భర్తను ఎగతాళి చెయ్యక, భర్తమెచ్చే విధంగా మెలగాలని, స్త్రీ లోకానికంతటికి ఆదర్శవంతురాలుగా, ఉత్తమురాలుగా ఉండాలని, భర్తతోను, సాటి స్త్రీలతోను సత్ప్రవర్తనతో మెలగాలని చెలికత్తె నాయికకు నీతి చెప్పడం ఈ విభాగంలోని సారాంశం.

ఈ విభాగానికి సంబంధిచింన కీర్తనలను వాటి వివరణను క్రింద పొందుపరచడం జరిగింది.

శ్రీరాగం

కాఁక సేయఁదగవా కలయఁగఁదగుఁగాక
మూఁక లాయఁబులకలు మొక్కమియ్యరాదా ॥పల్లవి॥

రమణుని ఆడనీడ నవ్వసేయఁదగవా
తమినట్టే బుద్ధిచెప్పఁదగుఁగాక
నెమకి యూతఁడు వేరో నీవు వింతదానవో
చెమరించె మీ మేనులు చిత్తగించరాదా ॥కాఁక॥

చేసుకొన్న మగనిని జిమ్మరేఁచఁదగవా
త్రాసుమై సరసమాడఁదగుఁగాక
మోసము నీకుఁగలదో మోహమామాతనికి లేదో
సేసకొప్పులవె వీడెఁజేకొనఁగరాదా ॥కాఁక॥

యేలిన శ్రీవేంకటేశు కెదురాడఁదగవా
తాలిమి నిట్ల గూడఁదగుఁగాక
నీలాగునే నెఱఁగనో నీవే ఆతఁడవుగావో
కాలుగాలఁ దొక్కితిరి కరుణించరాదా ॥కాఁక॥

[26–92]

చెలికత్తె నాయికతో-భర్తకు తాపం కలిగించడం మంచిది కాదు. పతికి కోర్కెలతో పులకలు అతిశయించాయి, కాబట్టి మోమందివ్వు. ప్రియుని అక్కడ ఇక్కడ చులకన చేయడం మంచిది కాదు. మీరొకరి కొకరు వేరు కాదు. మీ ఇరువురి శరీరాలు చమర్చుతున్నాయి. ప్రియుని అనుగ్రహించు. పెళ్ళాడిన పతిని బాధపెట్టకూడదు. మీరిద్దరు సమానమై సరసాలాడుకోవడం సబబు. మీ ఇద్దరికి ఒకరిపై ఒకరికి మోహం ఉంది. అందుకే కొప్పువీడింది. పతిని చేకొనుము. నిన్నేలిన ప్రియుడు శ్రీనివాసుడు. ఎదురాడ తగదు. ఒద్దిక కలిగి ఉండు అని చెలికత్తె నాయికకు చెంతనుండి హితవు చెబుతోంది.

శ్రీరాగం

నిలువుల మేడలో నిలుచున్నాఁడిదె
పిలువవే రమణుని ప్రేమముతోడ ॥పల్లవి॥

చలికేఁడి చెమటల జలకమార్చవే
అలసివచ్చెఁబతి యందుండి
పలుకుల కపురపు బాగా లీవే
తలఁపుల తమకపు దాహము గొనెను ॥నిలు॥

తనుపులక విరులఁదగఁబూజించవే
తనకఁదనకెనిచఁదగిలీని
కనఁగొన నవ్వుల గంధము పూయవే
మునుకటి విరహపు వేదనదీర ॥నిలు॥

పొరి మోవి తేనె బువ్వము వొడుకవే
గరిమరతుల నాఁకలి గొనెను
మరిగి యితనితో మంతన మాడవే
యిరవుగ శ్రీవేంకటేశుఁడు గూడె ॥నిలు॥

[26—321]

చెలికత్తె నాయికతో 'నీ విభుడు వచ్చి మేడలో నిలుచుకొని ఉన్నాడు ప్రేమతో తోపలకు పిలువు. పతి వేరొక నాయిక చెంత నుండి అలసివచ్చాడు. అతనికి స్నానం చేయించు. నిన్ను తలచే తమకంతో దాహంగొన్నాడు. నీ పలుకులనే కర్పూరపు తాంబూలమివ్వు. నిన్ను తాకుతున్నాడు, నీతనువులోని పులకరింపులనే పుష్పాలతో అతన్ని పూజించు. ఇంతకు ముందటి విరహవేదన తీరటానికి కనుగొనలతో నవ్వులనే గంధం పూయుము. అధికమైన రతులతో

ఆకలిగొన్నాడు. నీమోవి తేనె అనే బువ్వ అందించు. అతనితో కలసి మంతనాలాడు. అని భర్తపట్ల శృంగార పరంగా మెలగవలసిన తీరును గూర్చి హెచ్చరిస్తోంది.

ముఖారి

ఎంతపని కెంతపని యేలపదిరేవే నీవు
కాంతుఁడు చెలరేఁగితే కందువలు ముట్టవా ||పల్లవి||

తగునా నీకింతమాట తరుణి యాతనితోడ
చిగురుఁబెదవివంచి 'ఛీ' యంటివి
మొగము చూచి యతఁడు ముంచి నవ్వెనింత తేకాని
తగవులఁబెట్టఁబోతే తప్పునీదే కాదా ||ఎంత||

చెల్లునా నీకింతసేఁత చెలువుని తోడను
మెల్లనే సేమంతి చెండు మీఁద వేసితి
వల్లగానా తఁడందుకు సరసము లాడెఁగాని
వొల్లినేమారు వేసితే నోరుచుకోఁగలవా ||ఎంత||

అమరునా శ్రీవేంకటాధీశ్వరుని తోడ
తమకించ గలిగితి విందాఁకా నీవు.
రమణనాతఁడే నిన్ను రతులఁగలసెఁగాని
సమముగాఁబెనఁగితే చాలుననవచ్చునా ||ఎంత||

[26–431]

నాయికతో చెలికత్తె - భర్తపై ఎందుకు పదురుతావు? నీ లేతపెదవి వంచి ఛీత్కారంచేయ తగదు. నీ ప్రియుడు నీమోము చూచి నవ్వాడు. అంతమాత్రానికే తగవు పెట్టుకుంటే తప్పు నీదే

అవుతుంది. చెలువునితో నీవు ఇలా చెయ్యడం తగదు. అతని పై మెల్లగా చేమంతి చెండు వేశావు. అతడు అందుకు సరసాలాడాడు. కాని అతడు కూడా వెంటనే నీపై విసిరితే ఓర్చుకుంటావా? కాబట్టి అలుక, కోపంమాని నాయకునితో ఒద్దికగా ఉండవలసిందని చెలికత్తె హితబోధ చేయడం ఇందులో కనిపిస్తుంది.

గుండ క్రియ

మానఁగదె ఇంతట నీమంకు విద్యలు
యీనెపాన నాతఁడన్ని నియ్యకొనఁడా ||పల్లవి||

నవ్వులకు నొకమాట నాయకుఁడాడినందుకు
ఇవ్వల సతుల తోఁడ నేమి చెప్పవే
జవ్వని వేకతమున సాధించితే నాతఁడు
చివ్వన నీ చెప్పినట్టు సేయకుండీనా ||మాన||

చేరినిన్ను రమణుఁడు చేయిపట్టె నందుకు
తేరకొన నీవేల తిట్టఁజూచేవే
యీరీతి పానుపు మీఁద నేమిచేసినా నతఁడు
గారవించి నీకు లోనుఁగాక వుండీనా ||మాన||

శ్రీవేంకటేశుఁడు నిన్ను చెనకి కూడినందుకు
చేవదేర నీవేల సిగ్గువడేవే
నీవేమి అతనికి నేరిపిన యాతఁడు
కావించి నిన్నంతలోనే కడుమెచ్చుకుండీనా ||మాన||

[26—434]

చెలికత్తె నాయికతో మొండి బుద్ధిమానుమని చెబుతూ. 'హాస్యానికి నీ ప్రియుడు నిన్నొకమాటంటే ప్రక్కనున్న సతులతో

ఎందుకు చెప్పుతావు. యౌవనవతివైన నీవు సమయంచూసి సాధిస్తే నీపతి నువ్వు చెప్పినట్టు చేయకపోతాడా,' నీ ప్రియుడు దరిచేరి చేయి పట్టుకున్నందుకు ఊరకే ఎందుకు తిట్టజూస్తావు? పానుపుమీద ఏమి చేసినా అతడు నిన్ను గౌరవించి నీకు లొంగే ఉంటాడు. నిన్ను బల వంతంగా కూడినందుకు నీవు సిగ్గుపడవలసిన పనిలేదు. నీవు ఏమి నేర్పించినా ఆది తప్పక ఆచరిస్తాడు'- అని అనునయ పూర్వకంగా హితబోధ చేస్తోంది.

బౌళి

నన్నేల యిస పెట్టేవు నాయకుని మీఁదను
చిన్నదాన ఆతనికిఁ బ్రియమాడే దానను ॥పల్లవి॥

పెలుచు మాటదానవు పెద్దాలవు
అలరి నీవే యతని ననవమ్మా
వలచినదాననేను వద్ద నుండేదానను
పిలువనేరుతుఁగాని బిగియ నేరను ॥నన్నే॥

చనవరిదానవు చలమరిదానవు
చెనకి నీవేమైనాఁ జేయవమ్మా
వనిచినదాననేను నయగారిదానను
వినయమే నేరుతుఁగాని వేసరించనేరను ॥నన్నే॥

తగవరిదానవు తమకపుదానవు
పొగసినీవే దయఁజూడవమ్మా
మొగమాటదానను మంచి శ్రీవేంకటేశుఁడు
జిగిఁగూడెబొంకనేర చెంగలించనేర్తును ॥నన్నే॥

[26-541]

నాయకునిపై తనకుగల అభిమానాన్ని, గౌరవాన్ని తెలుపుతూ ఒక నాయిక వేరొక నాయికతో-నేను చిన్నదానను. అతనికి ఇష్టమయినదానను, అతని దగ్గర ఉండే దానను. అతనిని పిలువగలనే కాని బిగియలేను, నీవైతే పెలుచుమాట అనగలవు, పెద్దభార్యవు, అనదలచుకున్నదేదో నీవే అను, నీవైతే చనవుగలదానవు, నీవే అతన్ని బలవంతంగా ఏమైనా చెయ్యి, నేను అణకువ గలదానను, వినయం చూపడమే చేతనవుతుంది. కాని బాధ పెట్టడం తెలియదు. నీవు మోహం గలదానవు, తగవు పెట్టుకోగలదానవు, నీవే దయ చూడు. నేను మొగమాటపడేదానను - అని తన సుగుణాలను, వినయాన్ని గూర్చి వివరిస్తుంది. ఇందులో భార్య భర్త పట్ల ఎలా మెలగాలనే ధర్మం వ్యక్తమవుతోంది.

పాడి

నిన్నరాని కోపము నేడేటికే
పన్నినీచేతలచే భ్రమయింనరాదా ॥పల్లవి॥

మొగముచూచినీపై మోహమాతడు చల్లగా
నగరాదా కొంతైనా నాలి యేటికే
బిగువు చూపకుండితే పిలిదీసినట్లుండు
తెగువతో దీమసము తెచ్చుకోరాదా ॥నిన్న॥

దగ్గరవచ్చి విభుడు తమకము సేచేగాను
సిగ్గులు విడువరాదా చింతలేటికే
కగ్గుదేరి యంటకున్న కైకోని యట్లుండు
వెగ్గళించి మచ్చికలు వెదచల్లరాదా ॥నిన్న॥

శ్రీ వేంకటేశుఁడు నిన్నుఁ జిత్తగించికూడఁగాను
భావించి మెచ్చఁగరాదా పంతమేటికే
మోవితేనె లియ్యకున్న మొరఁగిన యట్లనుండు
సావధానాన నన్నిటా చనవియ్యరాదా ॥నిన్న॥

[26–549]

నాయకునిపై కోపగించిన నాయికను అనునయిస్తూ చెలికత్తె- "ప్రియునిపై నిన్న రాని కోపం నేడెందుకు వచ్చింది. నీచేష్టలతో భ్రాంతి కలిగించరాదా! అతడు నీముఖం చూచి నీపై ప్రేమచల్లగా కొంతైనా నవ్వవచ్చు కదా! కోపమెందుకు? అతడు నీదగ్గరకు వచ్చి మోహాన్ని రెచ్చగొట్టితే సిగ్గు విడవవచ్చు కదా! దిగులెందుకు? అతన్ని అంటకుండావుంటే సమ్మతించని విధంగా ఉంటుంది. కాబట్టి మంచితనం వెదజల్లవచ్చు కదా! శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు ఇష్టపడి నిన్ను కూడితే మెచ్చవచ్చు కదా! పంతమెందుకు? మోవితేనెలివ్వకుంటే వంచించినట్లుంటుంది. మంచి మనస్సుతో అతనికి అన్నింటిలోను చనువు ఇవ్వవచ్చు కదా!" అని భర్తపట్ల అనురాగవతిగా మెలగుమని నీతి బోధచేస్తోంది.

రీతి గౌళి

విచ్చి చెప్పరాదు వింతలు యీబావాలు
రచ్చల కెక్కేను అంత రవ్వసేయనేటికి ॥పల్లవి॥

వలపుల లోనివే వడిగొన్న యాసలెల్ల
సెలవుల లోనివే సిగ్గులెల్లాను
పిలుపుల లోనివే ప్రియములు గలవెల్లా
కులికి కులికి యేలే కొనరేవుపతిని ॥విచ్చి॥

చనుపుల లోనివే సరసము లెల్లాను
ననుపుల లోనివే నయము లెల్లా
మనసుల లోనివే మచ్చికలు గలవెల్లా
వొనరనింకా నేలే వోరసేవుపతిని ॥విచ్చి॥

నమ్మికల లోనివే నానాఁటి వొడఁబాటు (ట్లు)
వుమ్మడి వయసులోనే వొద్దిక లెల్లా
నెమ్మదిఁగూడెనతఁడు నిన్ను నిట్టె బుజ్జగించి
చిమ్మకువే గోళ్ళను శ్రీవేంకటపతిని ॥విచ్చి॥

[27-103]

చెలికత్తె నాయికతో - "నీ అంతరంగిక భావాలను నాయకునితో విడమరచి తెలియ జేయమంటూ సవ్వడెందుకు చేస్తావు అదినలుగురికి తెలుస్తుంది. ఆశలన్నీ వలపునుండి పుట్టినవే. పెదవుల లోనివే సిగ్గులు. పిలుపుల లోనివే ప్రియములు. కాబట్టి కలుకుతూనే పతినెందుకు కసరుతావు? మీ ఇద్దరి చనువుల లోనివే సరసాలు. మనస్సు లోనివే మచ్చికలు. ఇంకా ఎందుకు పెనగులాడతావు? మంచి మనసులోనివే ఒద్దికలు. నిండు మనస్సుతో నిన్ను ఎంతో బుజ్జగించి కలశాడు. కాబట్టి భర్త అయిన శ్రీవేంకటపతి పట్ల అను కూలత వహించు" మని నీతిబోధ చేస్తోంది.

పాడి

ఏఁటి మాట లాడీనె యెందాఁకా వీఁడు
నీటున నేఁచనకంత నేరు పేటిదాననా ॥పల్లవి॥

కలయని కాఁకలను కడునెంతపొఁరలినా
వలపు లెంచవచ్చునా వనితలకు
నిలువునందమకము నిండుక యెంత వుండినా
వెలినున్న సిగ్గులెల్లా విడువఁగ వచ్చునా ॥వటి॥

రాయడి సవతి యంత రాణివాసమైవుండినా
పాయముదాఁచవచ్చునా పడఁతులకు
యేయెడఁదనకు వాసులెంత గలిగివుండినా
కాయముపైఁగళలెల్లాఁగప్పఁగవచ్చునా ॥వటి॥

అనిశము నీఁద మీఁద నతి రాజసమై వుండినా
మనసీకుండ వచ్చునా మగువలకు
యెనసె శ్రీవేంకటేశుఁడింతలోనె నన్నునేఁడు
వెనక ముందులు మరిపేరే యెంచ వచ్చునా ॥వటి॥

[27-106]

నాయికతో చెలికత్తె- నాయకుడు నటనా చాతుర్యం కలవాడు. అతనికి మనం నేర్పే అంతటి వాళ్ళంకాము. కలుసుకోనని తాపంతో ఎంతగా పొరలినా వనితలైనవారు వలపులెంచ కూడదు. మోహమెంత ఉన్నా సిగ్గులు విడువకూడదు. ఎంతగా రాణివాసమైనప్పటికి పడతులు ప్రాయందాచకూడదు. తనకు కీర్తి ఎంత ఉన్నా శరీరంపైనున్న కళలను దాచకూడదు. భర్త ఎల్లవేళల రజోగుణపూరితుడై ఉన్నా మగువ అతనికి మనసు ఇవ్వకుండా ఉండకూడదు. అని శృంగార విషయంలో భర్తపట్ల మెలగవలసిన తీరు తెన్నులను గూర్చి హెచ్చరిస్తోంది.

చా (ఛా) యానాట

ఏఁటికి ఆఁటదానికి నింతగర్వమువలెనా
మేఁటిరతుల చేతనే మెప్పించుటగాక ॥పల్లవి॥

మాటలాడే పతితోడ మరిపరాకేఁటికే
కాటుక కన్నులఁజూచి కైకొంటగాక
కూటమికిఁబెనఁగఁగా గుట్టుచూపనేఁటికే
చాటించి మోవి విందులు చవిరేఁచుటగాక ॥ఏఁటి॥

నవ్వు నవ్వే పతియెడనాలి తనమేఁటికే
రవ్వగాఁ జన్నులనొత్తి రాయుట గాక
పువ్వులు ముడువఁగాను బొమ్మ జంకెనేఁటికే
జవ్వనపాయము పొందు జరపుటగాక ॥ఏ॥టి॥

కూడే శ్రీవేంకటపతిఁగొసరఁగనేఁటికే
జాడతో వలపుపైపైఁ జల్లుటగాక
వేడుక నెనసితివి వేగిరము లేఁటికే
పాడి పంతము మెరసి పనిగొంటగాక ॥ఏటి॥

[27-218]

భర్తపట్ల భార్యమెలగ వలసిన తీరును గూర్చి చెలికత్తె తన చెలితో — శృంగార పరవశత్వంతో భర్త మనస్సును మెప్పించాలిగానీ స్త్రీకి ఇంత గర్వం ఉండవచ్చా? ప్రేమతో మాట్లాడే పతిని నీ అందమైన కాటుక కన్నులతో చూచి మెప్పించాలి కానీ, పరాకెందుకు! సరసానికి పెనగులాడుతుండగా నీమోవి అందించి విందులు చేయాలిగాని గుట్టుగా ఉండకూడదు. నీతో నవ్వుతున్న పతిని గట్టిగా కౌగిలించుకోవాలిగానీ సిగ్గెందుకు? నిన్ను కలిసే నీ

భర్త అయిన శ్రీ వేంకటేశ్వరునిపై ప్రేమ చల్లాలి కానీ కసరి మాట్లాడటం ఎందుకు? వేడుకతో ప్రేమించావు. న్యాయన్యాయాలు తెలుసుకొని విచారించాలిగానీ తొందర పాటెందుకని సముచిత సలహాల నిస్తోంది.

లలిత

ఏఁటి మాటలాడేవు యెందాఁకానైనా
వాఁటమై నిన్నుఁ గాదనేవారు లేరంటావా ॥పల్లవి॥

చెలుల కిందరికిని సిగ్గేమూలధనము
తలవంచుకొనరాదా తరుణికిని
చలివాసినవాఁడవు సారె నీవు నవ్వితేను
మలసి యిల్లాలికి మారు నవ్వఁదగునా ॥ఏటి॥

కొమ్మలకు నెల్లాను కోపమే సింగారము
బొమ్మల జంకించరాదా పొలఁతికిని
దిమ్మరి వాఁడవునీవు దీకొని సన్నసేసితే
అమ్మరో గరితలకు నాగడాలుదగునా ॥ఏటి॥

కోమలుల కెల్లాను గుట్టే చక్కఁదనము
నేమము తోనుండరాదా నెలఁతకును
ఆముక శ్రీ వేంకటేశ అట్టెనీవు గూడితివి
ప్రేమపు పెండ్లి కూఁతుకు పెనఁగఁగఁదగునా ॥ఏటి॥

[27–238]

విభుని పట్ల ఇల్లాలు ఎలా మెలగాలన్నది చెలికత్తె నాయికతో—

స్త్రీలకు సిగ్గే మూలధనమని, తలవంచి తిరగాలని, పురుషుడు నవ్వితే ఇల్లాలు మారునవ్వరాదని, కోపమే సింగారమని, గుట్టుగా వుండడం చక్కదనమని, కూటమి గలిగి ఉండాలని వివరించి చెబుతోంది.

లలిత

మొక్కవే యీతనికి మున్నింటి నేరముదీర
మొక్కలీడా తఁడునీమోవెంగి లేచాలు ॥పల్లవి॥

వేసటే సేసీకూం వేగినంతా నాతఁడు
ఆసలు రేఁచి రేఁచి ఆయాలంటఁగా
వేసములఁదిట్టకువే విభుని నేమనినాను
దోసములంమరు కాలు దొక్కిన దేచాలును ॥మొక్కవే॥

జంకెన చేజేసీకు సమ్మతించి నీ మగఁడు
వుంకువగా విడెమిచ్చి పూరకించఁగా
మంకుఁదనాలు చూపకు మగనాలి మీరితేను
అంకెగాదు నీ చెమట నద్దినదే చాలును ॥మొక్క॥

సిగ్గులు వడగనేల శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు
అగ్గమై నిన్నుఁగలసి ఆదరించఁగా
వెగ్గళించకితనికి వెక్కసాలు చూపితేను
సగ్గపు కోరికలెల్లా సరసమే చాలును ॥మొక్క॥

[27-309]

ముందు చేసిన అపరాధం తీరునట్లుగా విభునికి మొక్కమని, ముద్దిను కుంటే మోవిఎంగిలి నీ నేరాన్ని తొలగిస్తుందని, నీ పతిపట్ల అనురక్తి కలిగి ఉండుమని, భర్త సేవతో విడెమిస్తే మంకు

దనాలు చూపవద్దని, మగనాలు పతికి మీరి ఉండటం మంచిదికాదని, ఎగ్గులు చూపవద్దని చెలికత్తె నాయికకు హితవచనాలు చెబుతోంది.

రీతి గౌళ

ఎంతకు నంతేకాక యెక్కుడేఁటికే
పొంతనుండే యాతని బుజ్జగించఁగదవే ॥పల్లవి॥

పయ్యెదకొంగు వట్టితే పతిని జంకించితివి
తియ్యని మోవిపై మరితిట్లూనేలే
వొయ్యనే వలపుచింది వొకటి ఇనుమడాయ
చయ్యాటలు మాని ఇఁకసరసము లాడవే ॥ఎంత॥

కోరి చన్నులంటి తేను కొనగోరనూఁదితివి
వూరకే మీఁద మిక్కిలి వొట్లేఁటికే
పోరచి వయసు వండి పోఁకకుఁబుట్టెడాయ
కొరడాలు మాని ఇట్టేకే లెత్తిమొక్కవే ॥ఎంత॥

పక్కనఁగాఁగిలించితే పాదముపైఁ వేసితివి
చెక్కుంటి చేతితోడి సిగ్గు లేఁటికే
యెక్కువైన (శ్రీ) వేంకటేశుఁడిట్టెని న్నుఁగూడె
పెక్కులెల్లామాని యిట్టె ప్రియములు చెప్పవే ॥ఎంత॥

[27-319]

పతితో పంతాలు పెట్టుకోవద్దని చెంతచేరి బుజ్జగింపుమని, పతిపయ్యెద కొంగుపట్టితేనే భయభ్రాంతుని చేశావు. అది తగదని, చేతకొట్టడంమాని సరసలాడుమని, కోపతాపాలు మానుమని పక్కన కౌగిలించితే పాదం పైన వేశావు! ఆలాంటప్పుడు చెక్కిలిపై చేయి

వేసుకొని ఎందుకు సిగ్గుపడతావు? అవన్నీ మాని అతనికి ప్రియము చెప్పుమని చెలికత్తె నాయికకు హితబోధ చేస్తోంది.

అహిరి

ఎందాఁకానట్టి జాగులేలసేసేవే
సందడించి వలపులు జాజుకొనఁగాను ॥పల్లవి॥

సిగ్గులు వీడుదురా శిరసువంచుదురా
దగ్గరి కూచుండి పతి తలఁపించఁగా
వొగ్గి అందుకోకుందురా వూరకే వుండుదురా
వెగ్గళించి యాతఁడు విడెమియ్యఁగాను ॥ఎందా॥

కన్నెపడుచువా నీవు కడుముద్దరాలవా
మిన్నక లోఁగేవుపతి మేలమాడఁగా
మన్నన నెఱఁగవా మనసు సోదించేవా
విన్నంతనే పలుకవు వేడుఁకోఁగాను ॥ఎందా॥

కప్పురమియ్యఁగవద్దా కాఁగిలించుకోనవద్దా
యిప్పుడే శ్రీ వేంకటేశుఁడేనసెనిన్ను
చెప్పినట్టు సేయవద్దా సేవల మెప్పించవద్దా
తప్ప కాతఁడిప్పటిని తమకించఁగాను ॥ఎందా॥

[27-345]

పతిని మెప్పించి నీవాడిని చేసుకోడానికి అతనితో పంతాలు పెట్టుకోకుండా చెంతచేరి బుజ్జగింపుమని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెప్పడం ఇందులో కనిపిస్తుంది. విభుని చెంత సిగ్గుపడరాదని, తల వంచుకోకుండా అతనివద్ద కూర్చొని మురిపించాలని, చేతులొగ్గిపతిని

అందుకోవాలని, పతి ఎగతాళి చేస్తుంటే మిన్నక లోంగి వున్నావు నీవేమైనా కన్నె పడుచువా, కడుముద్దరాలివా, అనినాయికకు చెలికత్తె ధైర్యం చెబుతూ, అతడు చెప్పినట్లుగా నడుచుకొని అతన్ని మెప్పించాలని బోధ చేస్తోంది.

శుద్ధ వసంతం

ఎంత్తైనా నెక్కినవాని కేనుఁగు గుజ్జెకాదా
వంతమున మొగవానిఁబచ్చి సేతురటవే ॥పల్లవి॥

మనసు మర్మ మెఱఁగి మాటలాడవలెఁగాక
చనవు గద్దం టాఁబతి జంకింతురటే
చెనకితే ప్రియములు చెప్పి లాలింతురుగాక
కినిసిమారుకు మారు గెలిసేతురటవే ॥ఎంత్తైనా॥

వేళచూచుకొనఁ నీవే వేఁడుకొనవలెఁగాక
మేలుగద్దంటా నట్టెమీరుదురటే
చేలకొంగువట్టితేను సిగ్గుపడుదురుగాక
పేలరివై యింతేసి పెనగుదురటవే ॥ఎంత్తె॥

కావించి నీవే యిచ్చకము లాడుదురుగాక
శ్రీవేంకటేశ్వరునింత సేతురటే
యీవిభుఁడు నిన్నుగూడె నిందుకు మొక్కుటకుగాక
భావించి యలమేల్మంగ పదరుదురటవే ॥ఎంత్తె॥

[27–406]

ఎక్కిన వారికి ఏనుగు పొట్టిది అయినట్లు నీ చేత చిక్కిన చిక్కిన మగవానిని ఇంతగా బట్టబయలు చేయవచ్చా? పతితో నీ మనసులోని మార్మాన్ని తెలిపి మాట్లాడు. చనవుగలదని శంకించ

రాదు. పతి చీరకొంగు పట్టుకొంటే స్త్రీ సిగ్గుపడుతుందిగాని తుంటరిగా పెనగదు. విభుని పట్ల భక్తి, శ్రద్ధ కలిగి ఉండమని చెలికత్తె నాయికకు హితబోధ చేస్తోంది.

కాంబోది

మంచి తనముఁ జేయఁగ మంకుఁదనా లేఁటికే
అంచెల విభునితోడ నంత చలమేఁటికే ॥పల్లవి॥

గక్కననాతఁడు నిన్నుఁ గప్పురాన వేసితేను
ఇక్కువలు దాఁకెనంటా యేల తిట్టేవే
చెక్కులు నొక్కెనని చేరి వేఁడుకొనరాఁగా
పెక్కుగోళ్లు దాఁకీనంటా పెనఁగనేమిటికే ॥మంచి॥

ఘనుఁడు వల్లెగా నీపై కలువదండ వేసితే
చనుఁగవ దాఁకెనంటా సాదించేవేమే
యనసి యందుకె యాతఁడిట్టె కాఁగిలించుకొంటే
తనువంటెఁ జెమటఁటా తప్పవేయనేఁటికే ॥సుంచి॥

శ్రీవేంకటేశుఁడు నిన్ను చెందామరల వేసితే
యీవేళ నేల జంకించే విందరిలోన
చేవదేర నీతఁడే చేకొని రతిఁగలిసె
బావించలయించెనంటా పంతమాడ నేఁటికే ॥మంచి॥

[27-418]

భర్తను మంచిచేసుకోవడానికి మంకుదనం పనికిరాదు. చెంతనున్న విభునితో పంతం వలదని చెలికత్తె నాయికకు తెలుపుతూ - ప్రేమకొద్దీ వసిగా కర్పూరం వేస్తే ఇక్కడ తగిలిందని తిట్టడం ఎందుకు? చెక్కులు నొక్కగోరి దగ్గరికొస్తే గోళ్ళుతగిలెనని పెనగ

డం ఎందుకు? కలువదండ వేస్తే చనుగవదాకెనంటూ సాధి చడం ఎందుకు? అవన్నీ వదలి పతితో బద్ధిక కలిగి ఉండమని చెలికత్తె హిత వు చెబుతోంది.

శ్రీ రాగం

ఇందాఁకాఁబొరలితివి యెద లేనివిరహాన
కందువనీ పాల. జిక్కెఁ గాంతుఁడు నేఁడిదివో ॥పల్లవి॥

చెలువు డువిడెవచ్చెఁ జిత్తగించవే నీవు
కలికి కన్నులఁజూచి కరఁగించవే
పలుకఁ దేనెలుమోవి బైకొనమాటాడవే
పిలుచుకవచ్చితిమి ప్రియములు చెప్పవే ॥ఇందా॥

ఆగేఁగు విడెమిచ్చీని అందుకొనవె ఇప్పుడు
చేతులెత్తి మనసారా సేసువెట్టవే
బూతలసనుసనుండి ఇట్టెసరసమాడవే
నీతో నొక గూర్చితిమి నిండాఁగాఁగాఁగిలిలించవే ॥ఇందా॥

శ్రీవేంకటేశుడేలెఁజిరునవ్వు నవ్వవే
మోవితీపు చూపి కేలు మొగిడించవే
యీవేళ నలమేలె మంగవెనసితి వితనితో
సేవసేసీనీరతులఁ జేకొని మెప్పించవే ॥ఇందా॥

[28-157]

ఇంతవరకు నీవు విరహంతో బాధపడ్డావు ఇప్పుడు ప్రియుడు నీ చేత జిక్కాడు. అతన్ని కన్నులతో చూచి కరగించు. తేనెజాలు వారునట్లుగా తియ్యగా మాట్లాడు. అతడు విడెమిస్తున్నాడు అందు కొని మనసారా చేతులెత్తి సేసపెట్టు. సరస శృంగారంగా అతనిపట్ల

మెలగు. చిరునవ్వునవ్వ తియ్యని మోవిచూపి చేతులు ముకళించు. అతనికి సేవచేసి రతులతో మెప్పించు అని చెలికత్తె నాయికకు హిత బోధచేస్తోంది.

సాళంగం

ఎన్ని జాణతనాలాడే వేమాసెసె నిన్నాతెఁడు
నిన్న నే మాటాతెఁడునాకు నేరిపినాఁడనేవు ॥పల్లవి॥

మొనసినీపతివద్ద మోమేలవంచేవంటే
వెనుకొన్న నీకొప్పు వేఁగనేవు
మనసిచ్చి యాతనితో మాటలాడు మంటేను
తనరినమోవి మెత్తని చిగురనేవు ॥ఎన్ని॥

సూటిగా నాతని దిక్కుచూడరాదాయంటేను
వాఁటపుఁగనుఁగొనలు వాండ్లనేవు
నాఁటుకొన్న సెలవుల నవ్వయినాఁజూపుమంటే
యీటునఁజెక్కుల కాంతు లెండగాసీననేవు ॥ఎన్ని॥

యేలిన శ్రీ వేంకటేశు కెదిరి కాఁగిలిమ్మంటే
రాలవంటి చన్నులారసీననేవు
యీలీల నలమేల్మంగ యఁతఁడు గూడె(డు) నిమ్మంటే
వోలి బెడ్లాడిన నాఁడే వొద్దికైతి మనేవు ॥ఎన్ని॥

[28–214]

నాయిక జాణతనాన్ని చెలికత్తె తెల్పుతూ- మనసిచ్చి అతనితో మాట్లాడమంటే నీమోవి మెత్తని చిగురనేవు. సూటిగా నాతని చూడమంటే కనుగొనలువాడిగా ఉన్నాయంటావు. చిరు నవ్వయినా చూపమంటే చెక్కుల కాంతులనే ఎండకాసీననేవు

పలిన శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు కౌగిలిమ్మంటే - రాళ్ళవంటి చన్నులు పొత్తుకపోతాయనేపు- ఇలా ప్రియునికి మనసిచ్చి, మాట్లాడి, మెప్పించి కలసి ఉండాలని చెలికత్తె ద్వారా నాయికకు వ్యంగ్య పూర్వకమైన హెచ్చరిక చెప్పబడింది

నాద రామక్రియ

తగనైన పనులివి తరుణుల కెల్లాను
వెగటుగాకుండనీకు విన్నవించే పుడు ॥పల్లవి॥

కొచ్చి కొచ్చి చూడవచ్చు కోపగించుకొనరాదు
పచ్చిగాఁజెనకవచ్చు పదరరాదు.
మచ్చికసొలయవచ్చు మాఁటలు మీఱఁగరాదు
యిచకమెఱిఁగి నట్టి యిల్లాండ్లకును ॥తగ॥

మనసు సోదించవచ్చు మంకులు నెరపరాదు
పెనఁగు లాడఁగవచ్చు బిగియరాదు
కొనగోరనూఁదవచ్చు కుచ్చితము సేయరాదు
యెనసి వుండిన యట్టి యిల్లాండ్లకును ॥తగ॥

బొమ్మల జంకించవచ్చు పొంచియెగ్గుపట్టరాదు
కుమ్మరించవచ్చు సిగ్గు గునియరాదు
నెమ్మినలమేల్ మంగను నేను శ్రీ వేంకటేశుఁడ
యెమ్మెఁగూడవచ్చు నావంటిల్లాండ్లకును ॥తగ॥

[28-261]

ఇల్లాండ్రు భర్తలపట్ల మెలగవలసిన తీరునాయికకు వెగటు కాకుండా కొన్ని హితవులు చెబుతానని చెలికత్తె ఈ విధంగా చెబుతోంది.

ప్రియుని కొంచి కొంచి చూడవచ్చుకాని, పదరరాదని మచ్చిక చేసుకొనవచ్చుకాని, మాటమీఱరాదని - మనసు శోధించవచ్చుకాని, మంకుతనం చూపరాదని కొనగోరుతో గిల్లవచ్చుకాని, దాగివుండి తప్పులు పట్టరాదని హితవు చెబుతోంది.

సింధు రామక్రియ

కందువనప్పటనుండి కాచుకున్నాఁడాతఁడే
చెందివూడిగము లెల్లా చిత్తమురాఁజేయవే ॥పల్లవి॥

పవళించినాఁడు పతి పాదాలు పిసుకవే
ఇవలవాకిటనుండి యేమిసేసేవు
తివిరిపన్నరడిగేఁ దుచ్చానని పలుకవే
చివురు మోవినవ్వుల సిగ్గువడనేఁటికే ॥కందు॥

కదిసి నిద్దురవోఁడు కత చెప్పఁగదవే
యెదుట నిలువుటద్దమేమి చూచేవు
అదివో విసరుమనీ నందనే కూచుండవే
కొదికి వట్టె గుట్టున గుబ్బతిలనేఁటికే ॥కందు॥

యేకతాన బొఁద్దువోదు యెనసిమాటాడవే
కడ జెలితో జూజాలేమాడేవు
పైకొని యలమేలుమంగపతి శ్రీవేంకటేశుఁడు
నీకాఁగిట నిదె కూడె నివ్వెర నేమిటికే ॥కందు॥

[28—384]

ప్రియునికి ఒద్దిక కలిగి ఉండే విధంగా నాయికను మసలుకొమ్మని ఈ క్రింది హితవును చెలికత్తె చెబుతోంది.

పతి పవళించాడు పాదాలు పిసకమని, వాకిట ఎందుకు నిలబడతావు? అతడు వన్నిరడగుతున్నాడు, తెచ్చానని పలకమని, లేతపెదవులమోముతో సిగ్గు పడడం ఎందుకు? నిద్దురబోకుండానీ నాయకుడున్నాడు. అతనికి మంచి కథ చెప్పమని, నిలువుటద్దం దగ్గర నిలుచోవడం ఎందుకు? ఆతడు విసరుమంటున్నాడు. దగ్గరనే కూర్చొమని, పతి ఇష్టపడే రీతిలో సేవలు చెయ్యమని, అతనికిపొద్దుపోవడం లేదు. కలసి, మాట్లాడమని, చెలితో జూదమాడటం ఎందుకు: అని చెలికత్తె హెచ్చరిస్తూ హితబోధచేస్తోంది:

ముఖారి

మగవానితో బలిమి మగువ ల కమరునా
వెగటులేక యిట్టె వినయమే సేయవే ॥పల్లవి॥

కొంగువట్టి తీసితేను కొప్పుగడు వెడజారె
వుంగరాన కొడిసితే మార్పులు రేఁగే
చెంగటఁబెనఁగి తేను చెమటలు మేనఁజిందె
సంగడినాతని తోనుసాములెంతసేసేవే ॥మగ॥

కడఁజెనకఁబోతేను కంకణాలు వాగఁజొచ్చె
తడవి తిట్టఁగఁబోతేఁదగదొట్టెను
తడవుగా వద్దఁగాను తలకెక్కెవలపులు
యెడయక యిందుకోనీ వెందుకయ్యేవే ॥మగ॥

నాఁటఁగఁగాఁగిలించఁగా నడుమఁజన్నులు చిక్కె
మాటున రతిసేయఁగా మతి గరఁగె
యీటున శ్రీవేంకటేశుఁడితని పొందింతసేసె
చీకటి మాటికి నీకు సిగ్గులేల పెంచేవే ॥మగ॥

[28-511]

మగవానితో బలిమి మగువలకు అమరుతుందా! అమరదు కాబట్టి విసుగువదలి వినయాన్ని చూపమని, ప్రియునితో సాహసాలెందుకు చేస్తావు? నీవెన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా నీకోటమి తథ్యం. కాబట్టి చీటికి మాటికి సిగ్గులు పెంచుకోక, ఆతనితో పోటీపడక బుద్ధిక కలిగి ఉండమని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెబుతోంది.

హిజ్జిజి

సతి యిట్టిదై తేనే సంసార ఫలము
కతలిన్ని నీయందే కలవేవో చెలియా ‖పల్లవి‖

చెప్పిన బుద్ధులు విని చిత్తములోన మెలఁగి
తప్పక సేవ చేసేది తరుణి
ముప్పిరి నితవు తోడ ముచ్చటలాడి
యెప్పుడూఁబాయకొండేది ఇల్లాలు ‖సతి‖

వోపిక గలిగి పతి కొడఁబడబత్తిచూపి
కాఁపురము సేసేదే గరితె
యేపునసహించుకొని యింటిపను లేమరక
చేపట్టుగుంచమైనది సేసపాలమగువ ‖సతి‖

యిచ్చక మెఱిఁగి తన యిలుపరసనెరపి
నిచ్చఁబతిఁగూడినదే నెరవాది
హెచ్చినీవూ శ్రీవేంకటేశుఁడూ దొరసినట్టు
అచ్చపుగుణాల నెక్కుడైనదే వనిత ‖సతి‖

[28-524]

భర్త చెప్పినట్లు విని మనస్సులో మెలగి అవిధంగా సేవ చేసేది తరుణి. ప్రేమమీరపతితో అచ్చటముచ్చటలాడి పతినెడ

బాయకుండా ఉండేదే ఇల్లాలు. ఓపికతో పతితో కాపురం చేసేదే గరితె. ఇంటిపనులు ఏమరక చేసుకుంటున్నదే సేసపాల మగువ. ప్రియుని ఇష్టాయిష్టాన్ని తెలుసుకొని ఆ ప్రకారంగా పతితో కూడి సంసారం చేసేది నేర్పరి అని స్త్రీ ధర్మాలను చెలికత్తె నాయికకు తెల్పుతోంది.

శంకరాభరణం

ఎంత గబ్బితనమే నీకింత లోననే
మంతనపు వినయాల మానినివి నీవు ॥పల్లవి॥

కొండవంటి దొర వచ్చి కోరి వాకిట నుండఁగా
అండనున్న చెలులు ప్రియము చెప్పఁగా
నిండుకొన్న చలమున నిలుచున్న దానవు నీ-
గుండె యెంత రాయో కడుఁ గోమలివి నీవు ॥ఎంత॥

చేరి నీ విభుఁడు నిన్ను చెట్టవట్టి వేఁడుకోఁగా
కోరికలు నీలోనె కొనసాగఁగా
మారుకొన్న యలుకతో మాటలాడే వనితతో
సారె నింత వెగటేలే జవ్వనివి నీవు ॥ఎంత॥

ఇంతటి శ్రీ వేంకటేశుఁ డెనసి బాసలియ్యఁగా
సంతమై మరుబలమే సాకిరిగాఁగా
వింత రతులనే చొక్కి వెరగుతో మందానవు
చింత ఇఁక నేలే మేలు చేకొన్నదానవు ॥ఎంత॥

[80-79]

గొప్పవ్యక్తి అయిన నీ భర్త వచ్చి వాకిట నిలుచున్నాడు నీవు చెలులమాటలు వింటూ జాగు చేస్తున్నావు నీవు సుకుమార

మైన దానవైవుండి కఠినహృదయంతో వుంటున్నావు. చెలరేగుతున్న కోర్కెలతో విభుడు వేడుకుంటుంటే అలుకతో ఎదురొడ్డి మాట్లాడుతావు అది తగదు. భర్తతో ప్రేమమీరగా మసలుకొమ్మని చెలికత్తె నాయికకు తెల్పుతోంది.

దేవ గాంధారి

అటుగాన బలిమిసే యఁగరాదు రమణుని
యెటువలెనైనాను యిచ్చకమే మేలు ॥పల్లవి॥

చనువుగల కొలఁదే సరసాలు
ననిచిన కొలఁదే నగవులు
వినయము కొలఁదే వేడుక తెల్లా పట్టి
పెనగఁ రాదింతులకు ప్రియునితోను ॥అటు॥

మన్నన కొలఁదివే మాటలు
సన్నల కొలఁదివే సంగాతాలు
అన్నిటా మెచ్చుకొలఁదే ఆదరింపులు: పతిని
మిన్నక కొసరరాదు మెలఁతలకు ॥అటు॥

చుట్టరికము కొలఁదే పొలపులు
పట్టిన కొలఁదివే పంతములు
అట్టె శ్రీవేంకటేశ అలమేల్మంగను నేను
అట్టుగా నన్నేలితివాజసి సేయరాదు ॥అటు॥

[30—259]

నాయకుని పట్ల సద్భావం కలిగి ఉండాలని, వినయంగా ప్రవర్తించాలని, చనువుగా ఉన్నప్పుడే సరసాలాడాలనీ, వినయం

కొలది వేడుకలుంటాయని, పెనగరాదని, పతిని మిన్నక కొసరక మసలుకోవాలని నాయిక హితవచనం చెబుతోంది.

ఆహిరి

వేగిరించి చూచితేను విరసమావల పెల్లా
బాగుగా నిచ్చకములే పచరించవలెను ॥పల్లవి॥

పతిచిత్తమెరిఁగిగొబ్బున మాటాడఁగవలె
హితవు చూచుకవిడెమియ్యవలెను
తతిదెలుసుకొని యుత్తరి సేవసేయవలెను
చతురతతో మెలఁగేజవరాలికి ॥వేగి॥

చనవిచ్చినప్పుడే సరసమీడఁగవలె
పొనరఁజూఁచితే పాదాలొత్తవలెను
వినవింపు గలిగితే విన్నపము సేయవలె
పెనఁగిపైకొనరాదు ప్రియురాలికి ॥వేగి॥

నాటిన పొందులైతేను నవ్వులు నవ్వఁగవలె
చోటిచ్చితే పక్కనుండి చొక్కించవలె
యీటున శ్రీవేంకటేశుఁ డిట్టెదలమేలుమంగ
కూటము విట్టెచెల్లు గుణవంతురాలికి ॥వేగి॥

[30-276]

పతి మనస్సు తెలిసి మాట్లాడాలి. తాంబూలం ఇవ్వాలి. సమయం చూసి సేవలు చెయ్యాలి. చనవిచ్చినప్పుడే సరసాలాడాలి. ఇష్టంగా చూస్తే లౌకికంగా గుర్తించి పాదాలొత్తాలి. నీ మాటలు వినే తలంపుతో ఉంటేనే విన్నపాలు చెప్పుకోవాలి. అంతేగాని పెనగి పైకొనరాదు. పొందుగా ఉన్నప్పుడే నవ్వులు నవ్వాలి. చోటిచ్చి

-నప్పుడే పక్కనుండి మోహించాలి. గుణవంతురాలైన స్త్రీ ఇలా ప్రవర్తించాలని చెలికత్తె నాయికకు తెలుపుతోంది.

గౌళ

కొమ్మలకు నిట్టివోజ కోటి సేసును
సమ్మతిగా నడచుటే సంసారఫలము ॥పల్లవి॥

ననుపెంత గలిగినా నాయకుని యెదాటాన
వినయము లేనె వన్నె వెలఁదికిని
చనవెంతయిచ్చినాను నరసమాడేటివేళ
పెన (ఁ?) గకుండుటే కడుఁబెద్దరికము ॥కొమ్మ॥

యెగ్గులేక వలచి తానెంత పచ్చిమాఁటాడినా
సిగ్గునెరపుటే వన్నె చెలియకును
వెగ్గళించి యాతఁడెంత వేడుకకు వచ్చినాను
వొగ్గి గుట్టుతో నుండుటొారపరి తనము ॥కొమ్మ॥

వొలిసి శ్రీవేంకటేశుఁడురముపై నిడుకొన్నా
లలిమొక్కుటేమేలు యలమేల్ మంగకు
కలసి మెలసి యెంతకాఁపురము చేసినాను
తలఁపులో మెలఁగుటే తగవైన నేరుపు ॥కొమ్మ॥

[30-288]

పతికి అనుకూలంగా నడుచుకోవడమే సంసార ఫలం. భర్తపట్ల వినయమే స్త్రీకి వన్నె. సరసమాడే వేళ పతితో పెనగకుండే స్త్రీదే పెద్దరికం. వలపువల్ల భర్త ఎంత పచ్చిగా మాట్లాడినా సిగ్గు నెరపడమే స్త్రీకి వన్నె. గుట్టుగా ఉండడం భర్త తలపులలో

మెలగడం అనేవి స్త్రీకి ముఖ్యంగా ఉండవలసిన ధర్మాలవి చెలికత్తె నాయికకు చెబుతోంది.

సాళంగ నాట

ఇన్నిటా నేర్పరి దానికి దే బుద్ధి
సన్నెఱిఁగి మెలఁగితే చవులౌను పొందులు ॥పల్లవి॥

మేలినవానితో సతి యెంతచనవంయినా
వేళెఱిఁగి మాటాడితే వేడుకలౌను
వోలుచు నొక్కొక్కవేళ వేసరకొంటేఁదాను
తాలిమితోనుండితే దయ పుట్టును ॥ఇన్ని॥

కలసిన యెడాటానఁగడుఁజక్కనిదైనాను
తల (ఁ?) పెరిఁగి నవ్వితేఁ దనివోఁ దేఁగును
అలిఁగిన సమయాన నాతఁడే మన్నించి
పిలిచినఁ బలికితే ప్రియముగలుగును ॥ఇన్ని॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరుతోడజగినలమేల్ మంగవు
నీవైనానిచ్చకమైతే నిల్చుఁగాంక్షలు
ఆవటించి సమరతినాతఁడలయించితేను
కైవశమై కలసితే కరఁగును మనసు ॥ఇన్ని॥

[30-319]

ప్రియుడు ప్రియురాలితో ఎంత చనవుగా ప్రవర్తించినా సమయమెరిగి స్త్రీ మాట్లాడితే ప్రియంగా ఉంటుంది. ప్రియుని కోపానికి తాను కోపగించుకోక శాంతం వహించాలి. మీరు ఇద్దరు అలిగినవేళ ప్రియుడే తొలుత పిలిచి పలుకరిస్తే ప్రియంగా ఉంటుందని- ఆ విధంగా మసలు కొమ్మని చెలికత్తె నాయికకు తెలుపుతోంది.

సామంతం

మట్టుమీరి మొలఁగితే మరే మున్నది
చుట్టరిక మెరిఁగిన సూటికత్తెలకును ॥పల్లవి॥

ప్రియము చెప్పుటమేలు బిగియకుండుటమేలు
నయగారి పతికిని నింఘని తోను
ప్రియంతో మాట్లాడవలె కినియకుండఁగవలె
నియతమైన యట్టినెలఁతలికు ॥మట్టు॥

చెప్పినట్టు సేయఁదగు పతికి లోనుగాఁదగు
తప్పని మగువకును తనపతితో
చొప్పెఱిఁగి నవ్వుటొప్పు పొలయకుండుటయొప్పు
ముప్పిరి గొనఁగఁగడు మోహించిన వారికి ॥మట్టు॥

[30-469]

ఎంత చుట్టరికం తెలిసిన జాణకత్తెలైనా హద్దులు మీరి ప్రవర్తించరాదని, బిగువుచూపకుండా అతని ఇష్టప్రకారం మెలగడం మంచిదని, చెప్పిన మాటవిని కూరిమితో విభుని కొలువు చేయడం ధర్మమని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెబుతోంది.

పాడి

ఇతవే నెరపవలె యీరీతినవలె
మితిలేని నీగుణాలుమెచ్చితినే చెలియా ॥పల్లవి॥

నెపములు వేయరాదు నేరుపరి పతిమీద
వుపమించి యాడరాదు వొడ్డుకోరాదు
కవురులు చూపరాదు కాఁకవరించరాదు
యెప్పుడూ సాదించరాదు ఇల్లాలికి ॥ఇత॥

మనసునొప్పించరాదు మరిమారుకోరాదు
గునియరాదలయించి కొసరరాదు
చనవునమీరరాదు సవతులఁదిట్టరాదు
తనుఁబొగడుకోరాదుత్తమురాలికి ॥ఇత॥

తగవడుగఁగరాదు తారుకాణఁబెట్టరాదు
పగటు మెరయరాదు పదరరాదు
తగునలమేల్మంగ వాతఁడు శ్రీవేంకటేశుఁడు
మగఁడాయ నీవంటి మంచి ప్రియురాలికి ॥ఇత॥

30-542

పతిపై నేరాలు వేయరాదు. మితిమీరి మాటాడరాదు. అడ్డుమాట చెప్పరాదు. ప్రతిదానికీ పతిని సాధించరాదు. చనవుమీరక, సవతులదిట్టక, తనను తాను పొగడుకోక, వాదులు పెట్టుకొనకుండా ఉండాలి. ఆలాంటిదే ఉత్తమురాలైన ఇల్లాలని హితబోధ చేస్తూ నీలాంటి మంచి ప్రియురాలికి శ్రీనివాసుడు పతి అయ్యాడని ప్రశంసిస్తోంది.

హిజ్జిజి

ఆఁటదాని కిచ్చకమే యమరుఁగాక
చీటికి మాటికి అట్టుసేయఁగవలెనా ॥పల్లవి॥

రాయచించనేమిటికి రమణుని యెడను
సేయఁగల విన్నపాలు చేసుకోరాదా
చాయగా నయము చూపిసాందిచు కొనేమేలు
ఆయాలు మోవనాడి తేనదిసంగతౌనా ॥ఆట॥

చనవుగలదంటాను జంకించనేమిటికి
మనసురా సేవ సేసి మనుపరాదా
నునుపుగా మోవియిచ్చి నాటించుకొ నేవలపు
పెనఁగి రచ్చఁబెట్టితే ప్రియముళై వుండు ॥ఆట॥

బలిమి కత్తెనంటాను పదరఁగనేమిటికి
యెలమి నురమెక్కితి వెనయరాదా
అలమేల్మంగవునీవు ఆతఁడు శ్రీవేంకటేశుఁ
డలయించితే రతు లావటమై వుండునా ॥అఁట॥

30-573

స్త్రీకి ఇష్టమే ఉండాలికానీ చీటికి మాటికి రట్టుచేయరాదని, విన్న పాలు చేసుకోవాలని, మనసు మరిగేలా సేవచేసి భర్తను మురిపింపజేయాలని, బలవంతు రాలిననిపదరకూడదని, భర్తను నయంగా తనవైపు తిప్పుకోవాలని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెబుతోంది.

ఆహిరినాట

ఈతఁడెట్టుండునా నేమి యింతులాల
కాతరింని వెంగమాడిగయ్యాళించఁదగవా ॥పల్లవి॥

నగేవారివలెనే నాయకుని భావమెల్లా
నగడుగాఁ జేతురా అక్కలారా
మొగము చూడఁగదరే మోహాము నాపైఁగురిసీ
తగనితని మీఁదట తప్పులెంచదగునా ॥ఈత॥

చుట్టాలవలెనేవుంది చొప్పులెత్తిమీరితిని
గుట్టు బాయటవేతురా కొమ్మలాల

రెట్టు చేసినా నేమి నాయింటనే తానున్న వాఁడు
నెట్టుకొని యీతని నేరమెంచఁదగవా ॥ఈత॥

మంచివారివలెనే మాటలు వెలుచుకొని
పొంచి సిగ్గు పరతురా పొలఁతులాల
యెంచగ శ్రీవేంకటేశుఁడీతఁడేనన్నునేలె
అంచెలనీతవి నింకా అలయించఁదగవా ॥ఈత॥

[31—41]

శ్రీనివాసుడు దక్షిణనాయకుడు. అతనికి అనేకులు సతులున్నారు. వారిలో కొంతమంది అతన్ని ఆడిపోసుకుంటున్నారు. నాయకుని మనస్సును రంజింప జేసుకున్న ఒకనాయిక–

నాయకుడు ఎలాంటి వాడైనా అతనిని నవ్వులపాలు చేయరాదు. ఆతనిలోని ప్రేమను గుర్తించాలే గాని తప్పులు పట్టరాదు, పతినేరాలను లెక్కించరాదు. భర్తను మంచిమాటలతోనే ఎవరైనా సిగ్గుపరుస్తారా? అపహాస్యం చేస్తారా? కాబట్టి నాయకుని పట్ల గయ్యాళి తనంగాక మంచిగా ప్రవర్తించాలని సాటి నాయికలకు చెబుతోంది.

నాదరామక్రియ

ఏలే యిందరిలోనా యెమ్మెలేటికే
నీలోని వలపులు నే నెఱఁగమా ॥పల్లవి॥

తలవంచు కొనకువే తరుణీ
చలములు పతితోడ జాలెలఁబోసేవా
బలిమిఁ బెఁనగకువే పలుమారును
వలవని బిగువులు వడ్డికిచ్చేవా ॥ఏలే॥

పంతము లాడకువే పడంతీ
సంతతపు మాంటలసంతపెట్టేవా
యింతేసి నవ్వుల నలయించకువే
బంతినే యెగసక్కాల పైపువిత్తేవా ॥ఏ తే॥

వేసాలు చూపకువే వెలందీ
పాసిన కాంకల పొంకు పచరించవా
యీసరి శ్రీ వేంకటేశుండే లెనినిన్నును
ఆసమోవి తేనెవిందు లడ్డము దోసేవా ॥ఏ తే॥

[31-240]

ఓ తరుణీ! పతివద్ద తలవంచుకోవద్దు. బలంతో పలుమారు పెనగవద్దు. పంతము లాడవద్దు. మీ ఇద్దరి మధ్యవుండే సరసపు మాటలను అందరి ఎదుట సంతపట్టుతావా? పంతిలో ఎగతాళిగా మాట్లాడవద్దు. నీ వేషాలు ప్రదర్శించ వద్దు. అతనిపట్ల కూరిమితో వుండు. అని చెలికత్తె భర్తపట్ల స్త్రీ మెలగవలసిన తీరును తెల్పుతోంది.

3. 2. శాంతి: భక్తి భావాల్లో నాయిక హితవు

పతిపట్ల అణకువఅనురాగం, భక్తి కలిగి ఉండాలని నాయిక స్త్రీ లందరికి సమానంగా వర్తించే విధంగా నీతిని తెలుపడం ఈ విభాగంలోని విషయం.

నాయిక తనకు తానుగా- నాయకుడు లేదా భర్తపట్ల మెలగవలసిన తీరు, ఆమె, గుణగణాలు, లోకం పోకడననుసరించి భర్తకు లొంగి వుండడం, భర్తకు సేవలు చేసుకొనే దాసిగా

అతని చెంతనే ఉండాలనే తత్త్వం వినయవిధేయతలు మొదలైన మంచి లక్షణాలు గలిగి చరించే దానని తెల్పడం ఇందులో వ్యక్తమవుతుంది. పతి చేసిన అల్లరిని సహించే స్త్రీగా, భర్తను అదుపుచేసే స్త్రీగా పతితో ప్రియమొప్పగా మాట్లాడే భార్యగా, భర్తపట్ల గౌరవాన్ని ప్రదర్శించే ఇల్లాలిగా నాయకునితో శృంగార పరంగా ఎలా ఒద్దిక కలిగి ఉండవలసింది తెలియజేసే స్త్రీ ధర్మాలను నాయిక ద్వారా అన్నమయ్య స్త్రీ లోకానికంతటికిని హితవు చెప్పడం ఇందులోని విశేషం. ఈ భావాలను వ్యక్తం చేసే సంకీర్తనలను వివరణలతో క్రింద పొందుపరచడం జరిగింది.

ధన్నాసి

నీవు మన్నించఁగా నేనింత యితిఁగాక
కావరించి నీతో నవ్వఁగలనా నేను ||పల్లవి||

ఘనుఁడ విడెమియ్యఁగా కాదనరాదుగాని
చెనకి నీ సొమ్ము లంటఁజెల్లు నానాకు
చనవిచ్చి మాటాడఁగాఁ జాలుననరాదుగాని
తనరనీతో నేకతాల దాననా ||నీవు||

వరుస నీవు రాఁగా వద్దనఁగారాదుగాని
తరమెఱిఁగి రప్పించఁదగునానాకు
పొరసి చేయి వేయఁగా నోపననరాదుగాని
సరినింత దీమసపుసతినా నేను ||నీవు||

నీవు కాఁగిటఁగూడఁగా నే మానరాదుగాని
యీవేళ మందెమేళా లెమ్మెలానాకు

శ్రీవేంకటేశ నీవు సేసినట్టె సేతుగాని
చేవదేర మెచ్చి సంతసించకుండఁగలనా ॥నీవు॥

[26-109]

ఈ సంకీర్తనలో భర్తకు అనుకూలవతియైన భార్యను గురించి వివరించడం జరిగింది.

పతి ఆదరణవల్లె తానుమనగలిగానని, పతిమాటకు ఎదురాడనని, భర్తసరసాలాడవస్తే వద్దన కూడదని, చేయివేస్తే ఓర్వలేననరాదని, కాగిలించుకుంటే వద్దనరాదని భర్త చెప్పినట్లే చేస్తానని, భర్తకన్నా ఎక్కువైన దానను కానని తనవినయాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఒక స్త్రీ తన స్త్రీ ధర్మాన్ని తెలుపుతోంది. ఇది స్త్రీలందరికి యోగ్యమయింది. అచరణీయమయింది.

రామక్రియ

అలిగితినా నీతో నలసినేనుంటినింతే
యెలమి నీవు రాఁగా నేనెదురురాకుందునా ॥పల్లవి॥

నీమోము చూచిచూచి నివ్వెరగందితినింతే
యేమాటకైననుత్తరమియ్యకుందునా
కావించి నీమేనుసోఁకి కళవట్టివుంటి వుంటేఁగాక
నామతి నీచేఁతలకు నగకుందునా ॥అలి॥

చేరికె పిడెమియ్యఁగాఁ జెమరించి వుంటిగాక
ఘాతలఁగాఁగిలించక కడనుందునా
బూతులనన్నుఁ దిట్టఁగఁబులకించివుంటి నింతే
కాతరాన మోవి ఇచ్చి కాఁకసేయకుందునా ॥అలి॥

సరుగనీవు గూడఁగసమ్మతించివుంటి నింతే
గరిమఁజిత్తమురా మొక్కకవుందునా
ఇరవైన శ్రీ వేంకటేశ నీరతులనేను
మరిగి మెచ్చితిఁగాక మరిజోలిసేతునా ॥అలి॥

[26—214]

నాయిక తనకు భర్తసైగల అనురాగాన్ని తెలుపుతూ-అలసిన కారణంగా అలావున్నానే కానీ నీవు వస్తున్నట్లు తెలియగా ఎదురు రాకుండా ఉండగలనా నీ ముఖం చూడగా చూడగా నివ్వెరపోయానేగానీ ఏమాటకైనా బదులివ్వకుండా వుంటానా? నీ తనువు సోకినందుకు మోహపడి ఉంటినే కానీ నా మనస్సులో నీ చేష్టలకు నవ్వకుండా ఉంటానా! నీవు నా చేతికి తాంబూలం ఇవ్వడం వల్ల జలదరించి ఉంటినేగాని గట్టిగా కౌగిలించుకోకుండా దూరంగా ఉంటానా, నీవు బూతుమాటలతో తిట్టడం వల్ల సమ్మతిగా వుంటినే కానీ మనసారా మొక్కక ఉందునా- అని తన వినయస్వభావాన్ని భర్తతో విన్నవించుకొంటోంది.

సామంతం

ఆయ లేరా పంతమాడే యందు కేమిరా
యేయెడ నెంతోరిచినా నెఱఁగవుగాక ॥పల్లవి॥

అంటి ముట్టిసరము లాడలేనా నీమేను
వొంటిఁగాలు దాఁకు జేసువొద్దనికాక
వెంటవెంట దిప్పినిన్ను వేగవలపించలేనా
నంటున నన్నిందరు నవ్వేరని కాక ॥అయ॥

ముంచునిన్నుఁ దమిరేఁచి మొక్కించుకొనలేనా
అందరిలో నది దోసమని కాక
పంచెమాడినట్టు నీమైపచ్చిగాఁ జేయఁగలేనా
అందపునీమేను రేకలయ్యీనని కాక ॥అయ॥

మోవిఇచ్చిపుక్కిటఁ దమ్ములము నేనించలేనా
భావించినాలోనె సిగ్గువడిగాక
శ్రీవేంకటేశ నీవె చేరినన్నుఁ గూడితివి
యీవలనల మేల్మంగ నిరవైతిఁగాక ॥అయ॥

[26-277]

ఈ సంకీర్తనలో ధీరగుణం కలిగిన నాయిక- నాయకునితో- అన్నింటిలోను నేను ఎంత ఓర్చుకున్నా తెలుసుకోలేకున్నావు. నిన్ను తాకి అన్ని విధాల సరసమాడగలను కానీ నీశరీరానికి నా కాలు తగులుతుందని ఊరకున్నాను. నిన్ను నా వెంట త్రిప్పి వలపించుకోగలను కానీ నిన్ను అందరూ నవ్వుతారని ఊరకున్నాను. నిన్ను మోహింపజేసి మొక్కించుకోగలను కానీ అందరిలో ఇది దోసమవుతుందని భావించాను. నోటితో తాంబూలము అందించగలను కానీ నాలో సిగ్గుకలుగుతుందని ఊరకున్నాను అని తెలియజేసింది.

సామంతం

ఏలలోఁగి నేలవీఁగే నేల మొక్కీనే
తాలము చేయివున్నది తనచేతఁగాదా ॥పల్లవి॥

కలమరి దానఁగాను సరిదానఁగానునాకు
వలెనాయిం తేసి తనవన్నె ప్రియాలు
బలువుఁడు దనకు నేఁబడఁతినై వుందానను
యెలమిఁ దాఁ జేసిన వేయిచ్చకముగాదా ॥ఏల॥

వేసాలదాననఁగాను వెక్కసపుదాననఁగాను
పోసరించి నన్ను నింత పొగడనేలే
దాసినై వుండాన నేను తానె నన్ను నేలినాఁడు
వాసితోఁదన తగవే వన్నెనాకుఁగాదా ॥ఏల॥

పంతమాడేదాననఁగాను పాసివుండేదాననఁగాను
పొంతనుండి తనునింత పొదుగనేలే
యింతలో (శ్రీ) వేంకటేశుఁడిన్నిటా నన్నుఁ గూడె
సంతతము తనమాటే చవినాకుఁగాదా ॥ఏల॥

[26-408]

తనకు తానుగా గొప్పలు చెప్పుకోవడంగాని, తనను భర్త అధికంగా పొగడడం గాని ఇష్టములేదని నాయిక ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తుంది. తాను పంతగత్తెగానని, పతితో సమానమైనదానను కానని, తనపతి చేసినవే తన కిష్టమని, తానుమాయదారి దానను కానని, మితిమీరినదానను కానని, నన్ను ఇంతగా పొగడనక్కర లేదని, తాను పతిని ఎడబాసివుండేదానను కానని, ఎల్లప్పుడూ తనపతిమాటే తనకు ఇష్టమని నాయిక చెలికత్తెతో చెబుతోంది.

ఆ హి రి

ఇదివో మావొళ్ళి నేఁడిఁక నేఁటిది
నిదుల నాజవ్వనము నీచేతి దిఁకను ॥పల్లవి॥

ననిచియప్పటినీతో నవ్వులు నేనవ్వితిఁగా
తనిసి యన్నింటానీపైఁదమకించుక
మనసు మెత్తని దానమటి యేమిచెప్పేనీకు
నినుపైనా భాగ్యమునీ చేతిదిఁకను ॥ఇది॥

సొలసి యప్పటినీతో సుద్దులు చెప్పితిఁగా
బలిమిపాడిపంతాలు పచరించక
అలరిన మేలుదావ అననేమున్నది నిన్ను
నెలవైనా ధైర్యము నీ చేతి దిఁకను ॥ఇది॥

గక్కన నప్పటినీతో కాఁగిటఁ గూడితిఁగా
చొక్కులఁబెట్టుచునీతో సోదించక
వొక్కటై శ్రీవేంకటేశవొరయ నేఁటికి నిన్ను
నిక్కపునా సిగ్గులెల్లా నీ చేతిదిఁకను ॥ఇది॥

[26—456]

నాయిక ప్రియునితో నేను అన్నిటా నీ చేతిక్రింది దానను. నా వల్ల నేరములేదు. సుకుమారమైన మనస్సుగలదానను. నీకు అణిగి మణగి ఉన్నదానను. నా సిగ్గులెల్లా నీచేతివే అని అంటూ తన వినమ్రతను నాయకునికి తెల్పుతోంది.

దేసాళం

ఊరకున్నవారి తోడ వూరునోపదెఱఁగవా
చేరినాతో సుద్దులెల్లాఁ జెప్పేవుగాక ॥పల్లవి॥

వద్దని నీతో నేను వాదులడిచేనా
గద్దించి యప్పటినిన్నుఁ గాదనేనా
తిద్దినీగుణాలు నేఁడు తీరుచవచ్చేనా
వొద్దనే నీవెట్టుందినా నుంటివిగాక ॥ఊర॥

చలపట్టినిను నేను సాదించవచ్చేనా
కలవి లేనివి తారుకాణించేనా
నిలువుకు నిలువే నిన్ను నేరాలెంచేనా
కలినెంతనవ్వినా నవ్వితివిగాక ॥ఊర॥

పంతమాడి సారెసారెఁ బంగించ ద్రాఁకొనీనా
వంతులకు నంతేసి వాసి వాసి పట్టేనా
యింలో శ్రీ వేంకటేశ యెనసితి విటునన్ను
యెంతచనవిచ్చినాను ఇచ్చేవుగాక ॥వ్రార॥

[27-161]

నాయిక నాయకునితో తన అణకువను గూర్చి- నేను వాదులాడే దానను కాను. నీ గుణాలను చక్కబెట్టే ప్రయత్నం చేయను. చలపెట్టి సాధించను. నిలదీసి నిన్ను నేరాలు ఎంచను. పంతమాడే దానను కానని తెల్పుతోంది.

భైరవి

ఏమివేగిరము నా కింతటిలోనె
దీమసాన నీ గుణము దిద్దలేని దానవా ॥పల్లవి॥

పల్లదపు నీమాటకు పదరేటిదానవా
వెల్లున నిన్నింతలోఁ గోపించే దానవా
చెల్లుబడి నీ చనువు చెల్లించని దానదా
చల్లఁగా మీవలపు రేఁచఁగ లేనిదానవా ॥ఏమి॥

అంతలోనవ్వితే నత్తమడిగేటి దానవా
కాంతుఁడనీయిచ్చయెఱఁగనిదానవా
పంతమా నిన్నింటలో భ్రమయించేదానవా
మంతనానసీమన్నన మఱచేటిదానవా ॥ఏమి॥

ప్రియము చెప్పఁగా నీతో బిగిసేటిదానవా
క్రియ యెఱఁగక కరఁగించే దానవా

రయమున శ్రీ వేంకటరమణ నన్నుఁగూడితివి
నయమిచ్చి నీకాఁగిటనాటుకొనిదాననా ॥ఏమి॥

[27-240]

నాయిక నాయకునితో తనవినయ విధేయతలను గూర్చి-తాను అన్నివిధాల అణగి ఉండగల దాననని, ప్రియుని మాటకు పదిరేటి దానను కానని, కోపగించని దాననని, నీవు చెప్పినట్లు చేసే దాననని, నీ ఇష్టానిష్టాలు తెలిసిన దాననని, నీ సవ్వులకు అర్థమడిగే దానసుకానని తన వినమ్రతను తెలియ జేస్తోంది.

దేశాక్షి

ఇదియెంత గర్వియని యెంచేవుగనక నన్ను
పెదవుల తుదలనే పిలిచితిఁ జుమ్మీ ॥పల్లవి॥

కన్నుల మొక్కితిఁ జుమ్మీ గక్కననీకు నేను
కిన్నెర వాయించుకొంటా కెంగేలను
సన్నలు చేసితిఁ జుమ్మీ సముకాన నేయప్పుడు
చిన్ని చిన్ని నగవుల సిగ్గుతోడను ॥ఇది॥

అంది చోటిచ్చితిఁజుమ్మీ అండనే నీకు నేను
గందము పూసుకుంటా గద్దెమీఁదను
విందులాఁజెప్పితిఁజుమ్మీ వేడుకతోడ నిలిచి
మందలించి చెలికత్తె మాఁటుననే వుండి ॥ఇది॥

యెదురుకొంటిఁజుమ్మీ ఇంపుల చూపులనీకు
ముదమున నాతురము ముడుచుకుంటా
ఇదివో శ్రీ వేంకటేశ మేనలమేలుమంగను
కదిసితి విటునన్ను కడు సంతోసించితి ॥ఇది॥

[28-229]

ఈ సంకీర్తనలో నాయిక తనవినయ విధేయతలను సూచించే ప్రవర్తన తీరును గూర్చి నాయకునితో- నన్ను గర్విగా భావించు కుంటావని పెదవుల తుదలతోనే మెల్లగా పిలిచాను. కన్నులతోనె మొక్కాను. చేతిలో వీణను వాయించుకొంటూ నీ సమీపంలోనే ముసిముసినవ్వుల సిగ్గుతో సైగలు చేశాను. గంధం పూసుకుంటూ గద్దెమీదనా ప్రక్కనే నీకు చోటిచ్చాను. చెలికత్తె ప్రక్కనే వేడుకతో నిలబడి మంచిమాటలు చెప్పావు. విలాసంగా నా జుట్టుముడు చుకొంటూ ప్రియమైన చూపులతో నిన్ను ఎదుర్కొన్నాను శ్రీ వేంకటేశ! అలమేలు మంగనైన నన్ను కలశావు. నాకెంతో సంతోషమయింది- అని తన ప్రేమను వివరించి తెలిపింది.

రామక్రియ

కానీవయ్యా సంతోసము కడుకడునీకైతేఁ జాలు
నే నీ చెప్పినట్టు సేసే నీ మాటలో దానను   పల్లవి॥

పఁతి సుద్దులు నీవు పలుమారుఁజెప్పఁగాను
విడువకే పొద్దూ మాకు వినవలెఁగా
తడవి యూపే గుణాలు తలపోసిపొగడఁగా
జడియ కందులకు మెచ్చఁగ వలెఁగా   ॥కానీ॥

వెగటు లేకాపెనీవు వినోదములాడఁగాను
నగవురాకున్నా మాకు నగవలెఁగా
తగిలి నీ విం తేసి పెద్దరికము సేయఁగాను
మొగమోటమున మేము మొక్కవలెఁగా   ॥కానీ॥

చెలఁగి యూపెనీవు సేసలు చల్లుకోఁగా
బలిమినేముసోబాన్య బాడవలెఁగా

అలమేలు మంగపతివైన శ్రీ వేంకటేశ్వర
యెలమిన న్నేలితివి యియ్యకొనవలెంగా ॥కానీ॥

[28-318]

భర్త సంతోషాన్నే తన సంతోషంగా భావించే విధేయురాలైన స్త్రీ భర్తతో- నీవు ఎలా చేస్తే ఏముంది? కానీలే నీవు సంతోషంగా ఉంటే చాలు. నేను నువ్వు చెప్పినట్లు సేదాచేనను. నీ మాటకు లోబడిన దానను. నీకునచ్చిన పరస్త్రీ చేష్టలు, మాటలు గురించి నీవు ఎన్నిసార్లు చెప్పినా ప్రొద్దుకుంకులా వినవలసిందే కదా! ఆమె గుణగణాలను స్మరించుకొంటూ పొగడుతుంటే జడుసుకోకుండా మెచ్చాలికదా! తనివితీరక నీవు ఆమెసరసాలాడుతూఉంటే నాకు నవ్వురాకపోయినా నవ్వాలి కదా! నీవుఇలాంటి వాటితో వొరతనం చేస్తూవుంటే మోమాటం కోసమైన మొక్కాలికదా! నీవు ఆమె ఆనందంగా అక్షింతలు చల్లుకుంటూ వుంటే నేను బలవంతంగానైనా శోభనం పాటపాడాలి కదా! అంటూ తన సహనభావాన్ని వ్యక్తం చేస్తోంది.

ఈసంకీర్తనలో తన మనస్సులో ఇష్టం లేకపోయినా భర్త మీాది గౌరవంకొలదీ పరస్త్రీ పై ఈర్ష లేకుండా భర్తపట్ల అనుకూలంగా ప్రవర్తిస్తున్న భార్య విధేయతను ఇందులో గమనింపవచ్చు

దేవగాంధారి

అన్నిటా జాణవు నీయంత దాననా నేను
యిన్నేసి నేరుపుల నన్నెంత వొరసేవు ॥పల్లవి॥

ప్రేమతో నీవు నవ్వితే ప్రియమున నుందుగాని
యేమిటి కొతానే నెట్టగను

మోము దప్పక చూచితే ముంచి యూసగింతుఁగాని
కోమలమైన నీలోఁగుట్టు నేఁ దెలియను ॥అన్ని॥

మాటలు నీవాడితేను మతిఁ గరఁగుదుఁగాని
తేటలనీ మర్మములు తెలియ నేను
చోటిచ్చి లాలించితేను చొక్కుచుఁ గూచుందుఁగాని
జూటరి నీ మరఁగులు సోదించ నేను ॥అన్ని॥

చెనకి కాఁగిలించితే వినయాననుందుగాని
తనివోని నీతమి దలఁచ నేను
మనసిచ్చి (చ్చె?) యలమేలు మంగను శ్రీవేంకటేశ
ననునేలితివి యింకఁ బెనఁగ నేను ॥అన్ని॥

[28-380]

విధేయురాలు, ముగ్ధ అయిన స్త్రీ భర్తతో- నీవు అన్నింటా నేర్పరివి. నేను నీ యంతటిదానను కాను ప్రేమతో నీవు నవ్వుతుంటే ఇష్టపడి వుంటాను కాని నువ్వు ఎందుకు నవ్వుతున్నావో తెలియదు విడువకుండా నా ముఖం చూస్తూంటే ఎంతో కోరికగా వుంటాను కానీ నీ మనసులోని సుకుమారమైన గుట్టు నాకు తెలియదు. నీవు మాట్లాడుతుంటే మనసు కరుగుతుంది కానీ నీ మాటల్లోని రహస్యం నాకు తెలియదు. నీ ప్రక్కన చోటిచ్చి నన్ను లాలిస్తే ఒద్దికగా కూర్చుంటాను కానీ నీలోని అంతరాంగాలను శోధించలేను. బలవంతంగా కౌగిలించుకున్నా వినయంగానేఉంటాను కానీ తృప్తి తీరని నీ వలపును గూర్చి తలచుకోను"- అని అన్ని విధాలుగా అనుకూలంగా ఉంటానని చెబుతోంది.

సామంతం

రమణుఁడు దానైనా రవ్వే నాకుఁజాలు
భ్రమగాని తనవోని పంతమే చాలు ॥పల్లవి॥

ఆడుకోలు మాటలు తానాడనీ మానననీ నే-
నాడిన మాటలకోర్చె నంతేచాలు
వాడుచుఁ దానవ్వనీ నవ్వక మాననీ ఇఁక
యీడనా చేఁతలకోర్చెనిదియే చాలును ॥రమ॥

పెన్నిధిఁబానుపునకుఁ బిలువనీ మానననీ నే
సన్న సేసితేఁ దెలిసేపరవే చాలు
మన్నించి మాటాడనీ మాటాడకుండనీ లేనేఁ
గన్నులఁజూచిన మెచ్చేఘనతే చాలును ॥రమ॥

ఆఁగినాకువలవనీ అటుగాక మానని
కాఁగిటనన్నుఁగూడిన కతలే చాలు
ఆగతి శ్రీవేంకటేశుఁడలమేలుమంగ నేను
యీగతి నేకమైతి మిదియే చాలును ॥రమ॥

[30—127]

నాయకుని పట్ల తనకున్న అభిమానాన్ని, ప్రేమను, తృప్తిని గూర్చి నాయిక- అతడు నాకు ప్రియుడైతే అన్నింటిలో నూ కొద్దిపాటి అయినా చాలు. ప్రియమైన మాటలు నాతో మాట్లాడనీ మాననీ, నా మాటలకు అతడు ఓర్చుకున్నాడు- అదే చాలు. తరచు తాను నాతో నవ్వనీ నవ్వకపోనీ నా చేష్టలకు ఓర్చుకున్నాడు. అదే చాలు. పాన్పుమీదికి తనను పిలువనీ పిలువకపోనీ నా సైగలను తెలుసుకొని ప్రవర్తిస్తాడు. అదే చాలు. గౌరవించి నాతో మాట్లాడనీ మాట్లాడకపోనీ కళ్ళతో చూడగానే మెచ్చుకోగల్గిన గొప్పతనమే చాలు. నన్ను ప్రేమించనీ ప్రేమించకపోనీ నన్ను కౌగిలించుకొన్న సంగతులే చాలు. ఈ విధంగా అలమేల్మంగ అయిన నేను శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ఇద్దరం ఒకటయ్యాం అదే చాలు-అని చెలికత్తెతో

గానీ లేదా తన స్నేహితురాలైన మరో స్త్రీతో గాని చెబు తోంది.

దేవగాంధారి

తానెరగఁడా యీ దగవులెల్లడలను
నేనేమైనా తనమీఁదనెపాలు వేసేనా ॥పల్లవి॥

రతివేళ మాఁటలు రచ్చలకు నెక్కవు
యితవైన వారికి నెగ్గులేదు
పతికిని సతికిని పాయదు చుట్టరికము
అతిమోహములకును అడ్డాఁకలేదు ॥తాను॥

సిగ్గువడ్డయంతలోనే చేరదు తమకము
వెగ్గళించినానవ్వులు వేసటగావు
వొగ్గి వేఁడు కొంటేనే వోదుగదు (ఁదు?) వీరము
కగ్గని పొందులలోనకపటములుఁడవు ॥తాను॥

చనవరి చేఁతలు సాదింపులుగావు
యెనసిన కూటమికి నెర వేడది
ఘన శ్రీవేంకటేశుఁడు కదిసెనన్నింతలోనె
వినయముగలచోట వెగటైతోఁచదు ॥తాను॥

[30-383]

భార్యా భర్తల మధ్య వుండే బంధాన్ని గూర్చి ఒక నాయిక-ప్రియుడు తగవులు పడడం సహజం. కాని నేను అతనిపై నేరాలు వేయను. ప్రియ సమాగమ వేళలోని మాటలు రచ్చబండ లకెక్కవు. ఒకరికొకరు ఇష్టమైన వారిమధ్య ఎగ్గులు వుండవు. సతి పతులకు చుట్టరికము పోదు. ప్రేమకు అడ్డులేదు. వారినవ్వులు వెగటు

గావని, పొందులలో మాయ మర్మాలుండవు. వారి తుంటరిపనులు సాధింపులు కావు- అని తన మిత్రురాలితో చెబుతోంది.

సావేరి

ఎంతనన్నుఁబొగడేవు యెటువలెబుజ్జగించి
వింతదాననా నీకు వినయపుటాలను ॥పల్లవి॥

కోరికతో మగఁడు యేకోమలితో నవ్వినాను
నేరము లెంచనిదే నెలఁత
ఆరజాన తనమేన జేరలు దీయించుకొంటే
గారవించి పచ్చడానఁ గప్పినదే మగువ ॥ఎంత॥

వేడుక యేసతిమీఁద విభునికిఁ గలిగినా
తోడుక వచ్చినదే తొయ్యలి
కూడేవేళ యెంతేసి యెక్కుడు ప్రియాలు చెప్పినా
ఆడుకోక వుండినదే అంగన ॥ఎంత॥

పచ్చిగారవమునఁడు యేపడఁతి బెండ్లాడినాను
ఇచ్చకమై యుండినదే ఇంతి
ఇచ్చట శ్రీవేంకటేశ యేలివినన్నునిట్టె
నిచ్చట నా వంటిదే నీకు దేవులు ॥ఎంత॥

[31-119]

పతివ్రత వినయతి అయిన భార్య భర్తతో స్త్రీకుండవలసిన సద్గుణాలను గూర్చి- "ఎందుకు నన్ను ఇంతగా పొగడి బుజ్జగిస్తావు. నేను నీ భార్యనే కానీ వింతదానను కాను. భర్త ఇష్టపడి ఏ స్త్రీ తో నవ్వినా నేరాలు ఎంచకూడదు. భర్త శరీరంపై పరస్త్రీ సంగమగుర్తులు కనిపిస్తే గౌరవించి దుప్పటికప్పాలి. భర్తకు ఏస్త్రీపైన

అయినా ప్రేమ కలిగితే అస్త్రీని దగ్గరకు తీసుకొనిరావాలి. భార్యభర్తల కలయిక సమయంలో భర్త అధికంగా ప్రియమైన మాటలు చెప్పినా తిట్టుకోకుండా ఉండాలి. తనభర్త ప్రేమతో

ఏ స్త్రీని పెండ్లి చేసుకొన్నా ఇష్టపడి ఉండాలి. అంటూవిశద పరుస్తోంది.

3. 3. ముంకుతనంలో చెలికత్తె మందలింపు

పతిగుణాలను తెలుసుకోకుండా అలిగిన నాయికకు ముంకు తనంమానవలసిందిగా చెలికత్తె హితబోధచేయడం ఈ విభాగంలోని సారాంశం.

వాదులు తగదని, ఒద్దికతో ఉండాలని పంతాలు పట్టింపులు ఉండకూడదని, భర్త స్నేహంతో చనువుకొద్దీసాధిస్తుంటాడనీ దానికి అలగకూడదని, ఇష్టారాలుగా మెలగాలని చెబుతోంది. ప్రియుని అనుమానించి తప్పులు పట్టకూడదు, పతిమన్నను శోధించవద్దు, ఎదిరించవద్దు. ప్రియుడు అనునయిస్తుంటే నాయిక మరింత బిగుసుకో కూడదు. అలుక, సిగ్గు స్త్రీకి సహజమైనవి ప్రతిచిన్న విషయానికి అలు గకూడదని, పతిపై కోపంతో అతిగావదరకూడదని, నాయికుని వద్దసిగ్గు విడియమేకాక అతడు నీ యందు అనురాగం చూపేవిధంగా మెలగలని చెబుతుంది అంతేగాక ఒద్దికతో భర్తకు విన్నపాలు తెలుపుకోవాలని ప్రియుని హృదయాన్ని గాయపరచే విధంగా మాట్లాడకూడదని, పతిని లాలించ గలిగి ఉండాలని, ఓర్పుతో వినయంతో పతిపట్ల మెలగాలని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెప్పడం ఇందులోని వివరణ.

ఈ విభాగానికి సంబంధించిన సంకీర్తనలను వాటివివరణను పొందుపరచం జరిగింది.

భైరవి

కటా కటా మామాఁట కాదందురా
కుటిల కుటిల కుంతలివి (లవు?) యీగుణమేఁటికే నీకు

||వల్లవి||

చాలు ఁజాలు చలము నీకు పతినింత
నాలిఁబెట్టుట న్యాయమా
వాలుఁజూపులు వంచఁగదవే ! అతనిపై
నేఁతే అలుకలు యింతలో నీకు ||కటా||

మానగదవె మంకులింకా ! పతిగుణము
కానకే కలఁగఁదగునా
ఆనవెట్టెనతఁడు నేఁడు తప్పదని
మోనమున పతికింక మొక్కఁగదవేమగువా ||కటా||

యింకాఁదగదు యెరవులింతా కూడెనిదే
కొంకక శ్రీవేంకటేశుఁడు
వంకలొత్తమాకు నేలవడి నీకుఁబోదు
కంకణములిద్దరికిఁ గలిగెఁగదె మగువా ||కటా||

[28-181]

భర్తపై అలుక చెందిన భార్యతో చెలికత్తె "నీవు కుటిల కుంతలవు. ఇలాంటి గుణం నీకెందుకు? నీ పంతం చాలించు. భర్తను ఇంతగా ఆరడి పట్టడం న్యాయమేనా? అతనిపై వాలుచూపులు ప్రసరించు. ఇంతలోనే నీకెందుకు అలుక? మొండితనం మాను. భర్త గుణాన్ని తెలుసుకోకుండానే కోపగించుకోవచ్చా? అతడు ఇక తప్ప దని ఆజ్ఞాపించాడు. మౌనంగా భర్తకు మొక్కరాదా! మీఇద్దరికీ

మంచిసంబంధం కలిగిందికదా - అని సానునయంగా హితబోధచేయ డం వ్యక్తమవుతోంది.

శ్రీరాగం

వలెనా ఆతనితో వాదులునీకు వో-
లలనానీ మనసు లక్కవంటిది ॥పల్లవి॥

తగవా ఆతనితోఁదారు కాణలు వో-
మగువా అతఁడెంత మన్నించినాను
నగవు సేసుక నీవు నడచుటింతేకాక
బిగువు చెల్లదింత ప్రియునితో నీకు ॥వలె॥

అలుకలు యింక నేలే ఆతనితోను వో-
కలికి పిలిచితేఁ గాదనరాదు
పలుకుఁదేనె చల్లిపై కొనుటింతేకాక
చిలుకుఁజలములు చెల్లవిఁక నీకు ॥వలె॥

కలయకుండఁగ నేలే కాంతునితో వో-
చెలియా ఆతఁడట్టె చేయి చాఁచఁగా
వెలయు వలపుల వేడుక శ్రీ వేంకటాద్రి
నిలయుఁడిదె కూడె నిట్టూర్పులేనీకు ॥వలె॥

[26–270]

చెలికత్తెనాయికతో— అతనితో వాదులాడటం తగినపనేనా? నీ మనసు లక్కవంటిది. అతడు ఏమన్నా కూడా నీవు నవ్వుతూ నడచుకోవాలి కాని బిగువువనికిరాదు. అలుక చెందకూడదు. పిలిస్తే కాదనకూడదు. తేనెవంటి పలుకులతో ప్రేమించాలికాని పంతాలు సాధించకూడదు. నీభర్త అయిన శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు చేయిచాస్తుండగా ఆతనితో కలవకుండా ఎందుకున్నావు? ఎందుకు ఈ నిట్టూర్పులు అని ఓదార్చుతూ హితబోధ చేస్తోంది.

వరాళి

అందుకేమి దోసమా ఆతనికి నీకూ వేరా
సందడి నాతని రతి సమ్మతించవే ॥పల్లవి॥

మోహము గలవారు ముందు వెనకలెంచరు
యీహల మొక్కెనంటా నీవేల లోఁగేవే
సాహసము లూఁజేతురు చనవులూఁజెల్లింతురు
పోహణించి వలపుల భోగించవే ॥అందు॥

తమిగలిగిన వారు దండనుండి పాయరు
కోమరె నంటా నేల కొంకఁజూచేవే
జమళిఁ జొక్కుదురు ఇచ్చలవవ్వుదురు తాము
చెమట చిత్తడి తోడ చెలరేఁగవే ॥అందు॥

ఆయమెఱిఁగినవారు అట్టె కాఁగిలింతురు
చేయిపట్టెనంటా నేల సిగ్గువడే లే
యీాయెడ శ్రీ వేంకటేశుఁడి దెనిన్నుఁగూడెనేఁడు
చాయలుచేసుక ఇట్టెచనవియ్యవే ॥అందు॥

[27-64]

చెలికత్తె నాయికతో - మీారిద్దరు వేరువేరు కారు. అతనితో రతికి సమ్మతించు. అందులో తప్పేమీాలేదు. ప్రేమకలిగిన వారు ముందు వెనుకలు చూడరు. పురుషులు సాహసం చేస్తారు. చనవూ ఇస్తారు. నీవేందుకు లోపలదాగు కొంటావు. ప్రేమకలిగిన వారు దగ్గరనే ఉంటారు. ఎందుకు కోసరి చూస్తావు! చెమట చిత్తడితో ముందుకురా. మర్మమెరిగిన వారు అట్టే కౌగలించుకొంటారు. చేయి పట్టుకున్నాడని ఎందుకు సిగ్గుపడతావు అతనికి చనువుఇచ్చి నీడగా ఉండు. అని హితవచనాలు పలుకుతోంది.

శ్రీరాగం

ఏఁటికి అనుమానము లిద్దరును నిలుచుండి
కూటములు గూడితే మీగుణమే సుఖము ॥పల్లవి॥

నేరుపుగలితేను నెపము లెంచకుండితే
ఆరితేర కుండినా వోహము సుఖము
బీరములు నెరపక ప్రియము లే అడితేను
వారించరానియట్టి వయసే సుఖము ॥ఏటి॥

యెరవులు లేక మరి యియ్యకోళ్లు కలితేను
గొరబుగాని యట్టి సిగ్గులే సుఖము
కరఁగిన మనసులై కైవశము లయితేను
సిరుల మించిన యట్టి చెనకులే సుఖము ॥ఏటి॥

చనవుల మెరసితే జగడాలు దీరితేను
తనివోసి రతులేసంతత సుఖము
యెనసితిరి శ్రీవేంకటేశ మీరిద్దరును
వసువులతోడి మీలోనగవులే సుఖము ॥ఏటి॥

[27-66]

నాయికతో - అనుమానమెందులకు? మీరిద్దరునిలిచుకొని కూటములు కూడుకుంటే మీ గుణములే సుఖమైనవి. నేరుపు కలిగినా నెపములు ఎంచరాదు. మీలో ప్రావీణ్యం లేకపోయినా ప్రేమ కల్గి ఉండడం సుఖము. ప్రగల్భాలు చూపకుండా ప్రియంగా మాట్లాడితే అడ్డుచెప్పని వయసే సుఖము. మీ ఇద్దరి మనసులు కరిగి ఒకరికొకరు చేజిక్కించుకుంటే సంపదలకు మించిన చేష్టలు సుఖమైనవి. చనువు అధికమై వాదులాట తీరితే తనివి తీరని రతులుఎల్ల వేళలా

సుఖ మునిస్తాయి. అనురాగంతో మీరిద్దరు కూడారు. అనగవులే సుఖమైనవి. అని చెలికత్తె హితవు చెబుతోంది.

గుండక్రియ

నేరుపరి వాదు వేనెలఁ తనీవిన్నిటాను
యీరీతుల రసికుని నెంతసేసేవే ॥పల్లవి॥

పనిలేని మాటలను బయలు పందిలి వెట్టి
మనసేమిసోదించేవే మగనిని
తనివోని చూపులను తగులు విరులువేసి
యెనసి పందేలాడేది యెందాఁకనే ॥నేరు॥

వాడిక నవ్వులు చల్లి వలపు వలువదీసి
యేడఁదాక మోసపుచ్చేవింత యేఁటికే
కోడేవయసు గరిడే గొంకుదీరసాముసేసి
మేడెపురతుల నెంతమీరేవే యిపుడు ॥నేరు॥

వాములైన ప్రియముల వడగండ్లగుళ్ళుగట్టి
గోమున శ్రీవేంకటేశుఁగూడితివపునే
దోమటి చేఁతలనే దొమ్మిసేసి మొక్కలాడి
దీములొడ్డి వేఁటలాడి తిరమైతివే ॥నేరు॥

[27-104]

చెలికత్తె నాయికతో భర్తను ఆరడిపెట్టవద్దని చెబుతూ—

పనికిరాని మాటలతో భర్త మనసును ఎందుకు శోధిస్తావు? తృప్తిలేని చూపుల విరులతో ఎంతసేపు పందెమాడుతావు? నవ్వులు నవ్వుతూనే ఎంతవరకు మోసం చేస్తావు? సాహసం చేసిఎందుకు హద్దులు మీరుతావు?” అని హెచ్చరిస్తోంది.

దేసాళం

మానవే యెక్కడి పెద్దిమంకుదనాలు
తానే యాతఁడు నిన్నుఁ దగులఁగాను ||పల్లవి||

చలపాది తనమేల సారెకుఁ బిలువగాను
పలుకరాదా నీపతితోను
తలపోత లింత యేల తమకించి యాతఁడు
వెలయ నీపైఁ జేయి వేయఁగాను ||మాన||

పంతము లింతేఁటేలే బలిమిఁ బెనఁగఁగాను
మంతనము లాడరాదా మగనితోను
రంతుతోడ వాదులేలే రతినాతఁ డలముక
వింతలుగాని నిన్ను నిట్టె వేఁడుకోఁగాను ||మాన||

నివ్వెరగు లికనేలే నిన్నుఁ బెండ్లాడఁగాను
నవ్వరాదా శ్రీవేంకటనాథుని తోను
రవ్వగా నమ్మిక లిచ్చి రమణుఁడు వేడుకతో
నివ్వటిల్లఁ బొగడుతా నిన్ను మెచ్చఁగాను ||మాన||

(27-402)

భర్తపై అలిగివున్న నాయికతో చెలికత్తె– అతడు తనకు తానుగా నిన్ను ఇష్టపడుతుంటే ఈ మంకు చేష్టలెందుకు? మానుకో మాటిమాటికి నిన్ను పిలుస్తుంటే పంతమెందుకు? అతడు నీపై ప్రేమగా చేయివేస్తే ఈ ఆలోచన లెందుకు? నీతో ముచ్చటపడుతున్నాడు మగనితో మంతన మాడవచ్చుకదా! నాయకుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నిన్ను పెండ్లాడగా ఇక భయమెందుకు? అతనితో నవ్వవచ్చుకదా! అని చెప్పి భర్తపట్ల ఆమెను సుముఖురాలిని చేయటానికి ప్రయత్నిస్తోంది.

సామంతం

ఏచేఁత కేచేఁత యిందుకేపో వెరగయ్యీ
చేచేతఁ జెనఁగేవు చెక్కునొక్కఁగాను ||పల్లవి||

పెదవులనే గోణఁగిపెట్టి తిట్టేవిది యేమే
చెదరక నేనీకు చేత మొక్కఁగా
కదలఁ గన్నులఁ జూచి కసరేవిది యేమే
యెదుట నీకాకుచట్టి యీరాఁగానో ||ఏచే||

మచ్చరమే పచరించి మారుమోమయ్యేవేమే
విచ్చన విడిసురటి విసరఁగాను
కొచ్చికొచ్చి ముక్కుననే కోపగించేవిది యేమే
యిచ్చగా నెరులఁ జిక్కు లిటుదిద్దఁగాను ||ఏచే||

నవ్వినవ్వి జగడాలు నటియించేవిది యేమే
పువ్వుఁబానుపున నిన్నుఁ బొదుగఁగను
యివ్వలనే శ్రీ వేంకటేశుఁడనేఁగూడితిని
అవ్వలమై మరచేవే అధరమీగాను ||ఏచే||

(28-37)

ప్రియునిపై విముఖత్వం వహించిన ప్రియురాలిని చెలికత్తె -అతడు నీకు మొక్కు-తూంటే పెదవుల తో నెగోణిగి తిడుతావెందుకు? నీకు తాంబూలం ఇవ్వడానికి వస్తే కసరుకుంటావెందుకు? హాయిగా నీకు విసరుతుంటే అటునైపు తిరిగి కోపగించుకొంటావెందుకు? కురుల చిక్కు తీస్తుంటే ముక్కు మీద కోపమెందుకు? పూలపాన్పుపై నిన్ను పొదివిపట్టుకుంటే నవ్వుతూనే జగడాలెందుకు నటిస్తావు? అని భర్త పట్ల అనుకూలవతిగా ఉండాలని హెచ్చరిస్తుంది.

శ్రీరాగం

ప్రాణనాయకుఁ డాతఁడె ప్రాణేశ్వరివి నీవు
జాణవునీ విన్నిటాను చలమేఁటికే ॥పల్లవి॥

వీడనాఁడ వచ్చుఁగాని వెనక వేఁడుకోరాదు
కూడేము మీకు పోదు కోపమింతేలే
నీడలు వేరై తోఁచు నిలువొక్కటే కాదా
యీడనాఁడ నుండే నంటా యేలనమ్మవే ప్రాణ॥

అలుగఁగవచ్చుఁగాని అట్టె కిందు పడరాదు
కలసేరు మీకె పోదు కపటమేలే
పలుకు లెన్నైనాఁదోఁచు బాస వొక్కటే కాదా
పులకలి వేడవఁటా పొర్లనేఁటికే ॥ప్రాణ॥

తప్పులెంచ వచ్చుఁగాని తారుకాణించరాదు
యెప్పుడు మీకెపోదు యెరవేఁటికే
అప్పఁడిదే శ్రీ వేంకటాధిపుఁడు నిన్నుఁగూడె
కుప్పళించి నవ్వెనంటాఁగోరఁజించనేఁటికే ॥ప్రాణ॥

(28-41)

భర్తపై పంతగించి ఉన్న భార్యకు చెలికత్తె- అతడు నీకు ప్రాణనాయకుడు. నీవు ప్రాణేశ్వరివి. అన్నిటిలోను నేర్పరివి. మరి ఈ చలమెందుకు? ఎప్పటికైనా మీరు ఒకటి అవుతారు. మీకోపం కూడా అంతేలే, నీడలు వేరువేరుగా అనిపించినా నిలువు ఒక్కటే కదా! అతడు అక్కడ ఇక్కడ ఉంటాడని ఎందుకు నమ్మతావు? అలగవచ్చుకాని మరీ క్రుంగిపోకూడదు. మీకు కలయిక తప్పదు. అంత మాంతానికి కపటం ఎందుకు? తప్పులెంచవచ్చు కాని సరూ

పించకూడదు. మీ ఇద్దరి పొందు తప్పదు కాబట్టి ఎడబాటెందుకు? అని అనునయంగా నీతిబోధ చేస్తోంది.

శ్రీరాగం

కోపమింతలోనే లే యెదురెదుర నేవుండి కొసరినాఁగొంతగాక
పైపైనేవున్నాడు చెయిపట్టి తియ్యఁగదే పంతగాడు గదెనీకంటెను
॥పల్లవి॥

మెత్తనిమాఁటేలాడేవే అతనితో మేకులైనాఁగొంతగాక
పొత్తులేకుండితేనే అతనికినీకుఁబండిపొల్లవోయనా వలపు
చిత్తమేల చిన్నఁబోయేవేపైపడి చెనకినఁగొంతఁగాక
హత్తియాడనుండేఁగాని తమియెల్లనీపైనే అతనికినీకంటెను
॥కోప॥

సారెసారెనేల మొక్కేవే యాతని సాదించినాఁగొంతగాక
తారిచూడకుండితే నిమిషములోననేతతిదప్పినా వయసు
నేరమేల యెంచుకొనేవే పతివద్దనిండుకున్నాఁగొంతగాక
కోరికోరినవ్వేఁగాని అతడు దగ్గరితే కిందుపడు నీకంటెను ॥కోప॥

సిగ్గువడేవేల కొంకేవేనోరికొనఁ జిమ్మినాఁగొంతగాక
వొగ్గి కాఁగిలించితేనే అతనినీ సందివుడివోయనాచలము
యెగ్గులేలయిఁకఁబట్టేనే (వే?) శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడిదెకూడెను
అగ్గవునీమోవిగంటిసేసెనింతేకానిగుట్టు అతనినీకంటెను ॥కోప॥

[28-76]

భార్యాభర్తలిద్దరూ ఒకరిమీదఒకరు అలిగి ఉన్నప్పుడు చెలికత్తె భార్యకు ఉపదేశం చేస్తోంది. ఇంతలో నీకు కోప మెందుకు? అతడు నీకన్నా పంతగాడు కదా! అతని చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకొని

రా ప్రియుని మెత్తగా ఎందుకు పోట్లాడుతావు కొంత కటువుగా ఉండాలి మాటలు వలపుగొన్న వాడు పొత్తు కలిగి ఉండాలి. పైనబడి చెనకితే నీ చిత్తముల్లో చిన్నపోవూవెందుకు? నీకు అతనిపై ఉన్న ప్రేమకన్నా అతనికి నీపైఉన్న ప్రేమే అధికం. సారెసారెకు ఎందుకు మొక్కుతావు? కొంతసాధించినా- మేలే. పతిసేర మెందులకు ఎంచుతావు? సిగ్గుతో నీవేల గొణుగుతావు. యెగ్గులు చూపవద్దు. అతడు నీ కన్నా గుట్టు కలిగినవాడు" అని చెలికత్తె హితబోధ చేస్తోంది.

ముఖారి

కందుకుందు నందరికిఁ గలిగినదే
అందు లకే యలిగితే నంతలోనే మాయనే ॥పల్లవి॥

నెలత నీ మొగము వెన్నెలగాయఁబోరుగున
అలరుదురుము చీకటిదెచల్లిని
వలచిన రమణుఁడు వడినీతో నొకమాఁటు
అలిగి మాటాడకున్న నందుకే మాయనే ॥కందు॥

మిక్కిలి నీ మనసిది మెత్తనైతేబోఁరుగున
గక్కనఁజనుఁగొండలు గట్లాయను
చక్కన రమణుఁడు సరుసనినొక్కమాటు
ఇక్కువగోరవంటితే నిందుకేమాయనే ॥కందు॥

నడపుల నేనుగలు నటియించఁబోరుగున
నడుము సింహము నీకు నటించీనదె
అడరి శ్రీ వేంకటేశుఁడేటుగా దునీవుఁబాను
కొడిఁజంద్రుడుఁగల్వలై కూడిన మోమూయనే ॥కందు॥

[28-97]

అలిగిన నాయికకు చెలికత్తె- ఈవ్యసనం అందరికి ఉన్నదే, ఆ విషయానికే అలిగావెందుకు? నెలతా! నీ ముఖము వెన్నెలకాస్తుంటే నీ అందమైన కొప్పు చీకటిని చల్లుతోంది. నిన్ను ప్రేమించిన ప్రియుడు అలిగి వెంటనే నీతో ఒకమాట మాట్లాడకపోతే అందుకు ఏమయ్యింది? నీ మనసు మిక్కిలి మెత్తనై ఉండగా చనుకొండలు అలా అయ్యాయి. సరసానికి నీ ప్రియుడు చెక్కిలిపై గోర గిల్లితే అందుకేమయ్యింది? నీ నడక ఏనుగు నడకను బోలియుండ నీ నడుము సింహమువలె నటిస్తోంది. శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నీతో కూడగా చంద్రుడు కలువలు కూడిన విధంగా ఉంది." అంటూ అలక మానమని హితవు చెబుతోంది.

కాంబోది

మానవే మానవే నీ మంకుదనము
మానరాని విభునితో మరిచలమేంటికే ॥పల్లవి॥

సెలవుల లేంత నవ్వు చిందంగానే మాటలాడె-
చెలువునితో వలుక చెల్లునటవే
తెలివి వెన్నెలలోని తేటలుగా నిన్నుంజూచి
వలచిన పతితోడ వట్టిమోన మేటికే ॥మాన॥

కన్నుల మొక్కులతోడం గట్టెదురనిలుచుండే-
పన్నిన జాణని తోడంబంతమేంటికే
సన్నలనే వినయము చల్లేటి రమణునితో
కిన్నెర మాటులతో నీకేరడము లేంటికే ॥మాన॥

చేరికాంగిలించుకొనే శ్రీవేంకటేశుతోడ
అరయ లేత్తసిగ్గులంత మేంటికే

గారవాననిన్నుఁగూడి ఘనుఁడైన యతనితో
బీరమాడి పచ్చిసేసి పెనఁగఁగనేటికే ॥మాన॥

[28-115]

భర్తపట్ల కినుక వహించి ఎంతకూ ప్రసన్నురాలు కాని భార్యకు చెలికత్తె నీతిబోధచేస్తూ- "నీ మొండితనం వదలిపెట్టు. విడువరాని భర్తతో పంత మెందుకు? నీ పెదవుల చివరలో చిరునవ్వు కనిపించగానే చక్కగా మాట్లాడే ప్రియునిపై అలగవచ్చా! తెల్లని వెన్నెల తేటగా నిన్ను చూచి ప్రేమించిన భర్తపట్ల పనికిరాని మానం ఎందుకు? కన్నులతోనే మొక్కుతూ ఎదురుగా నిలబడిన నేర్పరియైన భర్తతో పంతమెందుకు? నీపట్ల వినయం చూపించే ప్రియునిపట్ల కిన్నెర మీటుకొంటూ ఉపేక్షఎందుకు? నీదగ్గరకువచ్చి నిన్ను కౌగిలించుకొనే -భర్త అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరునితో ఇంతగా మునుసిగ్గు లెందుకు? గౌరవంతో నిన్ను కలసి గొప్పవాడైన అతని బట్టబయలు చేసి పెనగులాడటం ఎందుకు" అని వివరించి చెబుతోంది.

కన్నడ గౌళ

చెలియరో యెన్నాళ్ళు దాఁచిన్న దానవా
కలికితనాల మఱిఁగరఁగించవలదా ॥పల్లవి॥

సిగ్గువడేదాని చేతఁజిక్కనటే మగఁవాడు
యెగ్గు వట్టితే వలపు లింపవునటే
అగ్గమై యాతఁడొనగ్రీనందుకో వెవిడెము
వొగ్గివొద్దఁగూచుండవే వొడిపట్టెనతడు ॥చెలి॥

నాలికత్తెన దానికినసచునా పొందులు
గోలతనాన నుండేను కూడుటయెట్టే

మేలములాడీనతఁడు మేకొని నవ్వఁగదవే
తాలిమిఁబిసుకవే పాదాలు చాఁచీనతఁడు ॥చెలి॥

యెనలేని అట్టడై తే నిచ్చకము పుట్టునా
పెనఁగితే ముచ్చటలు ప్రియములేనా
అనిశము నిన్నుఁగూడె నలమేల్మంగవిభుఁడు
వినయాన మొక్కవే శ్రీ వేంకటేశుఁడతడు ॥చెలి॥

[28—290]

ముగ్ధ అయిన నాయికతో—చెలికత్తె "ఓచెలీ! నీవు ఎన్నాళ్లైనా చిన్నదానవేనా! శృంగారభావాలచేత పతి మనస్సును రంజింపచేయాలికదా! సిగ్గుపడే స్త్రీల చేత మగవాడు వశుడవుతాడా తప్పపట్టితే ప్రేమ ఇంపవుతుందా! తాంబూలం ఇస్తున్నాడు అందుకో. ఒడిపట్టుకుంటున్నాడు అతని దగ్గర కూర్చో. మీరు కలుసుకోనే వెలా? అతను సరసాలాడుతున్నాడు. నీవు నవ్వరాదా! పాదాలు సాచాడు మెల్లగా పిసుకు. మితిమీరిన గట్టడిచేస్తే ప్రేమ పుడుతుందా! పెనగులాడితే ముచ్చటలు ప్రియమవుతాయా, కాబట్టి భర్తకు వినయంతో మొక్కు" అని పతిసేవా ధర్మాలను, అనురాగ విషయాలను తెలియ జేస్తోంది.

బౌళి

ఏలలోఁగేవే పతినేమి సేసినానేమాయ
మేలుగలదానవు మెరయఁగ వచ్చును ॥పల్లవి॥

పంతమాడరాదుగాని పలుమారుఁజెలులకు
చెంతనుండి విన్నపాలు సేయవచ్చును
వింతచూపరాదుగాని విభునితో సారెసారె
సంతోసానఁగూటిములు సాదించవచ్చును ॥ఏలి॥

కక్కసించ రాదుగాని కడుఁదమకము తోడ
చెక్కునొక్కికొనఁగోరఁ జిమ్మవచ్చును
వెక్కసాలు వద్దుగాని వెసనిమ్మపంటవేసి
నిక్కి చాచి రాకొట్టులు నెరపఁగవచ్చును. ॥ఏలి॥

పెనఁగరాదు చీరముతోఁగాగిలించి
వొనరఁగ నీ చన్నుల నొత్తవచ్చును
యెనసె వేంకటేశుఁడిట్టెయలమేల్మంగవు
వనిచి యీతనితోడ నవ్వవవ్వవచ్చును ॥ఏలి॥

[28-409]

భర్తపట్ల భార్య ప్రవర్తించవలసిన తీరును చెలికత్తె నాయికతో- "భర్తనెందుకు లొంగదీసుకుంటావు? అతడు ఏమి చేసినా ఏమయింది. నీవు పంతమాడకూడదు కాని, దగ్గరుండి విన్నపాలు చేయవచ్చు. వింతలు చూపించకూడదు కాని, భర్తతో ప్రతిసారీ సంతోషంతో స్నేహం సాధించవచ్చు. కర్కశంగా ఉండకూడదు కాని, మిక్కిలి మోహంలో చెక్కునొక్కి వేడుకచేయవచ్చు. పెనగులాడుకోకూడదు. గట్టిగా కౌగిలించుకోవచ్చు. అలమేలు మంగవైన నీవు వేంకటేశ్వరుడైన అతనితో కలసినవ్వవచ్చు." అని ఆదేశించింది.

ముఖారి

మట్టుతోను సొలయవే మగనితోను
దిట్టవై పదరితేను దిద్దుకొనరాదు ॥పల్లవి॥

మాఁటలాడ వచ్చుఁగాని మర్మములు నాఁటితేను
నీఁటెంచిమీఁదటఁ బెల్లగించంగరాదు

కాటుక కన్నులసన్న గావించవచ్చుఁగాని
పోటివెట్టియడిగితే పోలఁబోదు కరాదు ॥మట్టు॥

నవ్వు నవ్వవచ్చుఁగాని నడుమ నెగ్గుపట్టితే
పువ్వులబ్బార మందు వోసి పుడుపరాదు
పవ్వళించి వుండఁగాను పాదాలొత్తవచ్చుఁగాని
చివ్వనఁగాఁగిలించితే సిగ్గుపడరాదు ॥మట్టు॥

మొక్క మొక్కవచ్చుఁగాని మోములంటుకొంటేను
కక్కసించి నీరువోసి కడుగరాదు
అక్కన శ్రీవేంకటేశునలమేల్మంగవు నీవు
ఇక్కడ నన్నేలినాఁడు యెలయించరాదు ॥మట్టు॥

[30-320]

చెలికత్తె నాయికకు- నీవు భర్తతో గుట్టుగా ప్రవర్తించు. సాహసివై ప్రవర్తిస్తే ఉపయోగంలేదు. హాస్యానికి మాట డవచ్చు కాని. హృదయాన్ని గాయపరచేవిధంగా మాటాడకూడదు. ప్రియుడు పవళించి వున్నప్పుడు పాదాలు వొత్తవచ్చు కాని, అతను కౌగిలించు కొంటే సిగ్గుపడకూడదు. అతనికి మొక్క వచ్చు కాని, మొక్కినప్పుడు అతనికి మోముకు నీ మోము తాకితే అసహ్యించుకొని నీళ్ళతో కడుగకూడదు" అని హితబోధ చేస్తోంది.

ఆహిరినాట

నా విన్నపము వినవే నలినాక్షి
చేవమీరఁ నీకు బుద్ధి చెప్పితిఁజుమ్మీ ॥పల్లవి॥

చనవరి తనమున సాదించుకంటేను
వినయముతో విభుని వేఁడుట మేలు

కనుచూపునాటఁజూచి కాఁతాళించు కంటెను
మనసు రంజిల్లఁగ మాటాడుటే మేలు ||నా వి||

పంతములు నెరపుచు బయులీఁదించుటకంటె
చెంతనుండి ప్రియములు చెప్పుట మేలు
వంతలనొట్లు వెట్టివల్లఁబెట్టుటకంటె
చింతదీర నూడిగాలు సేయుట మేలు ||నా వి||

పల్లదానఁగాగిలించి పచ్చిగాఁజేయుటకంటె
చల్లఁగా వలపుసారెఁజల్లుట మేలు
కొల్లఁగానలమేల్ మంగకూడె వేంకటేశ్వరుఁడు
చిల్లర సిగ్గులకంటె చెనకుట మేలు ||నా వి||

(30-338)

నలినాక్షీ!" నా విన్నపాన్ని విను. ఇదివరకే నీకు మిక్కిలిగా ఇంగితం నెరపియున్నాను. చనవుతో భర్తను సాధించడంకన్నా వినయంగా భర్తను వేడుకోవడం మేలు. కంటితో తీక్షణంగా చూసి కోపగించుకోవడంకన్నా మనసు రంజిల్లే విధంగా మాట్లాడడం ఉత్తమం. పంతాలతో బట్టబయలు కావడంకన్నా దరిచేరి మంచిమాటలు చెప్పడం మంచిది. వంతులతో ఒట్లు పెట్టుకోవడం కన్నా కోరిక తీరేవిధంగా పతిసేవలు చేయడం మంచిది. పొగరు తనంతో కౌగిలించుకొని అసభ్యంగా ప్రవర్తించడం కంటే చల్లగా వలపు చల్లడం మేలు" అని చెలికత్తె నాయికకు భర్త పట్ల వుండవలసిన అనురాగాన్ని గౌరవాన్ని గూర్చి తెలియజేస్తోంది.

ముఖారి

ప్రియములు చెప్పఁగాను బిగియనేల
రయమున లోనికి రమ్మనవేనేవు ॥పల్లవి॥

వలచినదానికి వాసులెంచుకోఁదగదు
చెలిమి గలదానికి చింతవలదు
కలసిన యిల్లాలికి కాదుగూడ దనరాదు
పిలువవే నీ మగనిఁ బేరుకొని యిపుడు ॥ప్రియ॥

పాయలేనిదానికి వంతాలకుఁబని లేదు
పాయపుదానికి నెగ్గుపట్టనేఁటికి
చాయకత్తైనదానికి సాదించి పోరఁగూడదు
చేయివట్టి తియ్యఁగదే చెనకి యీతనిని ॥ప్రియ॥

చుట్టమైన దానికి సోదించి చూడఁగరాదు
గుట్టెరిఁగినదానికి గుంపించనేల
ఇట్టె(శ్రీ) వేంకటేశుఁడే లెనిన్ను నింతలోనె
ముట్టికాఁగిలించుకో వేముదమందీఁదాను ॥ప్రియ॥

(30-528)

ప్రియునిపై అలిగిన నాయికకు చెలికత్తె నీతిబోధ చేస్తూ-మంచి మాటలు చెబుతుంటే బిగుసుకు పోతావెందుకు? వెంటనే అతన్ని లోపలికి రమ్మని పిలువు. ప్రేమించిన స్త్రీ వాసులెంచుకో కూడదు. స్నేహంతో ఉన్న స్త్రీ చింతించకూడదు. కలసిన ఇల్లాలు కాదు కూడదు అనకూడదు. మగనిని పేరుపెట్టి పిలువు. ఎడబాటుగా ఉంటలేనిదే వంతాలకు పోకూడదు. వయసులో ఉన్న స్త్రీ తప్పు పట్టడం ఎందుకు? సాధించి కయ్యానికిపోకూడదు. నీ భర్తను ప్రేమతో

చేయిపట్టి దగ్గరకు తీసుకో. బంధువైన స్త్రీ శోధించి చూడకూడదు. గుట్టుతో ఉండే స్త్రీ బట్టబయలు చేయడం ఎందుకుఅని ఏయేగుణాలు కలిగిన స్త్రీ ఏయే విధంగా ఉండాలి అనే స్త్రీ ధర్మాలను వివరిస్తోంది.

మాళవి గౌళ

ఇట్టుండ వద్దా కతెకి నీడు జోడైన వనిత
మట్టుమీర దెంతైనా సమ్మతి నుండఁగాని ॥పల్లవి॥

వలచిన కామిని వాసివంతు లెంచదు
చెలరేఁగి చెప్పినట్టు సేసుఁగాని.
తలఁపులో మెలఁగిగేది తన గర్వము చూపదు
నెలకొన్న ప్రియము లేనించుగాని ॥ఇట్టు॥

మరిగిన దెప్పుడును మనసు విరుచుకోదు
తరితీపుదప్పకుండా తగులుఁగాని
సరిఁబొందు జరపేది సణఁగులు రాల్చదు
కరఁగ మాటాడి అలుకలు దీర్చుఁగాని ॥ఇట్టు॥

కలవుకోలైనది కడు వేసరించదు
పొలసి రతిఁజవ్వులు పుట్టించుఁగా
అలమేలు మంగగూడెనదె శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁ-
డెలిపి తెలిపిరతిఁ దేలించుఁగాని ॥ఇట్టు॥

[30—541]

భర్తకు ఈడు జోడైన స్త్రీ ఇలా ఉండాలని చెలికత్తె ద్వారా నాయికకు హితవు-

మరిమీరకుండా అనుకూలవతిగా ఉండాలి. ప్రేమించిన స్త్రీ వానివంతు లెంచదు. విజృంభించి చెప్పినట్లు చేస్తుంది. గర్వాన్ని చూపదు. తనలోని అనురాగాన్ని చూపుతుంది. ఆతనిపొందు మరగి నది మనసు విరుచుకోదు. మనసు కరిగే విధంగా మాట్లాడి అలుకలు తీర్చుతుంది. భర్త కలువకోలుగా ఉన్నా విసుగు చెందదని. ఈ సంకీర్తనలో స్త్రీ నీతులు చెప్పబడ్డాయి.

రామక్రియ

ఇందాఁకా రాఁ ఉంటా నేల సాదించేవు
ముందుగా నీవితనికి మోవి ఇయ్యఁగదవే ॥పల్లవి॥

పిలువఁగఁ బిలువఁగఁ బిగిసేవు పతితోను
చలమేటి తనమేలే సతికి
చెలపల చెమటలు చెక్కుల వడియఁగ
అలముచుఁ బెనఁగీ నతనిఁజూడఁగదే ॥ఇందా॥

చూడఁగఁజూడఁగ జుణిగేవు తెరలోన
జాడదప్పఁగ నేలే సతికి
వాడుమోము తొడపలపులు చల్లుచు
యీడనేవున్నాఁడు ఇతనిఁజూడఁగదే ॥ఇందా॥

చెనకేఁగఁ జెనకఁగ శ్రీ వేంకటేశ్వరునెడ
చనవియ్యకుండనేలే సతికి
తనిసిసి కాఁగిటఁదగనన్ను మెచ్చి మెచ్చి
ఇనుమడి మున్నిటి చెనితనిఁజూడఁగదే ॥ఇందా॥

(31-38)

భర్త ఇంకా రాలేదని అతనిలో తప్పులు వెదకు తున్న భార్యతో చెలికత్తె-

నీవు అతనికి మోవి ఇవ్వు. పతి నిన్ను పిలిచే కొలది మరీ బిగుసుకు పోతున్నావు. చలమరితనం సతికెందుకు? చెమట బిందువులు చెక్కులమీద పడేలా అతనితో పెనగుతూ అతన్ని చూచాడు. అతడు నిన్ను చూసే కొలది తెరలో నక్కి ఉన్నావెందుకు? వాడిన మోముతో ప్రేమ చల్లుతూ ఇక్కడే ఉన్నాడు. అతని వంక చూచాడు అతడు ప్రార్థేయపడే కొలదీ చనవెందుకివ్వవు? అని భర్తపట్ల విధేయురాలై మెలగమని నీతిబోధ చేస్తోంది.

వరాళి

ఎటువంటి దానవే యెన్నటికే మొగమాట
పటుగతి నీకతఁడు పంతమియ్యఁగాను ॥పల్లవి॥

తలవంచనేమిటికే తరుణినీ నాయఁకుఁడు
పిలిచి నీ చేయిపట్టి పెనఁగఁగాను
చలము లింకా మరియు సాదించనేమిటికే
వెలలేని వేడుకల వేఁడుకొనఁగాను ॥ఎటు॥

చింతించనేమిటికె చెక్కుచేతనుఁజేర్చి
పొంతనాతఁడు నిన్నుఁబొదుగఁగాను
ఇంతబిగువేమిటికే యెదుటనే నిలుచుండి
మంతనమున నిన్ను మన్నించఁగాను ॥ఎటు॥

సిగ్గులివి యేమిటికే శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు
అగ్గమై కాఁగిటనే అలద్దఁగాను

యెగ్గు లేమిటికే నేడిచటనంతోసముతో
వెగ్గళవు రతులలో వెలయించంగాను ॥ఎటు॥

[31-298]

భర్త పట్ల మొగమాటం చెందుతున్న భార్యతో చెలికత్తె- నీ నాయకుడు చేయిపట్టి పిలిచి పెనగులాడుతుంటే ఎందుకు తలవంచుకుంటావు ఎంతో వేడుకతో అతడు వేడుకుంటూవుంటే అతనిపట్ల వంతమెందుకు సాధిస్తావు? నీ ప్రక్క చేరి పొడగుతుంటే చెక్కున చేయి చేర్చిచింతించడం ఎందుకు? ప్రేమతో నిన్ను మన్నించినా నిలుచుకొని బిగువెందుకు చూపుతావు? నీ భర్త అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడు నిన్ను కౌగిటిలో చేర్చి అదుముతుంటే సిగ్గు పడతావెందుకు? మంచి రతులలో నిన్ను సంతోషపెడుతుండగా ఇంకా ఎగ్గులెందుకు? భర్తపట్ల అనురాగ విషయంతో సుఖంగా ఉండమని స్త్రీ ధర్మాన్ని బోధిస్తోంది.

3. 4. గుట్టుగోప్యం, శీలసంపదలో చెలికత్తె బోధ

దక్షిణ నాయకునిపట్ల స్త్రీ గుట్టుగా ఉండాలని, ఇల్లాలికి శీలమే మూలధనమని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెప్పడం ఈ భాగంలోని సారాంశం. ఈ విషయాన్ని బలపరిచే సంకీర్తనలను వివరణతోపాటు ఇవ్వడం జరిగింది.

అలాంటి స్త్రీధర్మాలలో ముఖ్యంగా కుటుంబ స్త్రీకి శీలం, సిగ్గు, గుట్టు అనేవి ప్రధానమైనవి. దక్షిణ నాయకుడైన భర్తను తూలనాడక కోపంమాని, అనురక్తురాలుగా ప్రవర్తించమని, నాయకుని నలుగురి ఎదుట రట్టడిచేయవద్దని, నాయకుడు గుణవంతుడని అనుమానం వదలి అనురాగం పెంచుకొమ్మని గుట్టు కాపాడుకోడానికి నాయికా నాయకుల శృంగార చేష్టల వల్ల ఏర్పాడిన శృంగార

చిహ్నాలను సరిదిద్దుకొమ్మని, భార్యాభర్తల ప్రణయ కలహం ఇతరులకు తెలియనీరాదని, పతితో ప్రత్యక్షంగా కలహానికి దిగరాదని చెలికత్తె నాయికకు హితవచనం చెబుతోంది.

ఈ అంశానికి సంబంధించిన సంకీర్తనలను వాటి వివరణ క్రిందపొందు పరచడం జరిగింది.

దేసాళం

ఈపాటి ఉపచారమింది చాలదా
చేపట్టినేఁక నిన్నుఁజేసేదేమీ ॥పల్లవి॥

అందరితోనుఁ జెప్పక అట్టెమనపొందులెల్లా
అంది ఆకెంతోఁజెప్పితివదిచాలదా
చెందియాఁటదానికీ సిగ్గులే సింగారములు
నిందలమగవాఁడవునీకేమయ్యా ॥ఈపా॥

అంగపుమేనిగురుతులాపె కేచూపితిగాని
అంగడిబెట్టవైతి వదిచాలదా
ముంగిట నిల్లాలికి ముంచిన సొమ్మణఁకువ
చెంగటనీవు దొరవు చెప్పనేటికయ్యా ॥ఈపా॥

అంకెలమాతో సాటికి ఆకెనే యేలితిగాని
అంకించితరుల నేలవది చాలదా
మంకులేని నేర్పరికి మానమే మూలధనము
యింక శ్రీవేంకటేశ నిన్నేలితివి మేలయ్యా ॥ఈపా॥

(26-443)

దక్షిణ నాయకునితో ఒక నాయిక తన వేదనను గూర్చి-

సంసారంలోని పొందులన్ని రెండో నాయికకు చెప్పావు. స్త్రీకి సిగ్గే సింగారము. మన పొందులు రెండో నాయికకు తెల్పితే గుట్టుగా ఉండదు. నీవైతే మగవాడవు నీకేమీ కాదని, మన సంగమంలో కలిగిన మేని గుర్తులు ఆమె కెందుకు చూపావు? ఇల్లాలు అణకువ కలిగి ఉండడమే గొప్ప ఆభరణం. చెంత నీవు ఉంటే దొర పక్కన ఉన్నట్లే, మంకుతనంలేని నేర్పు కలిగిన ఇల్లాలికి శీలమే మూలధనము అని నాయిక స్త్రీలందరికి వర్తించే విధంగా నీతిని గూర్చి నాయకునితో తెలుపుతోంది.

రామక్రియ

వద్దు వద్దమ్మా యింతవాదు లాతనితోడుత
పొద్దు వోని సుద్దులెల్లా పోగువై నిలిచేను ॥పల్లవి॥

కోరికలు దఱచైతే కోపములు దఱచౌను
మారుకొంటే మీఁద మీఁద మంకు వట్టును
సారెసారెఁబతినేల సాదించేవే నీమీఁది-
పేరడి వలపు పెక్కు ప్రియురాండ్రఁదెచ్చెను ॥వద్దు॥

చెనకులు గడునైతే చిమ్ముఁరేగుఁదిట్లెల్లా
పెనఁగబోతే నట్లే బిరుదెక్కును.
కినిసి యీతని నేల కెరలి తిట్టే వేనీపై
మనసే పిక్కటిల్లి యీమగఁవలఁదెచ్చెను ॥వద్దు॥

నయములు మించితేను నగవులు జాలువారు
నియతి నలమేల్మంగ నిన్నుఁగూడఁగా
దయవెట్టె శ్రీవెంకటోత్తముఁడు యింతే లేసిగ్గు
ప్రియము నీమీఁది దేయీ పేరంటాండ్లఁదెచ్చెను

[227-23]

అమ్మా! దక్షిణ నాయకుడైన ప్రియునితో ఇంతగా వాదులాటవద్దు. కోరికలు ఎక్కువైతే కోపాలు కూడ ఎక్కువవుతాయి. ఎదిరిస్తే అలగడం ఎక్కువ అవుతుంది. మాటిమాటికిభర్తను సాధించవద్దు. మితిమీరిన వలపు ఎక్కువ మంది ప్రియురాండ్రను తెచ్చింది. పెనగులాటలు ఎక్కువైతే తిట్లు అనేకమవుతాయి. కోపంతో ఇతన్ని గట్టిగా తిట్టినందుకే నీపై మనసు ముక్కలైపోయి ఈ మగువలను తెచ్చాడు. మంచితనం పెంచితే నవ్వులు జాలువారుతాయని చెలికత్తె నాయికకు హితబోధ చేస్తోంది.

దేశాళం

ఇక్కువైన నీ కసుగాఁ డెట్టుండినానేమి
పెక్కుసతులఁ గలుగు ప్రియుఁడాతఁడు ॥పల్లవి॥

వేమారు నాతని వెంగెములాడకువే
కామించి యున్న సిగ్గరి యాతఁడు
చేముంచి కొనగోరఁజిమ్ములు చిమ్మకువే
నేమముతో నుండేటి నిండువారయతఁడు ॥ఇక్కు॥

అట్టుసేసి యందరితో అంతులనాడకువే
గుట్టు తోడనుండేటి గుణియాతఁడు
చుట్టి చుట్టి యాతని మొయిపోదించి చూడకువే
నెట్టుకున్న తప్పులేని నిజమరి యాతఁడు ॥ఇక్కు॥

కొచ్చి కొచ్చి నీ వంతకోతి కొసరకువే
ఇచ్చకుఁడు మొదలనే హితుఁడాతఁడు
అచ్చపుటలమేల్మంగ నలయించకువే నిన్ను
విచ్చనవిఁగూడె శ్రీ వేంకటేశుఁడతడు ॥ఇక్కు॥

[28-208]

నీ ప్రియుడెలా ఉంటేనేమి? అతడు అనేకసతులు కలిగిన ప్రియుడు. అతడు ఇష్టపడివున్న సిగ్గరి. నియమంతో ఉండే నిండు దొర. కాబట్టి అతనితో పలుమార్లు తమాషాలాడవద్దు. అతడు గుట్టుతో వుండే గుణవంతుడు. ఏమాత్రం తప్పులేని సత్యవంతుడు. కాబట్టి అతని శరీరాన్ని శోధించి చూడవద్దు నీవు అంతగా అతన్ని చిలిపిచిలిపిగా కసరవద్దు అతడు ప్రియమైనవాడు. మొదటినుండీ మంచి వాడు. కాబట్టి అతన్ని బాధపెట్టవద్దు అని చెలికత్తె నాయికకు హిత బోధ చేస్తోంది.

బౌళి

చెలినీవు మొదలనే సిగ్గరి పెండ్లికూఁతురవు-
విలనింత పచ్చి దేరీ నిదివో నీ భావము ॥పల్లవి॥

చెక్కుల వెంటాఁ గారే చెమటదుడుచుకోవే
చక్కఁబెట్టుకొనవే నీ జారినకొప్పు
అక్కుమీఁదఁ బెనగొన్న హారాలు
చిక్కుదియ్యవే యిక్కువలనీ కోరికవీడె కె(రె?)నిపుడు ॥చెలి॥

పెదవిమీఁది కెంపుల బేంట్లురాలుచుకోవే
చెదరిన ముంగురులు చేతదువ్వవే
వదలినపయ్యెద చివ్వన బిగించుకొనవే
పదిఁబదిగా నీనోము ఫలియించె నిపుడు ॥చెలి॥

తిలకము గరఁగెను దిద్దుకోవె నొసలను
కలసిన గురుతులు గప్పుకోవవే
యెలమి(శ్రీ)వేంకటేశుఁడే లెనల మేల్ మంగవు
తలఁచిన తలఁపులు తలకూడెనిపుడు ॥చెలి॥

(28-149)

చెలీ! నీవు ముందుగనే సిగ్గరి పెండ్లి- కూతురవు, నీ మనస్సు ఇంతస్పష్టంగా తెలుస్తోంది. చెక్కులవెంటకారె చెమట తుడుచుకొని జారిన కొప్పు సరిదిద్దుకో. వక్షస్థలంపై పురులుగొన్న హారాలు చిక్కు తీసుకో. నీ కోరిక ఫలించింది. చెదిరిన ముంగురులు చేతితో దువ్వుకో. జారినపయ్యెదను గట్టిగా బిగించుకో. ఇప్పుడు నీ నోము ఫలించింది. తిలకం కరిగిపోయింది. నీ నొసటన తిలకం దిద్దుకో. నాయకునితో సంగమించినందువల్ల ఏర్పడిన గుర్తులను దాచుకో, అని ముగ్ధ అయిన నాయికకు చెలికత్తె సంగమ శృంగార విషయంలో మెలకువలు చెబుతోంది.

కన్నడ గౌళ

ఇతర కాంతలు చూచి యేమనినివ్వుదురో
రతివేళ చేతలు మరుగు చేయఁగదవే ॥పల్లవి॥

సమరతి యాతనితో సలుపఁగాఁబొడమిన-
చెమటార విసరవే చెలువునికి
తమలమప్పుడునీకు తమితోడఁబెట్టెనేమో
అమరవేరొక్క విడెమంది చేతికియ్యవే ॥ఇత॥

కప్పుకొన్న పచ్చడము కడునెరివిరిగెను
యెప్పటి వలెనే విచ్చియియ్యఁగదవే
లప్పలై గందము రాలీ లావునఁ బెనఁగెనేమో
చొప్పుఅఁగకుండాఁగస్తూరి మీఁదఁబూయవే ॥ఇత॥

సరసమాడఁగనేమో తురుమువీడి వున్నది
విరులుముడుపవే వేవేగను

అరిది శ్రీ వేంకటేశుఁడలమేల్ మంగవిభుఁడు
నెరులచిక్కు. దిద్దవే నెట్టనన్నలేసి ॥ఇత॥

[28–476]

ప్రియునితో కలసిన సంగమగుర్తులు ఇతర కాంతలుచూచి నవ్వుకుంటారు. వాటిని మరగుపరచుకో. రతి సమయంలో పట్టిన చెమట ఆరిపోయేలాగా అతనికి గాలి విసురు. ప్రేమతో నీకు తాంబూలం అప్పుడు ఇస్తాడుకదా! ఇప్పుడు నీవే విడెము విభుని చేతికి అందించు. బలంగా పెనగులాడావేమో శరీరంపై నున్న గంధంరాలిపోయింది. కాబట్టి మళ్ళీ కస్తూరి పూయమని, సరసమాడడం వల్ల అతని కొప్పు వీడిపోయింది వెంటనే పూలు ముడువమని, నాయిక రతి వేళలో అలసిపోయివున్న తన విభునికి సేవలు చేయమని చెలికత్తెను ఆజ్ఞాపిస్తోంది.

హిందోళం

ఇంతకంటె వేడుకలేమి చెప్పేది
కాంతల కెప్పుడునివి గలుగఁగవలయు ॥పల్లవి॥

పడతికి నెంచి చూడ పాయమమే సింగారము
జడియని వోరపే చక్కదనము
విడువని తనగుట్టె వింతవింత విలా_స్త (స?) ము
చిడుముడి మురిపెమే చెలఁగు విభ్రమము ॥ఇంతా॥

మునుకొన్న పెనుసిగ్గే మోహనాకారము
తనలోని యణఁకువే తరితీపు
చెనకే వొయ్యారము చెప్పరాని చెలువము
వినయమే యెప్పుడూ వెలలేని గుణము ॥ఇంత॥

చిట్టకవుఁజేఁతే చిమ్మిరేఁ చేటిసొబగు
నెట్టుకొన్న వోరుపే నేరు పెల్లాను
ఇట్టి శ్రీ వేంకటేశ ఇన్నిటానలమేలుమంగ
పట్టపుదేవి యాయనీ భావమే వొప్పిదము ||ఇంత||

[30-311]

స్త్రీలకు ఉండ[వలసిన] లక్షణాలను గూర్చి చెలికత్తె వివరించడం ఇందులో కనిపిస్తుంది.

స్త్రీకి యుక్త వయస్సే సింగారం. బెదురులేని భావమే చక్కదనం. తనలోని గుట్టు విడువక కాపాడు కోవడమే వింత్తైన విలాసం. కమ్ముకొన్న సిగ్గే సుందరరూపం. అణకువే ఇంపు. ఒయ్యారమే అపురూపమైన అందం. వినయమే వెలలేని గుణం. ఓర్పుగలిగి ఉండడమే నేర్పు అని, వీటన్నిటిలోనూ నాయిక అయిన అలమేలు మంగ పట్టపుదేవి అయ్యిందని చెలికత్తె నాయకునికి తెలుపుతోంది.

పాడి

కలగూరావలపేమి గనముగాఁగొసరఁగ
పలుకుఁబంతము నొకపాటిగావలదా ||పల్లవి||

చలమేప (ఫ)లమా సారెసారె రమణుడు
పిలిచితే రారాదా బిగియనేల
కలయక మానేరా కాఁపిరాలు సేసేవారు
చెలికత్తియల చేతఁ జెప్పించుకొందురా ||కల||

చెక్కుచేయే సింగారమా చేరెతఁడుమాటాడఁగా
గక్కన మాటాడరాదా కమ్మటి నీవు

ఒక్కటిగాక మానేరా ఒడఁబాటుగలవారు
ప్రక్కటగా వట్టిరాఁపులుసేసుకొందురా ॥కల॥

మంకుఁదనమే వుంకువా మరి శ్రీ వేంకటేశుఁడు
సంకెదీరనిన్నుఁగూడె చనవీగాదా
అంకెగాక మానేరా అలుమగఁడైనవారు
సుంకముగార తమలోన సొలయించుకొందురా ॥కల

[31-226]

ప్రియునిపట్ల మౌనం వహించి వున్న నాయికను చెలికత్తె హెచ్చరించడం ఇందులో కనిపిస్తుంది. ప్రియుడు మాటిమాటికి పిలుస్తుంటే రావచ్చుకదా! కౌగిలించుకోవచ్చుకదా! కాపురాలు చేసే స్త్రీలు భర్తలను కలుసుకోకవుంటారా, చెలికత్తెల చేత చెప్పించుకుంటారా, నీకు చెక్కుమీది చేయేసింగారమా! నీ దగ్గర చేరిన అతడు మాట్లాడుతుంటే అతనితో వెంటనే మాట్లాడ వచ్చుకదా! ఒక్కటై కలసి మెలసివుండాలి కాని దూరంగా ఉంటారా? అని వినయంగా చెలికత్తె నాయికను మందలిస్తోంది.

వరాళి

ఏఁటికి వేగిరించేరే యెఱఁగని దానవటే
కూటమి గలుగుదాఁకాఁ గొసరరాదు ॥పల్లవి॥

బలువుఁడయిన యట్టిపతితోడ సతులకు
చలము సాదించరాదు జంకించరాదు
వలవక తొలుతనే వాడికగాఁ బేరుకొని
పిలువఁగరాదు మరి బిగియరాదు ॥ఏటి॥

వెక్కసమయినయట్టి వేడుక కానినంత
కక్కసించరాదు మరికరంచారాదు
నిక్కిచూడకుండంగాను నేరుపులువచరించి
పెక్కుమాటలాడరాదు పెనంగారాదు ॥పటి॥

చేతికి లోనైన యట్టి శ్రీ వేంకటేశ్వరుని
కాతరించరాదు మరి కాదనారాదు
యీతండేవన్ని టుగూడి ఇచ్ఛకుండై వుండంగాను
యేతులు నెరపరాదు యెలయించారాదు ॥పటి॥

[31-306]

తన భర్తను కొలుగిస్తున్న చెలికత్తెలను నాయిక మందలించి భర్తపట్ల భార్య ఎలా మెలగాలో తనకు తెలుసు అంటూ ఆ గుణ గణాలను వివరిస్తోంది.

బలవంతుడైన పతితో సతులు పంతం సాధించకూడదు. బెదిరించకూడదు. పలచకముందే అలవాటుగా పిలువరాదు. బిగియ కూడదు. గొప్ప విలాసవంతుడైన భర్తను కోపగించకూడదు. అతిగా మాట్లాడకూడదు. తనకు వశుడైన విభుని బాధపెట్టకూడదు. కాదని చెప్పకూడదు. హద్దు మీారకూడదు! అని నాయిక తెలుపుతోంది.

కాంబోది

ఒక్క మొగనాండ్లకు వోరటు లెందాంకానే
వెక్కసపుంబొత్తుగూడి వేడుకతో నుందమే ॥పల్లవి॥

అప్పుడు నేనన్న మాటలన్నియు నోరుచుకోవే
చెప్పిన నా ప్రియములు చేకొనవే

యెప్పుడూ నక్కచెల్లెండ్ల మేఁటికి మనలోవాదు
కప్పిన పొందులతోడ కాఁపురాలుసేసేమే ॥ఒక్క॥

మనలోనిఁక సవతిమచ్చరాలు మాననదమే
వొనర బాసలు సేసుకుందుదమే
ననుపుఁ జుట్టాలమై నవ్వుతాఁజెలఁగుదమే
మనసు లొక్కటిగాఁగ మచ్చికలుసేతమే ॥ఒక్క॥

యెగ్గులునుఁ దప్పులును యెన్నఁడు నెంచవలదే
వొగ్గివరుసవంతుల నొద్దికొందమే
సిగ్గుదేరనిన్నూనన్నూ శ్రీవేంకటేశుఁడు గూడె
తగ్గని యానాండాన తనివినొందుదమే ॥ఒక్క॥

[31—429]

సవతులైన నాయికల అన్యోన్యత ఈ సంకీర్తనలో చెప్పబడింది. మనం ఒక్క మగవానికి భార్యలం. మనలో కలతలెందుకు. ఐక్యమత్యంగా ఆనందంగా కలసి వుందాము. నేను ఇంతకు మునుపు అన్నమాటలకు బాధపడవద్దు, ఓర్చుకో. మనం అక్కా చెల్లెళ్ళం, కలసి మెలసి కాపురాలు చేద్దాము. సవతి మత్సరాలు మానుకుందాము. ఆ విధంగా ప్రమాణాలు చేసుకుందాము. ఇష్ట బంధువులై నవ్వుతూ ఉందాము. లోపాలు, తప్పులు లెక్కపెట్టవద్దు. వరుసవంతుల ప్రకారంగా ఒద్దికగా భర్తపట్ల మెలగుదాము. అని ఒక నాయిక ఇంకో నాయికతో హితవచనాలు పలుకుతోంది.

3. 5. అనురాగ విషయంలో చెలికత్తె హితవు

శృంగార విషయాలలో నాయిక నాయకుని పట్ల మెలగ వలసిన తీరు, అతని పట్ల చూపే అభిమానం, ప్రేమ మొదలైన విషయాలను చెలికత్తె (స్త్రీ)కి హితబోధ చెయ్యడం ఇందులో కనిపిస్తుంది. ప్రియుడు లేదా భర్తపై అనురాగం కలిగి సిగ్గువదలి ఆకుమడు పులందించడం లాంటి విషయాలలో నాయిక ఎలా మెలగవలసింది. నాయకుని లాలనగా [illegible] కల్పించుకోవడానికి నేర్పు, సరసత్వం, రసికత ప్రదర్శించవలసిన తీరు, నాయకుడు నవ్వినా, చెనకినా, పెనగులాడినా అతనితో స్నేహితంగా మెలగాలనీ ప్రియుని ఇష్టానికి అనుకూలంగా ఉండాలని, మాటనేర్పరితనంతో ప్రియుని తూలనాడరాదని, ప్రణయకలహంగలలో కోపతాపలు ఉండరాదని, విరహంతోనున్న ప్రియుని మచ్చిక చేసుకోవాలని చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెప్పడం ఈ భాగంలోని విశేషం.

ఈ విధమైన హితబోధలను తెలియజేసే సంకీర్తనలను, వాటి వివరణను ఈ క్రింద ఇవ్వడం జరిగింది.

దేసాళం

మెఱుఁగుఁజెక్కుల అలమేలుమంగా
తరి(త్రి?) తోడి రతులను దైవారవమ్మా ॥పల్లవి॥

చనవులు నీకిచ్చి చక్కని వదనమెత్తి
పెనఁగీ నాతఁడు నిన్నుఁ బ్రేమతోడను
కనువిచ్చి చూడవమ్మ కందువలనవ్వవమ్మ
మనసిచ్చి యాతనితో మాటలాడవమ్మా ॥మెఱు॥

పొందులు నీతో నెరపి ప్రాఁచినీపై (జేయివేసి
చిందినీపై నతఁడు చెఱుఁజెమట
విందుల మోవియ్యవమ్మ వేడుకలు చూపవమ్మ
అందుకొని ఆకుమడి చాతని కీవమ్మ ॥మెఱు॥

(26-463)

చెలికత్తె నాయిక అయిన అలమేలు మంగతో- లావణ్యపు చెక్కులు కలిగిన అలమేలుమంగా! నీవు ప్రేమమీరగా రతులలో అతిశయించు. నీ ప్రియుడు నీకుచనవిచ్చి నీసుందరమైన ముఖాన్ని పైకెత్తి ప్రేమతో పెనగులాడుతున్నాడు. కన్నులు తెరచి చూడు. మృదువుగా నవ్వు. మనసారా అతనితో మాట్లాడు. నీ ప్రియుడు నీపై మచ్చికలు చూపి నీపై చేయివేశాడు. స్వేదబిందువులు నీపై చిందించాడు. కమ్మని నీ మోవి ఇవ్వు. ముచ్చట చూపు. ఆకుమడచి అందివ్వు. నీ ప్రియుడు నీపై కరుణచూపి నిన్ను కౌగిలించుకొని నీతో కలశాడు. అతని సంగతులు అడుగు. నీ ఒయ్యారాలన్నీచూపు. తతని వక్షస్థలంపై అమరి యుండు అని లాలనగా చెబుతోంది.

శుద్ధవసంతం

మాపుదాఁకా యేమనిన మంకుదేరేవా
తీపులు చల్లుకనీతోఁ దెగడేదే నా పని ॥పల్లవి॥

చలము సాదించరాదు సణఁగులఁదిట్టరాదు
వలచిన దాననిన్ను వంచుకోరాదు
తెలివిదెచ్చుకనీతో తేటలుగానవ్వనవ్వి
కెలసి ఇచ్చకమాడిగెలిచేదే నా పని ॥మాపు॥

పెనఁగఁదగదు నీతో బిగువు చూపఁదగదు
ననిచిన దాననీతో నాలిడగదు
మనసు పట్టుకనీ మర్మములు సోఁకించి
చనవుసేసుకుండేది సంగతైననాపని ॥మాపు॥

పొందుసేయ కేఁకఁబోదు భోగించి మెచ్చకపోదు
విందువంటి దానమాట వినకపోదు
కందువతోడుత శ్రీవేంకటేశ నేఁగూడితి
యిందునే పాయకవుండి యెనసేదేనాపని ॥మాపు॥

(26-499)

నాయకుని ఏ విధంగా రంజింప చేయాలి. ఎలా ఆకట్టుకోవాలి అంటూ తన ధ్యేయాన్ని నాయిక నాయకునితో- ప్రియుని మంకు తీరునట్లుగా మచ్చికలతో తెగడేదేనాపని. ప్రియునితో పంతం సాధించరాదు. సణగులు తిట్టరాదు. వలచినదానను నిన్ను నా వైపువంచుకొనతగదు. తెలివిగా నవ్వుతూ కలసిమెలసి ఇష్టపూర్వకంగా గెలవడమే నా పని. పెనగరాదు. బిగువు చూపరాదు. మనసులోని మర్మాలు సోకించిచనువుగా మార్చుకొనేదే నాపని. అని చెబుతోంది.

ఈ సంకీర్తనలో ప్రేయసి ప్రియుని ఎలా ఆకట్టుకోవాలో తెలుపడం జరిగింది.

సాళంగనాట

మీఁతెలివి గదమ్మ మెచ్చితిమి నీ సుద్దులు
ఆఁడిఁ బెట్టకువమ్మ అలమేలుమంగా ॥పల్లవి॥

పాయపు విభుఁడు తమ్ముఁబట్టి పెనఁగఁజూచితే
చాయకు వచ్చినదే సరసాలు
చేయిచాఁచిమీఁదమీఁద చెక్కునొక్కి వేఁడుకొంటే
రాయడికోర్చినదే రసికురాలు ॥మచ్చి॥

సంగతిగా మాటలాడి సన్నలు సేసి తేను
అంగముంటినదే అధికురాలు
చెంగటఁగన్ను లెదుటఁజేసిన చేఁతలకెల్లా
కొంగువెట్టుకొనిదే ఘనురాలు ॥మాటి॥

యిత్తలఁ జేతికి లోనై యెంతచనవిచ్చినాను
తత్తరించకుండినదే దారకురాలు
బత్తితో శ్రీవేంకటాద్రిపతినిన్ను నిదెకూడె
కొత్తగానీ వంటిదే కోవిదురాలు ॥మతి॥

[27-260]

చెలికత్తె నాయిక అయిన అలమేలు మంగతో - అమ్మా ! అలమేలుమంగ నీ ప్రియుని ఆరథి పెట్టవద్దు. భర్త పట్టి పెనఁగఁజూచితే దగ్గరకు వచ్చినదే సరసాలు. విభుని పెనగులాటకు ఓర్చేదే రసికురాలు. ప్రియంగా మాటలాడి సైగలు చేసి తనువునునిమిరినదే అధికురాలు. పతిచేసిన చేష్టలకు కంగారువడనిదే ఘనురాలు. భర్త ఎంతగా చనవిచ్చినా తత్తరపాటు పడనిదే భార్య. నీ లాంటి స్త్రీయే విదుషి అని నాయికను ప్రశంసిస్తూ స్త్రీధర్మాలను తెలియ జేస్తోంది.

సామవరాళి

నిన్ను నీవెఱఁగలేవు నేరుపులేమిచూపేవే
చన్నులమీఁది పయ్యెద చక్కఁబెట్టుకోరాదా ॥పల్లవి॥

సారెనాతనితో నెంత సరసము లాడేవే
జారుఁగొప్పుముడుచుకో చక్కఁగా నీవు
కేరి కేరి యెందాఁకా కిలకిలనవ్వేవే
కారేటి చెక్కు చెమట కడుగుకో రాదా ॥నిన్ను॥

డాకొని యాతని మోము తప్పకేమిచూచేవే
కోక చక్కఁగట్టుకో గుట్టుతో నీవు
కాకరితనముతోడ కతలేమి చెప్పేవే
తూకొని తమ్మ బెంట్లు తుడుచుకో రాదా ॥నిన్ను॥

బలిమివొద్దఁగూచుండి పాదాలేమి గుద్దేవే
అలపుదీరుచుకో అంతలో నీవు
అలమేల్ మంగను నేను ఆతఁడు శ్రీవేంకటేశుఁ-
డలమె నన్నింక నీవు నండనే కూడరాదా ॥నిన్ను॥

[28-195]

మొదటి నాయిక అయిన అలమేలుమంగ ప్రియునితో కలసిన రెండో నాయిక వేషధారణస్థితిని గమనించి ఆమెతో- ప్రియునితో సరసాలాడావు నిన్ను నీ వెరుగ లేక నేర్పులెందుకు చూపుతావు. పయ్యెదసర్దుకో. జారినకొప్పు చక్కదిద్దుకో. కేరింతలతో నవ్వుతున్నావు. చెక్కిళ్ళపై కారే చెమట కడుగుకో. కన్నార్పకుండా అతని మోము ఎందుకు చూస్తావు. గుట్టుగా కోకచక్కబెట్టుకో. ఇతరమైన మాటలెందుకు చెబుతావు. అలసట తీర్చుకో నేనుఅలమేలు మంగను ఆతడు వేంకటేశ్వరుడు. నీవుకూడ ఇక్కడే వుండవచ్చు అని చెబుతోంది.

కాంబోది

చెలులము ముందుగానే చెప్పేము బుద్ధులునీకు
చెలఁగి సేవ సేయవే చిత్తమురాఁబతికి ॥పల్లవి॥

పొంచి కొంగువట్టితేను బొమ్మలజంకించకువే
కొంచక మోవడిగితే కుంచించకువే
అంచెల గుబ్బలంటితే నానలుపెట్టకువే
మించినీ మగఁడు కడుమేలువాఁడేనీకు ॥చెలు॥

చెనకితే నాతనితో సిగ్గులు వడకువే
పెనఁగ వచ్చితే నీవు బిగియకువే
యెనసి నవ్వితేనందు కెగ్గులు పట్టకువే
ఘనుఁడు నీపై బత్తిగలఁడే యెపుడు ॥చెలు॥

పలుమారుఁజూచితేను పదరి దూరకువే
అలమితే రతులను నలయకువే
అలమేలు మంగపతియైన (శ్రీ) వేంకటేశుడు
యిలనిన్నునేలెనీకు యిచ్చకపువాఁడే ॥చెలు॥

(28-411)

మనస్సుకు సంతోషం కలిగేలాపతికి సేవచెయ్యి. పొంచి వుండి నీ పతి కొంగు పట్టితే భయపడకు. పెదవి అడిగితే తప్పించుకో వద్దు. వక్షస్థలాన్ని తాకితే ఒట్టుపెట్టవద్దు. నీ పతి చాలామంచివాడు. అతని పట్ల సిగ్గుపడవద్దు. పెనగవచ్చితే బిడియపడవద్దు. అతను నవ్వితే తప్పులు పట్టవద్దు. నీపై అతడు భక్తి కలిగి వున్నాడు. మాటిమాటికి చూస్తే తిట్టవద్దు రతులతో అలసిపోవద్దు, అని- చెలికత్తె నాయికకు పతిపట్ల అనుకూల మనస్తత్వంతో మెలగమని హితవు చెబుతోంది

రామక్రియ

మగువ యెంతటిదైనా మగవానికిఁ గిరుదే యీ-
తగవునీ వెఱఁగి యీతనికి మొక్కఁగదే ॥పల్లవి॥

మంచిమాటాడితేఁ బతిమనసు గరఁగుగాక
ఇంచుకనిష్టూరమైన నియ్యకోలా నా
వంచన కలిగి తేనే వాడిక లింపవుఁ గాక
మంచినడవఁగ బోతే మొరమెరవుట్టదా ॥మగు॥

సరసము లాడితేను చవులెల్లాఁబొడముఁగాక
విరసాననుండి తేను వేడుకలా నా
మరుగఁజేసుకొంటేను మచ్చిక నిలుచుఁగాక
యెరవుసేసుకుండితే నెన యునాపొందులు ॥మగు॥

ముందరనే నవ్వితేను మొగమోటవుట్టుఁగాక
సందడిఁ దలవంచితె సమ్మతులా నా
అంది యలమేల్ మంగవాతఁడు శ్రీవేంకటేశుఁ
డిందు నిన్నుఁగూడె నిఁక చిచ్చకమే మించదా ॥మగు॥

[30—449]

స్త్రీ ఎంతటిదైనా పురుషునికి క్రిందైనదే. ఆ విషయం తెలిసిపతికి మొక్కడం, లౌకికంగా మెలగడం మంచిది.

మంచిమాటలతో పతి మనస్సు కరగుతుందే కానీ నిష్టూరాలాడితే ఇష్టమవదు. పతికిమించినట్లుగా నడచుకుంటే కలతలువుడతాయి. పతితో సరసాలాడితె ప్రీతిగావుంటుంది. విరసంగా వుంటే వేడుక ఉండదు. నీ వైపు మరగజేసుకుంటే ప్రేమనిలుస్తుంది. కానీ వేరు చేసుకుంటే సఖ్యత నిలువదు.

ఈ విధంగా విభుని తన అధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలని చెలికత్తె నాయికకు తెలుపుతోంది.

సామంతం

ఔనే మంచిదానవు ఆతఁడటువంటివాఁడా
పూని వేఁడుకోనఁగదే పొందుగలవానిని ॥పల్లవి॥

కన్నులు గొప్పలంటాను కడఁజంకింతురటవే
మన్నించే నిన్నేలిన మగవానిని
సన్నలు నేనేరుతు నంటాసాదింతురటవే
ఇన్నిటజాణఁడ ఇన ఇటువంటి వానిని ॥ఔనే॥

వాఁటములు చేతులంటావడిఁ బెనఁగుదురటే
మేటి తనాననుండేటి మేనవానిని
మాటలు నేరుతునంటా మీఁగడ నాడుదురటే
కూటమికి గురుతైన కొండవంటివానిని ॥ఔనే॥

చన్నులు గట్టులంటాను జడియబిగింతురటే
విన్నాణపు నేర్పుల శ్రీ వేంకటేశుని
కిన్నెరకు నేర్తునంటాగీఁటి చూపుదురటే
పన్నినట్టి వలపుల పట్టమేలేవానిని ॥ఔనే॥

[30-448]

స్నేహ భావంతో ఉండే భర్తను వేడుకోవాలి. కన్నులు పెద్దవి అంటూ నీ భర్తను జకించవచ్చా. సైగలు నేర్తునని సాధించవచ్చా! అతడు నీ మేనమామ. మాటలు నేర్చినానని భర్తను తూలనాడవచ్చా? వీణవాయించగలనని మీటిచూపవచ్చా? అలా చేయ

కూడదు. అతడు నీ వలపుల పట్టం ఐతే శ్రీనివాసుడు ఒద్దికతో ఉండు అని చెలికత్తె నాయికకు హితబోధ చేస్తోంది.

పాడి

తనువుఁ దనువుసోఁకె తమకము దైవారె
చెనకఁగా వద్దనఁగ జెల్లునటే ఇఁకను ॥పల్లవి॥

పవ్వళించి యుండిన పతి పాదాలొత్తుమనఁగాను
నవ్వులు నవ్వేదరటే నాలికత్తెవై
యెవ్వరు (జూడకుండాను ఇట్టెసోఁ దెర వేసేను
చివ్వన సిగ్గులు వడఁజెల్లునటే ఇఁకను ॥తను॥

ఆసపడినిన్ను నిట్టె ఆకుమడిచిమ్మనఁగా
వేసాలు చేతురంటవే వింతదానవై
వోసరించకిటు మీకునోడంబడఁ జెప్పేనేను
సేసవెట్టితలవంచఁజెల్లునటే ఇఁకను ॥తను॥

ముందెకాఁగిలించుకొని మోవితేనె ఇమ్మనగా
మందెమేళమాడేరటే మంకుదానవై
గొందినలమేల్మంగవు కూడె శ్రీవేంకటేశుఁడు
చెందె మేలెల్లాజరయఁజెల్లునటే ఇఁకను ॥తను॥

[30-585]

పవళించిన పతిపాదాలు ఒత్తమంటే నవ్వుతావా? అతడు ఎవరూ చూడకుండా ఉండేలా తెరవేశాడు. ఇకసిగ్గులు పడడం ఎందుకు? ఆశతోనిన్ను ఆకుమడిచి ఇమ్మన్నాడు. దానికివింత వేషాలు వేస్తారా! కౌగిలించి మోవితేనే ఇమ్మంటే మంకుదనాలాడుతావా? అలాచేయకు. పతికి అనురక్తురాలవై మెలగు అంటూ చెలికత్తె నాయికకు హితవు చెబుతోంది.

గుజ్జరి

కోపగించి పతినేల కొసరేరే చెలులాల
మాపుదాకా పొలసినా మతిగరఁగీనా ॥పల్లవి॥

నగుతానే మాడినాను నమ్మికమై తోఁచుఁగాక
యెగసక్కేలాడితేను ఇయ్యకోలౌనా
తగులమి గలిగితే తలఁపుగలుగుఁగాక
మొగము చూడకుండితే మోహమే దుండునే ॥కోప॥

సరవితోఁ బిలిచితే సమ్మతించవచ్చుఁగాక
బిరుదున గద్దించితే ప్రియమయ్యీనా
సరిమేను సోఁకితేను చవులెల్లాఁబుట్టుఁగాక
విరసాన పీఁగితేను వేడుకేడనుండునే ॥కోప॥

నను పై నడచితేను నాటుఁగాక మోహము
కొనగొనవనుండితేను కూటమబ్బీనా
యెనసె శ్రీవేంకటేశుఁడేనలమేలు మంగను
ననుఁగూడెనలుక మానక యేలవుండునే ॥కోప॥

[31-28]

తన ప్రియుని కసరి మాట్లాడుతున్న చెలికత్తెలను నాయిక కోపగించి పతినెందుకు కొసరుతారు. మాపుదాకా సోలసి ఉంటే మతి కరుగుతుందా! నవ్వుతూ పది చెప్పినా నమ్మకంగా ఉంటుంది. కాని ఎగసక్కేలాడితే ఇంపుగా ఉండదు. ఎదుటపడి వుంటే తలపుకొస్తారు. మొగము చాటు చేసుకుంటే మోహం ఉండదు. సరసంగా చెప్పితే సమ్మతించవచ్చు. గద్దించితే ప్రియంగా ఉండదు. మేనుకు మేను సోకితే వేడుకగా ఉంటుంది. ప్రేమలేకుంటే కలయిక కుదరదు. నా ప్రియుడు నన్ను కలిశాడు. ఇక అలుక ఎందుకుంటుంది అని మందలిస్తోంది.

కేదారగౌళ

పురుష విరహమిదె పొలఁతి నీ గమనికి
గరిమతో నీఁడు కౌఁగిలించఁగదవే ॥పల్లవి॥

పెలుచుఁదనాననీవు పెడచేతమొక్కినదే
తలఁచుక రమణుఁడు తమకించునే
కలకల నవ్వుతా కన్నులఁజూచినదే
చెలరేఁగి అండనున్న చెలులకుఁజెప్పునే ॥పురు॥

మందె మేళమున నీవుమాటలాడినవి యెల్ల
అందికలవరించేటి యప్పుడాడునే
ఇందమంటాఁగపువిడె మిచ్చిన యలవాటున
చెందియిట్టెసారెసారెఁ జేయిచాఁచునే ॥పురు॥

చెక్కునొక్కి. యేకతానఁజెనకి కూడినందుకే
చొక్కుచునానందాన సుముఖుఁడౌనె
ఇక్కడ(శ్రీ)వేంకటేశునెనసితి వింతలోనె
యెక్కువనిందాఁకాను యెదురులు చూచెనే ॥పురు॥

(31-197)

నీమగడు విరహంతో ఉన్నాడు ప్రేమతో కౌగిలించుకో నీవు పెంకితనంతో పెడచేతమొక్కితే పతి అలకిస్తాడా, కలకల నవ్వుతూ కన్నుల జూచితే చెంతనున్న చెలులకు చెప్పుతాడు. మందెమేళంతో మాట్లాడిన మాటలన్నీ కలవరంతో అంటుంటాడు. ఆ కలలో విడెము ఇచ్చిన అలవాటులో చేయి చాచుతాడు. భర్తను ఏకాంతంలో చెక్కునొక్కి చెనకి కూడితే ఆనందపారవశ్యంతో నీవశమవుతాడు అని చెలికత్తె నాయికకు హితబోధ చేస్తోంది.

దేశాళం

ఓహో అదేఁవ సుద్ది వో శక్కా
కోపగించు కొందురటె గొబ్బున నోశక్కా ॥పల్లవి॥

చెల్లుబడిగలవాఁడు చేతికి విడెమియ్యఁగ
వొల్లనందురటవె వోశక్కా
గొల్లదాన వంటానీ కొంగువట్టి తియ్యఁగాను
మల్లాడుదురటవే మరియు నోశక్కా ॥ఓహో॥

వుద్దండాన నాతఁడు వుబ్బుబ్బి పిలువఁగాను
వొద్దికి రాకుండుదురటె వోశక్కా
ముద్దు ముద్దువలె నీపై మోహామెల్లాఁజల్లఁగాను
గద్దించి తిట్టుదురటె కమ్మటి వోశక్కా ॥ఓహో॥

ఆరీతి చుట్టరికాలు అట్టెనీతోఁ జెప్పఁగాను
వూరకుండుదురటవె వోశక్కా
ఆరయ శ్రీవేంకటేశుఁడట్టె నిన్నుఁగూడేను
గోరగీరుదురటవె కొసరి వోశక్కా ॥ఓహో॥

[31-427]

స్నేహితురాలైన ఒక ఇల్లాలితో ఒక స్త్రీ ఓసీ! అక్కా! అదేక్కడిమాట? పతిని కోపగించుకుంటారా చెల్లుబడి కలవాడు చేతికి విడెమిస్తే వద్దంటారా? గొల్లదానవని నీకొంగు బట్టి తియ్యగా నీవు తిరిగి అతన్ని గొల్లవాడని సంబోధిస్తావా? అతడు పిలుస్తుంటే దగ్గరికి రాకుండా ఉంటావా? ముద్దుగా ప్రేమజల్లు చల్లితే గద్దించి తిట్టుతారా ఎవరైనా! పతినీకు చుట్టరికాలు చెబుతుంటే ఊరకుం టారా? అనువర్తురాలివై ఉండాలిగాని, అంటూ హితవు చెబు తోంది.

3. 6. నాయకవశీకరణలో చెలికత్తె ఉపాయోక్తులు

నాయకుని తనకుని తన కనుకూలంగా మార్చుకోవ-డానికి నాయికకు చెలికత్తె తెలిపే ఉపాయాలు ఇందులో చెప్పబడ్డాయి.

మాటలతో, మంతనాలతో ప్రియుని తనవైపు మరల్చుకొనడానికి నాయికకు చెలికత్తె చేసిన ఉపదేశం, నాయకుని చేష్టలకు ఇంకా అలగడం అధికం చేయకుండా అదను చూసి ప్రసన్నం చేసుకొమ్మని, ఇదే మంచి అదనని తెల్పడం. భార్యవిషయవిధేయతలతో ఉంటే భర్త తప్పక తన ఆధీనంలో ఉండిపోతాడని, దక్షిణ నాయకుడనగానే నాయికలకు సవతి మాత్సర్యం ఉండడం సహజమే కాబట్టి నాయకుని నీవశం చేసుకో అని మొదటి నాయికకు హితవు, ఉపాయం తెల్పడం నాయకుని లాలనతో పరాకును తొలగించి ప్రసన్నం చేసుకొమ్మని, ఒద్దిక, అనురాగం, చనవు కీటితో నాయకుని నీవైపు తిప్పుకొమ్మని సమయం చూసి శృంగార పరంగానైనా భర్తను వశంచేసుకొమ్మని నాయికకు చెలికత్తె హితోపదేశం చేస్తోంది.

పై విషయాలను తెలిపే సంకీర్తనలను, వాటివివరణలను క్రిందుపొందుపరచడం జరిగింది.

వరాళి

తరుణి నీతో వీడు తానే మనీనే
గెరసుదాటక మరి కిందు వడుటరుదా ॥పల్లవి॥

నేసు పేవలెంగాని నెలంతకు విభుడు
మేకిలినీవు చెప్పినట్టెల్లాఁజేయఁడా

గారవించవలెఁగాని కనుసన్నలనె వారి
తీరుకు దిద్దుకు లోనై తిరమవుటరుదా ॥తరు॥

అండనుండవలెఁగాని ఆఁడుజాతికి విభుఁడు
పుండనుండ యెందుకైనా వొడిఁగట్టఁడా
మెండుకొనవలెఁగాని మించివారివలలకు
తండు మోఁడై చిక్కి-కొని తలవంచుటరుదా ॥తరు॥

చేయిచాఁచవలెఁగాని శ్రీవేంకటేశుడు నాకు
పాయపురతులఁగూడి పంతమియ్యఁడా
యీయెడనన్నునేలేయింతేసి కావలెఁగాని
దాయిదండైనా పాలిదైవమాటరుదా ॥తరు॥

[27–71]

నీకు నేర్పు ఉండాలిగాని విభుడు నీవు చెప్పినట్లు చేయక పోతాడా కనుసైగలతో గారవించితే నీకు అనువుగా మారి స్థిరమై పోవడం అరుదేమీ కాదు. స్త్రీలు చెంతనే ఉండాలిగానీ భర్త ఏపనికైనా సాహసించకుండా ఉండడు. స్త్రీలు అతిశయించి ఉండాలిగాని వారి ప్రేమ బంధాలలో కొయ్యవలె, స్థాణువువలె చిక్కి-కొని ఉంటాడని చెలికత్తె నాయికకు సూచన నిస్తోంది.

దేశాళం

మంచి తనములు సేసివంచుకోనేర వతని
పొంచి మోవి చూపితేనె పొందునీకునియ్యఁడా ॥పల్లవి॥

పచ్చిసేసి బలిమినేపతినేల పిలిచేవే
యిచ్చకమాడితే నాతఁడింటికి రాఁడా

బచ్చెన ఆసఁ బెట్టి బాసలేల అడిగేవే
చెచ్చెరనీవు మొక్కితే చెప్పినట్టు సేయఁడా ।మంచి।

తలుపు మూసుక లోలో తగఁబతినాఁగేవే
వలచితినంటేనే వద్ద నుండఁడా
మలసిసొలసి యేలమనసు సోదించేవే
మొలకనవ్వు నవ్వితేముచ్చటెల్లాఁజెప్పడా ।మంచి।

చిప్పిల శ్రీవేంకటేశుఁ జెనకియేల పట్టేవే
కప్పుర విడెమిచ్చితేకాఁగిలించఁడా
దప్పిదేరనప్పటిని తమకపడగఁనేలే
చెప్పిన ప్రియములకే చేకొనిట్టేకూడఁడా ।మంచి।

[27_235]

మంచి తనంతో ప్రియుని వంచుకోవడం నేర్వకపోతివి అని చెలికత్తె నాయికతో అంటూ- అదను చూసిమోవి చూపితే పొందు నీకు పతి ఇస్తాడు. పచ్చిచేసి బలవంతంగా పతినెందుకు పిలుస్తావు? ఇష్టంగా మాట్లాడితే అతనే ఇంటికి వస్తాడు. ఆంక్షలు పెట్టిబాసలెందుకు అడుగుతావు? నీవు అతనికి మొక్కితే చెప్పినట్లు చేస్తాడు. తలుపులు మూసుకొని పతిని ఎందుకు అడ్డుకుంటావు? వలచానని తెలిపితే నీ వద్దనే ఉంటాడు. శ్రమతో అతని మనసెందుకు శోధిస్తావు? మొలకనవ్వు నవ్వితే ముచ్చటలన్నీ చెబుతాడు. శ్రీవేంకటేశ్వరుని చెనకిఎందుకు పట్టుకుంటావు? కప్పురవిడెమిస్తే నిన్ను చేరికాగిలించుకుంటాడు. మోహము పడడం దేనికి? ప్రియంగా మాటలు చెప్పితే నిన్ను చేకొని కూడుతాడు- అని పతిని ఆకట్టుకొనే నేర్పులు తెలియజేస్తోంది.

గౌళ

నీవే నేరుతువమ్మ నేఁడాతనిదక్కఁగొన
యీవలనిందుకే వురమెక్కించె నిన్నతఁడు ॥పల్లవి॥

మచ్చరము విడిచినమానినికి అట్టెకదా
ముచ్చట తన విభుఁడు మోహించును
చెచ్చెరనుపచారము చెప్పిన యానెఱఁగదా
అచ్చపు మన్ననలెల్లా నటుచేతిలోనివి ॥నీవే॥

పంతము లాడని యట్టిపడఁతికి నిట్టెకదా
సంతతమురమణుఁడు జంటవాయఁడు
చెంతలన్నేడు సేవలు చేసిన యాపెఱఁగదా
బంతినే ఆతఁడెప్పుడుఁ బంపుసేసును ॥నీవే॥

ఇచ్చకురాలై నయట్టి ఇంతికినీకిట్టెకదా
వచ్చి శ్రీవేంకటేశుఁడు వలచి కూడె
తచ్చివేసినీ వంటి తమిగలాపెఱఁగదా
కచ్చుపెట్టి ఇతఁడిట్టెకైవశమై వుండును. ॥నీవే॥

[27-234]

అతన్ని దక్కించుకోవడానికి నీవే నేర్తువు. అందుకేనిన్ను అతడు వక్షస్థలంపై ఎక్కించుకున్నాడు. మాత్సర్యం వదలిన స్త్రీని విభుడు మోహిస్తాడు. ఉపచారం చేసిన ఆమెకు విభుని ఆదరణ ఉంటుంది. పంతమాడని పడతికి ఎల్ల వేళల రమణుడు చెంతనే ఉంటాడు. దగ్గరుండి సేవలు చేసే స్త్రీకి పతి కలిసే ఉంటాడు అని చెలికత్తె నాయికవశీకరణ సూచనలను చెబుతోంది.

సామంతం

రమణుఁడు నీకెపో రేతిరి యీడనున్నాఁడు
సముకాన నుండవే చెలమువాసీని ॥పల్లవి॥

మంతనమాడవే చాలుమనసునీకుఁగరఁగీ
చెంతలనేమెల్లా బుద్ధిచెప్పనేల
పంతములాడవే చాలు పతితోడనదేమించి
యింతినీకుమచ్చు మందయ్యీనదేనేఁడు ॥రమ॥

కొచ్చి చూడవేచాలు కోపముతానెపోయీని
వచ్చివచ్చినేమునిన్ను వద్దవనేల
పచ్చిగాఁదిట్టవే చాలు పైకోనియదేనీకు
తచ్చివలపులవల్లె తాళ్ళయ్యీనిపుడు ॥రమ॥

విడిమియ్యవేచాలు వేడుక తానెపుట్టిని
కూడుమనినేము నిన్నుఁగోసరనేల
యీడుగా (శ్రీ)వేంకటేశుఁడెనసెనీకునిదె
వాడికరతులకునువాఁటమయ్యీనికను ॥రమ॥

[27-400]

నీ పతి రాత్రంతా ఇక్కడే ఉన్నాడు. నీవు అతని దగ్గరే ఉండు. అతనికి పంతంవదులుతుంది. మంతనమాడి పతిని అకట్టుకో. మేము నీకు బుద్ధి చెప్పనవసరంలేదు. నీవు అతనితో పంతాలాడితే చాలు అదేనీకు మత్తుమందు ఆవుతుంది. కొసరిచూడు కోపం అదే పోతుంది. పచ్చిగా తిట్టిలేచాలు అదేవలపులవల్లె తాళ్ళవుతుంది. నువ్వు విడెయ్యి పతికి వేడుకల అవే పుట్టుతాయి. అని చెలికత్తె నాయికకు సూచన లిస్తోం .

పూర్వగౌళ

మా ముందర నీవేల మఱఁగులు వెట్టేవు
యీ మతకము లెల్లామీ యిక్కువలుగావా ॥పల్లవి॥

పీడెము చేతికియ్యవే విభుఁడు నీమోముచూచి
యీడుజోడై కూడె యందు కెఱుకగాదా
వేడుకఁ బాదాలొత్తవే వెసఁ బవ్వళించినాఁడు
జాడతో డసీక దే సన్నగాదా ॥మాముం॥

యేకతాన మాటాడవే యేమిటికో పిలిచని
లాకల నీరతులకు లాచుటగాదా
పైకానికి తెరవేయవే పచ్చడముగప్పమనీ
నీకు నాతనికివే నెపములుగావా ॥మాముం॥

చెలఁగి కాఁగిలించవే చేయినీమద వేసెని
కలయికలకు నదే కందువగాదా
అలమేలుమంగవు నీవతఁడు శ్రీవేంకటేశుఁ-
డలమె నిన్నుఁ జెల్లెలనందుకు నేలోఁగాదా ॥మాముం॥

(28-198)

చెలికత్తెలముందు మోహపు సంగతులను దాచుతున్న నాయికతో ఒక చెలికత్తె ఇలా అంటోంది. విభుడు నీ మోము చూస్తున్నాడు. తాంబూలం ఆతని చేతికివ్వు. అదిమీ కలయికకు సంకేతం. విభుడు పవళించి ఉన్నాడు వేడుకతో పాదాలు ఒత్తు అతన్ని ప్రసన్నం చేసుకోడానికి అదే నీకు అదను. అతను ఎందుకో పిలుస్తున్నాడు. మాట్లాడు. దుప్పటి కప్పమంటున్నాడు అతనిమీద కప్పు. మీ రిద్దరు కలుసుకోవడానికివే మార్గాలు. నీ మీద చేయి వేస్తున్నాడు

పైకాని కొగలించుకో. అని చెలికత్తె నాయికకు భార్యాభర్తల శృంగారంలోని సూక్ష్మాలను తెలియజేస్తుంది.

ఆహిరి

వెలఁది యిట్టుండితేను విభుని చిత్తమువచ్చు
బలవంతకోలైతే పలుకనేమున్నది- ॥పల్లవి॥

పతిపరాకై వుండితే పైపై నెచ్చరించవలె
మితితో సన్న యెఱిఁగి మెలఁగవలె
మితినైన మాటలాడి యింపుల మెప్పించవలె
తతితోఁగొలువు నేసిదండనుండవలెను ॥వెలఁ॥

మొగమెత్తి చూచితే మోహము చల్లఁగవలె
నగితేఁగమ్మటి మారునగవలె
బిగువుఁజన్నులంటితేఁ భయపడివుండవలె
బిగిఁజెనకితే గుట్టుచేసుకోవలెను ॥వెలఁ॥

వేడుకతో మన్నించితే వినయముచూపవలె
జోడైయేకతాన రతిఁజొక్కించవలె
యీడనే (శ్రీ) వేంకటేశుఁడే నలమేలుమంగను
కూడితిమిందరికి వేడుకాలుగావలెను ॥వెలఁ॥

[30-533]

పతిని లాలనతో మంతనాలతో తన వైపు ఎలా మార్చుకోవాలన్న విషయాన్ని చెలికత్తె నాయికకు చెబుతోంది.

పతి పరాకుగా ఉన్నప్పుడు హెచ్చరిస్తుండాలి. ప్రేమగా కనుసన్నలలో మెలగాలి. మంచిమాటలతో మెప్పించాలి. ప్రేమతో

అతనిదగ్గరే ఉండాలి. ముఖమెత్తి నీవైపు చూసితే మోహం చల్లాలి. అతను నవ్వితే వెంటనే తిరిగి నవ్వాలి. అతనిపట్ల ప్రేమదా, గుట్టుగా వినయంగా ఉండాలి.

ఈ విధంగా ఉంటేనే విభుని మనస్సు రంజిల్లుతుందని చెలికత్తె చెబుతోంది.

సౌరాష్ట్రం

నీ పతి బత్తిగలఁడు నేనెఱుఁగుదా
దాపుగా నామాటలివి తలఁచుకోవె ॥పల్లవి॥

సరసములాడు కే జడిగొన్న మోహము
శిరసు వంచుకొను కే సిగ్గుఁబాట్లు
గరిమనవ్వు మిక్కిలి ఘనమైన తెలివి
సరిచూడవే వలపుజాడలివి ॥నీప॥

చెప్పరాని వినయాలే చిత్తములో ఆసలు
తప్పక చూచు కే తగులాయము
వుప్పతిల్లుఁ జెనకు లేవుడివోని తమకము
తివ్వరాని కాంక్షలివి తెలుసుకోవె ॥నీప॥

మొగములు చూచు కే మంచిన ఇచ్ఛకములు
బగివాయకఁడు కే చేపట్టినపొందు
అగవడినిన్నుఁనేలె అదె శ్రీవేంకటేశుఁడు
మగనికి నీకు నీ మర్మము లెంచుకోవే ॥నీప॥

[31-162]

సరసపు జాడలను గూర్చి చెలికత్తె నాయికకు-నీ భర్త అనురక్తి కలిగినవాడు. అదినాకు తెలుసు. నా మాటలు తలచుకో.

సరసమాడడమే గొప్ప మోహం. తలవంచుకోవడమే సిగ్గుబాటు. అంతులేని వినయాలే మనసులోని ఆశలు. వదలకుండా చూడడమే ప్రేమ. ఒకరికొకరు ముఖాలు చూసుకోవడమే ఇష్టమైనవి. కౌగిలి ఎడబడకుండడమే చేపట్టిన కలయికఅని తెలియజేస్తుంది.

బౌళిరామ క్రియ

మగువరో యీ గతిసే మగని వలపించవే
జిగిమఅవకుమీనేఁ జెప్పిన యీ బుద్దులు ॥పల్లవి॥

మనసు లెనసితేను మాటలెల్లాఁజవులౌను
ననుపుగలిగితేను నవ్వులువచ్చు
చనువు మెరసి తేనుసంగా తము లీడేరు
వినయము చూపితే వేడుకలాఁబొందులు ॥మగు॥

అడియాసలుమించితే ఆలయములుగరఁగును
యెడవాయకుండితేని హెచ్చులంకెలు
వుడివోని ప్రేమలైతే వొనరుఁదలపోఁతలు
అపరుఁజుట్టరికముల్రైతే నింపులెసఁగు ॥మగు॥

విచ్చిన విల్లైతేను వెలయుఁదమకములు
ముచ్చటలు నెరపితేముంచుఁగళలు
ఇచ్చట శ్రీవేంకటేశుఁడే లె నిన్నునింతలోన
పచ్చిదేరఁజెనకితిఁబరగునురతులు ॥మగు॥

[31-167]

చెలికత్తె నాయికకు భర్తను ఎలా ఆకట్టుకోవాలో చెబుతూ-

మనసులు కలిపితే మాటలింపవుతాయి. చనువు పెరిగిన

కోర్కెలు తీరుతాయి. వినయం చూపినప్పుడేమీ కలయిక చక్కగా ఉంటుంది. ఎడబాటు లేకుండా వుంటే మీ బంధం బాగా పెరుగుతుంది. చుట్టరికం పెరిగితే మీ అనురాగం ఇంపుగా ఉంటుదని చెలికత్తె నాయికకు అనురాగ బంధాన్ని పెంచేసూచనఇస్తోంది.

సాళంగం

ఇంచుకంత సిబ్బితి లేదేమేనీకు
కొంచక మెలయింతురా కొలువులో విభుని ॥పల్లవి॥

కలసే యప్పటివేళ కాఁగిలించుకొంటగాక
మలసి తమకింతురా మగవానితో
పిలిచినప్పటివేళ ప్రియాలు సేతురుగాక
బలుములు చూపుదురాపఁ (పం?) తగానితోను ॥ఇంచు॥

చేయిచాఁచినప్పుడే సేవలు సేతురుగాక
రాయడులు సేతురా రమణనితో
అయము లంటిన వేళే అంకెకు వత్తురుగాక
కాయమల ఇంతురా ఘనుండైన వానిని ॥ఇంచు॥

రతిసమయమమునే రచన చూపుటగాక
కతలు చెప్పుదురా కాంతునితో
ఇతవై శ్రీవేంకటేశుఁడీ తఁడే నిన్నుఁగూడె
తతిఁగొసరుదురా తన ఇచ్చ వానిని ॥ఇంచు॥

[31-326]

భార్య భర్తపట్ల ఏ సమయంలో ఎలా ప్రవర్తించాలన్న విషయాన్ని గూర్చి—

భర్త పదిమందితో కలసి ఉన్నప్పుడు సిగ్గువదలి ప్రవర్తించవచ్చా? కలసేవేళ కౌగిలించుకోవాలిగాని బిర్రుబిగించవచ్చా? అతడు పిలిచినపుడు ప్రేమ చూపాలిగాని బెట్టుసరి అనగలాడవచ్చా? చేయిచాచినప్పుడే సేవలు చేయాలికాని, భర్తతో రచ్చచేయవచ్చా? రతివేళలో సమ్మతంగా ఉండాలికాని మాటలు చెప్పవచ్చా? అలా చేయకూడదు. అనుకూలవతిగా ఉండాలి. అని చెలికత్తె హితబోధ చేస్తోంది.

4. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు - వాటి ప్రయోజనం - పరామర్శ

భారతదేశం సంప్రదాయాలకు పుట్టినిల్లు. ఆచారాలు, ధర్మాలు, నీతులు, హితవులు అనేవి భారతీయులను ఒక తాటిపై నడిపింపజేయడానికి పూర్వీకులు వేసినబాటలు. ఆ బాటపై తిన్నగా నడవటానికి అనేక రకాల కట్టుబాట్లు, నియమాలు, విధులు రూపొందించారు. వాటిలో భాగంగా భయము, భక్తి, సత్యం, శాంతం, దయ మొదలైన ఉత్తమ గుణాలను కలిగి ఉండడానికి ఎన్నో హితోపదేశాలు చేశారు.

ఇందులో ఆర్యులు స్త్రీ పురుష తారతమ్యం చూపుతూ కొన్ని ప్రత్యేక ధర్మాలు స్త్రీలకు విధించారు. అలాంటివాటిలో పురుషునిపట్ల, పెద్దలపట్ల అణకువ, ఓర్పు, సిగ్గు, బిడియం, వినయం, విధేయత, పతిభక్తి, పాతివ్రత్యం, శాంతం మొదలైనవి కలిగిఉండాలి. వాటిని స్త్రీలు ఆచరించడానికి కావ్యాలు, పురాణాల ద్వారా పతివ్రతాకథలు, నీతికథలు, మహిమలు మొదలైనవాటిని వ్యక్తపరచారు.

స్త్రీని ఇంటికి దీపం అని, గృహలక్ష్మి అని, అతిథులను, అన్నార్తులను ఆదుకొనే అన్నపూర్ణ అని, మాతృమూర్తి అని, ఇంటి గుట్టును కాపాడే యోగ్యురాలని, ఉన్నతస్థానాన్ని కల్పించారు. పెద్దలమాట జవదాటక పతిభక్తి పరాయణియై ఆచార వ్యవహారాలను పాటించే స్త్రీ ఇంట, బయటా సంఘం చేత కీర్తింపబడుతుంది. అంటూ మన పూర్వులు స్త్రీ ధర్మాలతో సత్సంప్రదాయానికి ఒక రాచబాట వేశారు. స్త్రీ అలాంటి ధర్మాలను ఆచరించడంవల్ల లోక కల్యాణం జరుగుతుందని వారినమ్మకం.

సంప్రదాయాలకు, ఆచారాలకు నిబద్ధమైన స్త్రీ పతిని అనుసరిస్తూ, అనునయిస్తూ, అత్తమామలకు ఇతర పెద్దలకు సేవలుచేస్తూ, పరిస్థితులను తనకనుకూలంగా మార్చుకోగలదు. కుటుంబంలోని సభ్యులందరికీ తలలోనాల్కవలె మెలగి కలతలు రానీయక చక్కదిద్దుకోగలదు. సంసారాన్ని క్రమ బద్ధంగా, ఆదర్శవంతగా నడుపుకోగలదు.

పురాణేతిహాసాలద్వారా పతివ్రతల కథలను, వారి మహిమలను, పుణ్యం పురుషార్థం తెలిపే నీతి కథలను విన్న స్త్రీలు తామూ ఆ మార్గంలో పయనించి కీర్తి ప్రతిష్ఠలను సంపాదించాలనే ధ్యేయాన్ని ఏర్పరచుకుంటారు. జీవితంలో ఎదురయ్యే ఒడుదుడుకులను, కష్టనష్టాలను ఓర్పుతో భరించి అంతిమ విజయానికై నిరీక్షిస్తారు.

లోక వ్యవహారంలో ఉన్న స్త్రీ ధర్మాలను ఆచరించే స్త్రీలు సంఘంలో గౌరవం, సాటి స్త్రీలలో గౌరవం పొందడమేగాక స్త్రీ జాతి కంతటికీ గౌరవం కూర్చుతారు. అలాంటి స్త్రీ ధర్మాల ఆచరణ తరువాతి తరాలవారికి కూడా ఆదర్శనీయంగా ఉంటుంది. స్త్రీకి వాటివల్ల సహనం చేకూరుతుంది. మమతను పెంచుతుంది.

అందరికీపంచుతుంది. కుటుంబవ్యవస్థను, సామాజిక నేపథ్యాన్ని చక్కగా అవగాహన చేసుకొని సత్సంప్రదాయాన్ని తెగిపోకుండా కాపాడుతుంది.

అన్నమయ్య ఈ ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకొనే తన శృంగార సంకీర్తనలలో స్త్రీ జాతికి ఉపయుక్తమయ్యే హితబోధలను బహుముఖాలుగా ప్రవేశపెట్టాడు. పాశ్చాత్య నాగరికతవల్ల విద్యా, సాంస్కృతిక, కాలపరిస్థితులవల్ల మన స్త్రీ జాతిలో కొంత వరకు వినయ శౌశీల్యాలు నానాటికి తగ్గిపోతున్నాయని చెప్పవచ్చు. ఈ సుగుణాలను పెంపొందింపజేసుకొని జీవితాన్ని సుఖవంతం, కీర్తివంతం చేసుకోవడానికి అన్నమయ్య చెప్పిన స్త్రీ హితోక్తులు స్త్రీ జాతికి ఉపయుక్తంకాగలవని ఆశించవచ్చు. అన్నమయ్య స్త్రీలకే కాకుండా పురుషులకు కూడా-'గుట్టుతో నుండనీవయ్య గుణవంతుడవు నీవు.'

'కోపముపనికిరాదు కొమ్మల యెడలను'వంటి అనేక రకాలైన నీతులను, ధర్మాలను తన శృంగార సంకీర్తనలద్వారా బోధించాడు. వీటిపై కూడ పరిశోధనచేసి వాటిని పురుష ప్రపంచానికి బోధించవలసిన అవసరం నేడు ఎంతైనావుంది. అన్నమయ్య దృష్టిలో స్త్రీ పురుషులిద్దరూ సమానులే. ఎవరూ ఎవరికి బానిస కాదని- 'పొలంతులు జీవులే పురుషులు జీవులే' అని ఎలుగెత్తి చాటాడు. ఆధునిక కాలంలో సమాజాన్ని సంస్కరించి మహిళాభ్యుదయానికి మూలకారకులైన కందుకూరి, గురజాడ, చిలకమర్తి వంటి మహానుభావులవలె అన్నమయ్య ఆనాడే అంతటి హేతువాద దృష్టితో స్త్రీకి పురుషునితో సమాన ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వడం కొనియాడదగిన విషయం.

ఈ స్త్రీ ధర్మాలను చదివిన పురుషులు స్త్రీ లే అన్నిటా తగ్గివుండాలని అన్నమయ్య చెప్పినట్లుగా భావించడం పొరబాటు. అవి పురుషులకు కూడ వర్తిస్తాయి. అన్నమయ్య శృంగార కీర్తనల్లో స్త్రీ అంటే ప్రకృతి. పురుషుడంటే పరమాత్మ. ప్రకృతిలో స్త్రీలు పురుషులు, సర్వజీవులు అందరూ ఉన్నారు. కాబట్టి ప్రకృతి అంతా పరమాత్మకు లోబడే ఉంటుందని, ఆ ప్రకృతి పరమాత్మను సేవించి తరించాలని అన్నమయ్య ఆశయం. ఈ ప్రకృతి పరమాత్మల అనుసంధానంలో అన్నమయ్య వ్యక్తంచేసిన ధర్మాలే స్త్రీ ధర్మాలైనా పురుష ధర్మాలైనా. వీటిలో నేను ఆచరించవలసిన, ఆచరించదగిన ధర్మాలను మనం గ్రహించవచ్చు.

5. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో వేషాలంకరణాలు

అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనలు 26, 27, 28, 30, 31-సంపుటల్లో కనిపించే వేషభూషణాలు, మైపూతలు, పువ్వులు, కేశాలంకరణ, తాంబూలం మొదలైన వాటికి సంబంధించిన పదజాలం క్రింద పొందుపరచడం జరిగింది. వీటివల్ల అన్నమయ్య నాటి ప్రజల వేషధారణ, సంస్కృతిని గుర్తించవచ్చు.

5. 1. వేషాలంకరణాలు-వస్త్రాలు :- స్త్రీ పురుషుల సహజ సౌందర్యానికి వేషభూషణాలంకరణాలు వన్నె తెస్తాయి. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ పురుషులకు సంబంధించిన అనేక రకాలైన వేషభూషణాదులకు సంబంధించిన పదాలు కనిపిస్తాయి. అన్నమయ్య వాడిన పదాలను, సంకీర్తనల సంఖ్యను క్రింద పొందు పరచడం జరిగింది.

మెరుగు పెయ్యెద 27-196

నీలిచీర 27-514

వల్లెవాటు 27-424

పట్టుచీర 28-168

బంగారు పువ్వుల చీర పెయ్యెది 28 212

చెంగావి చీర 30-590

చాయ పట్టుపరుపు 37-421

5. 2. ఆభరణాలు :- స్త్రీకి వస్త్ర ధారణ తరువాత ఆభరణాలు ప్రీతి పాత్రమైనవి. నగలు సాధారణంగా బంగారుతో చేయబడి ఉంటాయి. అందులో రత్నాలు, ముత్యాలు, కెంపులు, పచ్చలు, పగడాలు, పొదుగబడి ఉంటాయి. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లోను ఆనాటి స్త్రీ పురుషుల అభరణాలు చోటు చేసుకున్నాయి. వాటిని ఆయా సంకీర్తనల సంఖ్యలతో క్రింద పొందుపరచడం జరిగింది.

హారము = 28-598, 26-61. 28-212; 249.

లంకెలహారము = 27-239

ముంజేతి కంకణము = 28-398

కంకణము = 26-181; 28-9; 166, 181, 187, 212; 233; 511, 30-563; 31-47; 443.

పచ్చడము = 27-273

చంద్రాభరణపు సొమ్ములు = 27-415

కాటుక = 26-160, 235; 28-168, 503; 31-178

కుంకుమ = 26-49; 27-239; 28-181, 223, 301; 30-212, 563, 591

తిలకము = 27-249.

5. 3. మైపూతలు :- అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో నాయికానాయకులు వస్త్రాభరణాలే గాకుండా మైపూతలకు సంబంధించిన గంధం, కస్తూరి మొదలైన పరిమళ ద్రవ్యాలు వాడినట్లు తెలుస్తుంది. అన్నమయ్య "గంధ" అనే పదానికి "గంధం", 'గందం' అనే రెండు రూపాలు వాడినట్లు వారి ప్రయోగాల వల్ల తెలుస్తుంది. వాటిని క్రింద పేర్కొనడం జరిగింది.

చల్లని గందము = 27-424

గందము = 26-7, 61, 420, 537; 27-409, 415; 28-168, 191, 199; 28-200, 229, 301, 476; 30-157; 31-170, 335, 403, 467; 26-321

చందనము = 31-4

గందాక్షతలు = 37-417; 28-96;

గంధాక్షతలు = 30-145

గందపు వసంతము = 26-49

కస్తూరి 26-7; 28-168, 187, 191, 200, 335 476; 30-147, 563

పన్నీరు = 26–49, 213; 28–171; 217, 266, 365, 31–4, 467

పన్నీటిసోనలు = 26–7

సారపు పన్నీరు = 27–424

కప్పురాలు = 26–7, 17, 28–193

కప్పురము = 26–61; 27–211; 418; 23–199, 210, 234; 287, 502; 30–212, 239; 31-467 26–321; 28–187 27–114; 27-417

కప్పురపు ధూళి = 31–100

కప్పుర వసంతము = 26–49; 31–4

జవ్వాది వసంతము = 26–49

జవాది = 28–200, 210

లత్తుక = 28–200

మలయజము = 26–213

మృగమదము = 26–213

5. 4. పువ్వులు :– స్త్రీ వేష భూషణాలంకరణలో పూలకు సముచితస్థానం ఉంది. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో నాయికా నాయకులు ధరించిన - ప్రస్తావించిన పువ్వులను క్రింద పేర్కొనడం జరిగింది.

మొల్లవిరులు = 28–210

సంపెంగలు = 26-213

కలువదండ = 37-418

జాజిదండ = 30-236

దవనము = 30-236

పువ్వులసేస = 38-387

తామర పువ్వు = 30-236

5. 5. కేశాలంకరణలు :-

స్త్రీ అలంకరణలో వెంట్రుకలకు సముచితస్థానం ఉంది, అన్నమయ్య కేశ సంబంధమైన స్త్రీల కేశ, కొప్పు, తురుము, నీలాలు ముంగురులు మొదలైన పదాలను ప్రయోగించాడు. ఆనాటి ఆచారంలో ఉన్న కొప్పుకు సంబంధించిన పర్యాయపదాలను అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలనుంచి ఉదహరించడం జరిగింది.

కొప్పు = 26-30. 160; 27-75, 114. 211, 424; 27-415; 28-83, 167, 168, 174, 181, 183, 190, 200, 218, 234, 246, 266, 344, 355, 511; 30-131 157, 339, 361, 599; 31-4, 14. 29, 48, 200 170,465.

వీడిన కొప్పు నీలాలు = 27-346

జారు కొప్పు = 28-195- 204, 249

వీడిన తురుము = 30-591

తురుము = 26-61; 28-476, 229

నిలువు తురుము = 28-232

నిలువు కొప్పు = 30-149

పెద్ద కొప్పు = 28-211, 212

ఉన్నత కొప్పు = 28-301

ముంగురులు = 28-212, 248

మూరెడంత కొప్పు = 28-205

జడ = 28-177

5. 6. అద్దము :—

వస్త్రాలు, వేషభూషణాలు, అలంకరణ మొదలైనవి సరిగా అమరినవా లేదా అని తెలుసుకోడానికి మేనుకు మైపూతలు పూసుకోవడానికి, తమ ప్రతిబింబాన్ని చూసుకోవడానికి అద్దం తప్పనిసరి. అన్నమయ్య తన సంకీర్తనల్లో వాడిన అద్దాల రకాలను క్రింద పేర్కొనడం జరిగింది.

అద్దము = 26-17

నిలువుటద్దము = 26-7; 28-334; 37-346

తిరుటద్దాలు = 30-144

తాంబూల విశేషాలు :—

అన్నమయ్య తాంబూలం అనే పదానికి విడెము, తమ్ములము, ఆకుమడుపు మొదలైన పర్యాయ పదాలను వాడినట్లు తెలుస్తుంది. స్త్రీ పురుష ప్రణయ శృంగార జీవితంలో తాంబూలానికి అగ్రస్థానం ఉంది. అన్ని శుభకార్యాలలో తాంబూలం ఉపయోగించడం మన సంప్రదాయం.

ప్రస్తుత అంశంలో నాయిక నరసంతో నాయకుని లేదా ప్రియుని లేదా భర్తను మెప్పించడానికి తన అణకువ, ఇష్టత, కూరిమిని తెల్ప డానికి ఆకుమట్టి అందివ్వడం కనిపిస్తుంది. ప్రియుని లేదా నాయకుని ప్రసన్నం చేసుకోవడానికి తనకు తానుగా గానీ, చెలికత్తె సూచనల మేరకుగాని విడెమివ్వడం సంకీర్తనల్లో కనిపిస్తుంది. అలాగే నాయకుని రసికతకు తాంబూలం ప్రతీకగా కనిపిస్తుంది.

క్రింద ఆయా సంకీర్తనల్లో అన్నమయ్య ప్రయోగించిన తాంబూలానికి సంబంధించిన పదాలను ఇవ్వడం జరిగింది.

విడెము = 26–30, 109, 213, 214, 420, 546, 27–19 273; 28–96–; 117, 157, 174, 181, 183, 211, 234, 476; 30–157' 276; 31–66, 201, 335, 450, 463

ఆకుమడుపు = 26-335, 463; 28-181, 339

ఆకుమట్టిఇచ్చు = 38-398

పోక్కటదమ్ములము = 26-277

పుక్కటవిడెము = 28-365

కప్పు విడెము = 27-345, 424, 28-189; 30-149

తమ్ములము = 27-311; 28-168, 246, 286; 30-559; 31-354, 403

మదరాగముల విడెము = 30-145

అనుబంధం - 1

ఈ అనుబంధంలో వేషభూషాలంకరణలకు సంబంధించిన కొన్ని ముఖ్యమైన సంకీర్తనలను పొందుపరచడం జరిగింది.

వేషాలంకరణ :

శ్రీరాగం

అంగనకు విరహమే సింగారమాయ
చెంగటనీవేయిది చిత్తగించవయ్యా ॥పల్లవి॥

కలికినిమఁదలఁబిగక్కన లోలోఁగరఁగి
జలజలఁజెమరించి జలకమాడె
బలుతమకాన నీకుఁ బక్కన నెదురువచ్చి
నిలువునఁగొప్పు వీడినీలిచీరగప్పెను ॥అంగ॥

సుదతినిన్నుఁజూచి సోయగపు సిగ్గులను
పొదలి చెక్కులదాఁకా బూసె గందము
మదన మంత్రములైన మాటల మర్మము సోఁకి
ముదురుఁబులకలను ముత్యాలు గట్టెను ॥అంగ॥

గక్కనఁగాఁగిట నిన్నుఁగలసి యీ మానిని
చొక్కి చంద్రాభరణపు సొమ్ములు పెట్టె
అక్కున శ్రీవేంకటేశ అలమేలుమంగనీకు
దక్కిసరసములను తేఁటఁబాలు వోసెను ॥అంగ॥

[27-415]

బౌళి

ఘనుడఁనీ వలననే కాంత కవ్వేఁగాక ఇవి
అనువుగాని చోటనంటునా గుణము ॥పల్లవి॥

అంకెలనీ మోవికెంపులటు చూచి చెలియకు
కింకలఁగనుఁగొనల కెంపులెక్కేను
పంకజము లేవ్వూరు పచ్చిచిగురేవ్వూరు
అంకెలనొక్కటొక్కటి కంటునాగుణము ॥ఘనుఁ॥

జాఱుఁజెమటల మెయిసరుల ముత్యాలుచూచి
చీఱుముత్యాలులొలికెనె నీ చెలిచెక్కుల
తీఱుటద్దాలే వ్వూరు తీగెసోగయే వ్వూరు
ఆఱడినొక్కటొకటి కంటునా గుణము ॥ఘను॥

కదుఁజంద్రాభరణాలు కరముఁలఁజాచి నీకు
పదఁటి కుచాల చంద్రాభరణాలంటె
బడియిఁదూండ్లేవ్వూరు పఁడికుండలేవ్వూరు
అదరి శ్రీవేంకటేశ అంటు నాగుణము ॥ఘను॥

[30-144]

బౌళి

ఆడనుండే లాగ వే గాలాడవద్దు
యీడనే నీకాఁగిలి నాకిప్పుడేయిమ్మా ॥పల్లవి॥

చెలిగట్టిన చెంగావి చీరకొంగు గానవచ్చె
మలసినీ పచ్చడము మాటునను

నెలఁత నీ వద్దలేదని నిజము నెర కేవు
తెలిసెనా పానుపు మీఁదికి నీవు రమ్మా ||ఆడ||

తరుణిసొమ్ముల కాంతితళుకున మెరచీని
సకినీ నిలువు మేని సందుసందుల
అరుదై యెవ్వ తెదాఁచనని వాడఁబర చేవు
పరగనిప్పుడే నా పక్కకు రమ్మా ||ఆడ||

వనిత తనువు తింతవాసనలు పొలసీని
నినుపుఁజెమటగారే నీ చెక్కులను
ఘనశిరి వేంకటేశ నేనల మేల్మంగ
నొనరనాకెనుఁజూపెనొద్దికతో రమ్మా ||ఆడ||

[30-590]

ఆభరణాలు

బౌళి

ఇప్పుడునుఁగల్ల నిజమేరుపడదిది మాకు
కొప్పు పువ్వులు రాలెఁగొసరు పైననఁగా ||పల్లవి||

కాంత నీ వెన్నుదుటి కమ్మఁగస్తురి బొట్టు
పంతమునఁజేలులనిటు భ్రమ యించెనే
కంతు సమరము గెల్చి కడసారె బగదీర
ఇంత నెత్తురున బొట్టిడు కొనినగతిని ||ఇప్పు||

పడతి నీ పురముపై పచ్చి పగడపు దండ
బడిబడినే మమ్మునిటు భ్రమ యించెనే

కఠఠేని చలిగాలిఁగలని లోపల గెల్చి
వెడఁబేగుంజంధ్యములఁ జేసితివోయనఁగ ॥ఇప్పు॥

చెలియనీ మెయిఁబొడ చెమటముత్తెపు సరము
పలుమారు మమ్ము నిటు భ్రమయించెనే
వలచి శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁగూడి చందురుని
బలిగొనుచు వెన్నెలలు పైఁగురిసితనఁగా ॥ఇప్పు॥

[28-18]

ఆందోళి

పలవడ్డించు కొనేవుయిమ్మకోరాదా
తెలుదిగనక నీతో మేలమాడేఁజెలియ ॥పల్లవి॥

ముంగురులఁగుచ్చిన ముత్యాలు గదలఁగా
బంగారు పువ్వుల చీరపయ్యెద జార
కంగుకంగు మనుచును కంకణా లొరయఁగాను
వుంగరాల వేళ్ల నీ వొడివట్టేఁజెలియ ॥పల॥

పెనుఁగొప్పు పై వజ్రాల బిల్లలు మెరవఁగాను
మినుకుఁగమ్మల కాంతి మించఁగాను
పెనగొన్న హారములఁ బెరసి పుయ్యాల లూగ
మునుకొని పలుమారు మొక్కీనీకుఁజెలియ ॥పల॥

పాలుపైన మాణికపు బుజకీర్తులు వెలయ
ములువాఁడి చన్నులు మోము కెరర

అలమేలు మంగ పతివైన శ్రీ వేంకటేశ్వర
కలయు మనుచు నిన్నుఁగాఁగిలించీఁజెలియ ॥ఏల॥

[8-212]

వరాళి

ఏమిసేసితివో కాని ఇంతిని నీవు
చేముట్టక పువ్వుల చెండునవేసిని ॥పల్లవి॥

ముక్కరగదలఁగాను ముసిముసి నవ్వునవ్వి
చెక్కు.చేతితో చెలిసిగ్గువడీని
చుక్కబొట్టు వెట్టిన కస్తూరి బేంట్లురాలఁగా
చక్కని నిన్ను బొమ్మల జంకించీని ॥ఏమి॥

మించుల మొగపు తీగె, మెఱువఁగా మళ్లిచూచి
అంచె నిన్నుఁగని శిరసటు వంచీని
కంచపు మోవి తేనె కదునుట్టి పడఁగాను
పెంచి వలపుల నీతో బీరములాడీని ॥ఏమి॥

కంకణాలు గల్లనఁగా గక్కనఁబాదాలొత్తి
షొంతముగాఁగూడి గొబ్బున మెచ్చీని
అంకెల శ్రీవేంకటేశ అలమేలుమంగయాకె
కుంకుమ చెమట వెల్లాఁగురిసీఁ పైపై ॥ఏమి॥

[30-563]

మైపూతలు :

సామంతం

నీరువట్టుగొన్న వేళ నేమి మందవునా
కూరిమి మమ్ముద్దరిసిఁగూరుచకే చెలులు ||పల్లవి||

నెలఁతచెక్కులే నాకు నిలువుటద్దములు
అలరుల తావివూర్పుల లాలవట్టాలు
సెలవులనగవులే చేతికిచ్చే కప్పురాలు
చలిమందు లింక నన్నిఁజాలునే నాకు ||నీరు||

వనితమాటలేనాకు వలరాచమంత్రాలు
నినుపుఁజెమటలే పన్నీటిసోనలు
ఘనమైన పరసాలేగంధపుఁగస్తూరిపూఁత
యెనలేని వుపచారాలివియేలే నాకు ||నీరు||

సతితోడి పానుపే చంద్రకాంతపువేది
యితవుగఁగూడించితి రిందరూమమ్ము
రతుల శ్రీవేంకటాద్రిరాయఁడ నేనిదివో
మితిమీఱ నూఁచకురే మేలాయఁబనులు ||నీరు||

[26-7]

సాళంగం

సరిచేసు లవియివి సరిసరియే
తరుణి చెలువములు దైవారినట్లు ||పల్లవి||

కాంత కాటుకలకును చూపులకును
శాంతపునవ్వులు సరిసరియే

వింతగఁగస్తూరి వీణెలలోపల
కాంతులగఁప్పురముగలసిన యట్లు ॥సరి॥

ముదిత చంద్రికమోవికిఁ దెల్లని-
చదురుదంతములు సరిసరియే
కదిసినసంధ్యాకాలములోపల
వుదయచంద్రరుచివోలికినయట్లు ॥సరి॥

చెలికుచములకు వేఁకటపతి-
చలువకాఁగిలిది సరిసరియే
మెలుపగుఁగొండలమీఁదట నల్లని-
బలువగు మేఘముపైకొన్నట్లు ॥సరి॥

[30-147]

దేశాళం

అప్పుడుపరాకైపుఁడెనది యెఱుఁగవునీవు
ఇప్పుడాగనుఁగొని యేమనునో ఇఁకను ॥పల్లవి॥

కప్పురపు వసంతము కలికినీపై నాడగా
దప్పిదేరె నడ్డపిబడలికవాసె
కొప్పుముడుచుకో ఇఁకఁగొనగొంగు చెరువుకో
చొపలాపెగంటేను సూడువట్టీ నిన్నను ॥అప॥

గక్కన నీవురాఁగా నే తాంతపన్నీరు చల్లఁగా
చెక్కుచెమటెల్లా జారెసేదలుదేరె
చక్కదిద్దుకోనామము చందనమలఁదుకో
వెక్కసాలివెల్లఁగంటే వెంగెమాడినిన్ను ॥అప॥

దగ్గ నీవు కూచుండేతరి పూవుల రేఁగా
కగ్గిన యలత దేరె కాఁకలుమానె
యెగ్గులేక వేంకటేశ నన్ను నేలితివి
సిగ్గరి చూపెగంటేను చిమ్మరేఁచీ నిన్నును ॥అప్ప॥

[31-4]

శ్రీ రాగం

ఏమని విన్నవించేము యెందాఁకా నీతోను
కామిని సుద్దులు చెప్పఁగ తలాయ నీకును ॥పల్లవి॥

చప్పరములోననుండి సారెసారె నుస్సురంటా
కప్పురముతే డగుఁగాంతలను
ముప్పిరినంతటిలోన ముంగిట వచ్చి నిలిచి
రెప్పలు వేకచూచు వొప్పుగు నీరాకకు ॥ఏమ॥

గందముపూసుకొని కడునుడుకెత్తెనంటా
అందుకొనఁబన్నీరు అప్పుడప్పుడే
విందుగాఁగ మోవితేనె వెసనీకు మీఁదెత్తుక
చెంది ప్రియములు చెప్పెంపు చెలుల నీవద్దకి ॥ఏమ॥

పరగఁబర మీఁద పైకొనఁగా నిన్నుఁగూడె
సిరులు మీఱఁగనిట్టె వేంకటేశ
సరసపు మాటలలో సన్నలు సేసిసేసి
పెర రేఁచుఁదమకము పెనఁగుచునీకు ॥ఏమ॥

[31-467]

కేశాలంకరణ :

సామంతం

సతి విధము నేర్పు పెద చల్లినటు లాయ
యితవు లిటమీఁది మేలెట్టు రాఁగలదో ॥పల్లవి॥

కనుచూపు పతిమీఁద కాయంబు చెలిమీఁద
మనసు కోర్కులమీఁద మగువకిపుడు
తన కొప్పుచట పీడె తలపువ్వు లెటురాలె
వినివినదు మనమాఁట వెసనెంత వలపో ॥సతి॥

నిట్టూర్పు తనువుపై నెరిఁజెక్కు చేతిపై
గుట్టు చన్నుల పయిని కొమ్మ కిపుడు
పట్టిన విడియ మేడ బలుపరాకిది యేడ
తట్టినా నెఱుంగదిదె తమక మెట్టిదియో ॥సతి॥

సిగ్గు దన పయసులో చిఱునవ్వు సెలవిలో
నిగ్గు రతి కళలలో నెలఁత కిపుడు
అగ్గలపు శ్రీ వేంకటాధిపతిఁగూడుమరి
యెగ్గు లెంచదు యీపె యెటువంటి గుణమో ॥సతి॥

[26-30]

కన్నడగౌళ

ఎదురు చూచీనీకు నెప్పుడు వత్తువో నంటా
పదివేలగ విన్నపములు సేసితిమి ॥పల్లవి॥

చేరఁజేసి కన్నులఁజెలినిన్నుఁజూచెను
కోరి నీకు వలచి ఇక్కువనున్నది

నేరుపుతోఁగానుకగా నిమ్మపండంపెనిదె
వేరు సేయకరావయ్య వెలఁదికపుడును ||ఎదు||

కొండలంతలేసి పెనుగుబ్బలు నీకు వాఁడెత్తె
నిండు మన సెల్లాను నీపైఁబెట్టె
దండిగానే పొద్దాను తపము సేసీ నీకు
మొండికొన్న కరుణతో మెలఁతఁజూడవయ్యా ||ఎదు||

ముంచి మూరెఁడంత కొప్పువంచినీకు మొక్కెను
అంచెలఁజెప్పరాని ప్రియముచెప్పెను
కొంచెకలమేలుమంగఁగూడితి శ్రీవెంకటేశ
యొంచక మన్నించవయ్య ఇట్టెకలకాలము ||ఎదు||

[28-205]

తాఁబురాలం

ముఖారి

నిచ్చఁబండుగలు సేసీనేఁత ఇదివో నేఁడు
తచ్చనపులక పూవు దండలతోను ||పల్లవి||

కన్నులపండుగసేసె నెఁగాఁతనిన్నుఁగనుఁగొని
సన్న పుసుఁజెమట జలకాలతో
నిన్ననైన తరితీపువిందుల కజ్జాయముతో
కన్నె తె(వె?)ల్లనీనవ్వుల కప్పురాలతోను ||నిచ్చ||

వీనులపండుగ సేసె వెలఁది నీ పేరువిని
ఆనకపుఁగూరిమిగంధాక్షతలతో
కానుకైన మదరాగముల విడేలతో
సేసల సిగ్గుల వింత చిలుపాలతోను ||నిచ్చ||

కాఁగిట పండుగ సేసె కామినీకూటముల
వాఁగేటిపూర్వుల మోఁతవాద్యాలతో
రాఁగిన శ్రీ వేంకటేశరతుల భోగములతో
సాగిన సరసముల సంతసాలతోను ॥నిచ్చ॥

[30-145]

అనుబంధం 2

అన్నమయ్య స్త్రీ ధర్మాల సంకీర్తనలు అకారాది పట్టిక

సంకీర్తన	రాగము	సంఖ్య
అందు కేమిదోసమా	వరాళి	27.64
అటుగానబలిమి	దేవగాంధారి	30-259
అన్నిటాజాణవు	దేవగాంధారి	28-330
ఆలిగితినానీతో	రామక్రియ	26-214
ఆఁటదానికిచ్చరమే	హిజ్జిజి	30-573
ఆయ తేరా	సామంతం	26-277
ఇంచుకంతసిబ్బితి	సాళంగం	31-326
ఇంతకంటెవేడుక	ముఖారి	26-431
ఇందాఁకఁబొంలితివి	శ్రీరాగం	28-157
ఇందాఁకారాఁడంట	రామక్రియ	31-38
ఇక్కువైన	దేసాళం	28-208
ఇట్టుండవద్దా పతికి	మాళవిగౌళ	30.541

తగనైనపనులివి	నాదరామక్రియ	28–251
తనువుఁదనువుఁసోఁకె	పాడి	30–585
తరుణినీతో వీఁడు	వరాళి	27-71
తా నెరగఁడా యెంతగవు	దేవగాంధారి	30-383
నన్నేలయనపెట్టేవు	బౌళి	26–591
నా విన్నపము	ఆహిరినాట	30-338
నిన్న రానికోపము	పాడి	26–549
నిన్ను నీవెఱఁగ లేవు	నామవరాళి	28–195
నిలువుల మేడలో	శ్రీరాగం	26_321
నీ పతి బక్తి గలఁడు	సౌరాష్ట్రం	31_152
నీవు మన్నించఁగా	ధన్నాసి	26_109
నీవే నేరుతువమ్మ	గౌళ	27_234
నేరుపరి వాఁడవే	గుండక్రియ	27_104
ప్రాణ నాయకుఁడు	శ్రీరాగం	28-41
ప్రియములు చెప్పఁగాను	ముఖారి	30-528
పురుష విరహమిదె	కేదార గౌళ	31_197
మంచి తనములు సేసి	దేసాళి	27_233
మంచి తనముఁసేయఁగ	కాంబోది	27_418
మగవానితో బలిమి	ముఖారి	28_511

ఉపయుక్త గ్రంథ సూచిక

గ్రంథ కర్త	గ్రంథ నామం
1. డా॥ ఆనందమూర్తి-వేటూరి	తాళ్ళపాక కవుల కృతులు వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలు ప్రథమ ముద్రణ 1994 శ్రీమతి వి. చంద్రకళ 'శ్రీనివాస్' 6/2 R. T. New విజయనగర్ కాలనీ హైదరాబాదు-28
2. డా॥ ఆనందమూర్తి-వేటూరి	తాళ్ళపాక కవుల పదకవితలు భాషా ప్రయోగ విశేషాలు 1976 శ్రీమతి వి. చంద్రకళ 'శ్రీనివాస్' 6/2 R. T. New విజయనగర్ కాలనీ హైదరాబాదు-28,
3. డా॥ నరసింహారెడ్డి-పావిరెడ్డి	తెలుగు సామెతలు-జనజీవనం ప్రథమ ముద్రణ 1983 శ్రీమతి పి. ప్రభావతమ్మ శ్రీనివాసమురళి పబ్లికేషన్స యస్. వి. నగర్ తిరుపతి-517 503.
4. గోపాలకృష్ణ-రెంటాల	సుభాషిత రత్నావళి ముద్రణ 1980

కప్పగంతుల మురళీకృష్ణ
క్వాలిటీ పబ్లిషర్స్
రామమందిరం వీధి
విజవాడ—2.

5. రామసుబ్బశర్మ-గౌరిపెద్ది పరిష్కర్త) శృంగార సంకీర్తనలు
అన్నమాచార్య విరచితములు
సంపుటం—26
తిరుమలతిరుపతి దేవస్థానముల
ప్రచురణ—1979
తిరుపతి.

6. రామసుబ్బ శర్మ-గౌరి పెద్ది శృంగార సంకీర్తనలు అన్న
మాచార్య విరచితములు
సంపుటం - 27
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు
ప్రచురణ 1979
తిరుపతి.

7. రామసుబ్బశర్మ-గౌరిపెద్ది (పరిష్కర్త) శృంగార సంకీర్తనలు
అన్నమాచార్య విరచితములు
సంపుటం - 28
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంల
ప్రచురణ 1980
తిరుపతి

8. రామసుబ్బశర్మ-గౌరిపెద్ది (పరిష్కర్త) శృంగార సంకీర్తనలు
అన్నమాచార్య విరచితములు

సంపుటం - 30
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల
ప్రచురణ - 1983
తిరుపతి

9. రామసుబ్బశర్మ గౌరిపెద్ది (పరిష్కర్త) శృంగార సంకీర్తనలు
అన్నమాచార్య విరచితములు
సంపుటం - 31
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల
ప్రచురణ - 1984
తిరుపతి.

10. డా॥ లీలావతమ్మ - పొన్నా
అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో
జానపద గేయ ఫణితులు
ప్రథమ ముద్రణ 1986
డా॥ పొన్నా లీలావతమ్మ
పానకం గ్రామం
తిరుచానూరు (వయా)
చంద్రగిరి తాలూకా
చిత్తూరు జిల్లా - 517 503

11. డా॥ విజయలక్ష్మి - మూలె
జానపద గేయగాథల్లో స్త్రీ
ప్రథమ ముద్రణ 1983
డా॥ ఎం. విజయలక్ష్మి
తిరుజాప్పి - 516 309
యర్రగుంట్ల (వయా)
కడప జిల్లా - 656 309

12. డా॥ విద్యావతి అద్దేపల్లి — తాళ్ళపాక కవుల సాహిత్య సేవ ప్రథమ ముద్రణ 1979 అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి రిటైర్డ్ హెడ్ మాస్టర్ ఈడేపల్లి, మచిలీపట్నం.

13. వీరభద్రశాస్త్రి - కల్లూరి — త్యాగరాజ కీర్తనలు (ప్రథమ సంపుటం) ప్రథమ ముద్రణ 1975 కల్లూరి వీరభద్రశాస్త్రి 8-10-19 గౌతమి నగర్, కొవ్వూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా

14. వెంకటేశ్వరరావు అట్లూరి — ఆలు మగలు తెలుగు విశ్వ విద్యాలయ ప్రచురణ 1988 తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కళాభవన్, సైఫాబాద్, హైదరాబాదు-4.

—o—

సవరణ పట్టిక

ఒప్పు	పుట	ఒప్పు	పుట
సాంఘికంగా	1	ఆది	21
నాయిక	1	భ్రమయింపరాదా	22
విశేషాలు	2	చనువు	24
అనుసయించాలి	2	ఆనుకూల్యత	24
నరసింగరాయలు	4	పిందు	24
భగవత్పరంగా	5	చెలికత్తె	25
అన్నమయ్య	6	అతనికి	28
వృద్ధులకు	7	ఆహిరి	30
స్థితి	13	వున్నావు	31
గుణాలు	14	చిక్కిన	31
పోయినప్పుడు	14	మర్మాన్ని	31
చావు	14	ఎందుకు ?	33
సిద్ధ	14	యేడ	33
సాంఘిక ఆచారాలు	15	పాల	33
పాటించే	.5	సరుసనుండి	33
ఆధార	16	నాడ	33
మొకము	16	గాఁగిలించవే	33
లోపలకు	18	నవ్వు	33
నింతేకాని	19	యిచ్చక	35
తప్పు	19	ప్రాతిగము	36
వాళ్లనే	19	పన్నీరడిగె	36
విసిరితే	20	దెచ్చెనని	36

ఒప్పు	పుట	ఒప్పు	పుట
విలువు	80	వివరణ	95
ఉండలేనిది	80	అలమేలు	96
ఎందుకు ?	80	అతని	96
ధర్మాలను	81	సంగతే	97
మెలఁగేది	81	తమ్మ	99
గాని	81	నిచ్చకమే	101
జోడైన	81	మగుడ	102
చూపు	82	484	102
వేంకటేశ్వరు	82	ఏతే	103
శ్రీ వేంకటేశ్వరు	83	సొలస	104
సంతోసము	84	ఎది	104
ఆకేతో	85	మగనికి	105
మీఁద	85	క్రప	105
27-223	86	ఆ కల	105
దేసాళం	87	ఏకాంతం	105
అచ్చపు	87	(అనవసరం)	107
విచ్చన్న విడి	87	చెలికత్తె	107
వుండే	88	అధీనం	107
నవ్వు	89	మాత్సర్యం	107
చెప్పెటఁగ	89	వీటితో	107
నన్నేలెను	90	యేరీతి	107
ప్రాయమే	90	వుండనుండ	108
బాధపెట్ట	93	స్థాణువు	108
ఆనందాన	94	దేసాళం	108
అనురాగం	95	ఉంటాడు	109
నాయకుని	95	ఆపె	110
తాపాలు	95	స్థలం	110